

MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE

SYNODALITA V ŽIVOTĚ A POSLÁNÍ CÍRKVE

Překlad a úvodní studie

Ctirad Václav Pospíšil a Veronika Řeháková

Recenzovali: Prof. Tomáš Machula, Prof. Martin Weis

© Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2018

Dokument vatikánské Mezinárodní teologické komise se zabývá synodalitou církve v nejširším možném měřítku. Jak je zakotvena synodalita v Písmu, apoštolské Tradici a dějinách? Co jsou teologální základy synodality? Jak a kde se synodalita uskutečňuje, kdo všechno je jejím aktérem? Jaký význam má synodalita pro poslání církve ve světě, pro její ekumenické a sociální aktivity?

Za pontifikátu papeže Františka je téma synodality nepřehlédnutelné. Zvláště důležitými body jsou jednak recepce a interpretace učení Druhého vatikánského koncilu (včetně nauky o kolegiálnosti), jednak poslední biskupské synody, které už pravidelně doprovázejí určité vášně a polarizace.

Dokument MTK „Synodalita v životě a poslání církve“ je textem odborně teologickým, nikoli doktrinárním, i tak ale slouží jako vynikající východisko úvah o současné podobě a praxi církve. České vydání doprovází úvodní studie teologů Ctirada Václava Pospíšila a Veroniky Řehákové.

OBSAH

ÚVODNÍ STUDIE

Synodálně být, či asynodálně nebýt, to je, oč tu běží

1. Oč tu vlastně běží?
2. Aby slova mohla vést k porozumění
a následně ke kýžené proměně smýšlení i života
3. Synodální církevní společenství jako ikona Nejsvětější Trojice
4. Několik námětů k další diskusi
5. Závěr: Synodální konání pramení ze synodálního bytí každého z nás

SYNODALITA V ŽIVOTĚ A POSLÁNÍ CÍRKVE

Úvod: Kairos synodality

Synoda, koncil, synodalita

Společenství, synodalita, kolegalita

Překročení prahu novosti v učení II. vatikánského koncilu

Záměry a členění tohoto dokumentu

1. kapitola: Synodalita v Písmu, v apoštolské Tradici, v dějinách

1.1. *Učení Písma*

1.2. *Svědectví církevních otců a tradice prvního tisíciletí*

1.3. *Rozvoj synodální praxe ve druhém tisíciletí*

2. kapitola: Směřování k teologii synodality

2.1. *Teologální základy synodality*

2.2. *Synodální cesta putujícího a misijního Božího lidu*

2.3. *Synodalita jako výraz ekleziologie společenství*

2.4. *Synodalita v dynamismu katolického společenství*

2.5. *Synodalita v předávání apoštolského společenství*

2.6. *Účast a autorita v synodálním životě církve*

3. kapitola: Uskutečňování synodality: subjekty, struktury, procesy, synodální události

3.1. *Synodální povolání Božího lidu*

3.2. *Synodalita v partikulární církvi*

3.2.1. *Diecézní synoda a eparchiální shromáždění*

3.2.2. *Další struktury ve službě synodálního života partikulární církve*

3.2.3. *Synodalita v životě farnosti*

3.3. *Synodalita v partikulárních církvích na regionální úrovni*

3.3.1. *Partikulární sněmy*

3.3.2. *Biskupské konference*

3.3.3. *Patriarcháty katolických východních církví*

3.3.4. *Regionální sněmy biskupských konferencí*

a patriarchátů katolických východních církví

3.4. *Synodalita v univerzální církvi*

3.4.1. *Ekumenický koncil*

3.4.2. *Biskupská synoda*

3.4.3. *Struktury ve službě synodálního výkonu primátu*

4. kapitola: Změna smýšlení pro obnovenou synodalitu

4.1. *Směrem k synodální obnově života a misie církve*

4.2. *Spiritualita společenství a formace k synodálnímu životu*

4.3. *Naslouchání a dialog při komunitním rozlišování*

4.4. *Synodalita a ekumenické putování*

4.5. *Synodalita a sociální diakonie*

Závěr: Kráčet společně v naprosté svobodě ducha

CTIRAD VÁCLAV POSPÍŠIL a VERONIKA ŘEHÁKOVÁ:

SYNODÁLNĚ BÝT, ČI ASYNODÁLNĚ NEBÝT, TO JE, OČ TU BĚŽÍ

K dokumentu MTK o synodalitě

Předložit český překlad textu, jakým je dokument Mezinárodní teologické komise (dále MTK) o synodalitě, bez úvodu, v němž by byl zájemce připraven na úskalí, která ho čekají, a vybaven odpovědí na palčivou otázku, jaký má vlastně smysl takový text tlumočit a následně číst, by znamenalo, že jako překladatelé jsme svůj úkol splnili jen z poloviny. Právě nastíněné zadání bude náplní prvního oddílu nynější studie. Smysluplná četba dále předpokládá vyjasnění určitých terminologických otázek, což bude náplní dalšího bodu. Písmo svaté a následně teologie jsou o vztahu Boha Otce k nám skrze Syna a v síle Ducha svatého a o naší odpovědi Otci v Kristu a díky skvostné působnosti Ducha. Obrácení k synodalitě tudíž spadá vjedno s vpravdě křestní obnovou naší trinitární víry a spirituality. To bude náplní třetí části předkládané studie. Ve čtvrtém oddílu se kriticky zmíníme především o tom, co podle našeho soudu v dokumentu chybí. Vše shrneme v celkovém závěru.

1. OČ TU VLASTNĚ BĚŽÍ?

Máme-li jako překladatelé uvést českého zájemce do dokumentu MTK Synodalita v životě a poslání církve (-SŽC),¹ který byl odsouhlasen dotyčným grémiem v roce 2017 a schválen prefektem Kongregace pro nauku víry dne 2. března 2018,² musíme v první řadě konstatovat, že formulační stránka textu je v některých místech neúměrně květnatá, slovně překypující, komplikovaná, a ne vždy dostatečně věcná. Možnosti překladatelů jsou však jednoznačně dány, a proto povinná věrnost předloze (vycházeli jsme z italské a zároveň anglické jazykové podoby dokumentu, které jsou dostupné na www.vatican.va) prostě neumožňuje, abychom mohli v českém překladu čtenáře zcela uchránit od toho, co jsme při práci mnohdy zakoušeli my sami. Pokud by zájemce při četbě zakoušel svízele, prosíme ho, necht' vezme do rukou originální předlohy, protože poté snad výsledek našeho snažení vyhodnotí poněkud objektivněji. Překlad určitě nemůže zcela nahradit originál, zároveň platí, že je nesrovnatelně snazší upřesňovat stávající tlumočení než vytvářet vše takřikajíc na zelené louce.

1 Jednou z úloh překladatele by mělo být navrhnout českou zkratku pro označení dotyčného dokumentu.

2 Při uvádění data vzniku dokumentů MTK se často setkáváme s kolísáním mezi rokem schválení MTK a dnem aprobace ze strany prefekta Kongregace pro nauku víry. Ten, kdo zná statuta MTK, se nevyhnutelně musí přiklonit k datu aprobace, protože zmíněný právní akt patří k procesu vzniku tohoto druhu textů. Bez zmíněného schválení by dokument nemohl být uveřejněn a neměl by žádný právní status. Srov. svatý Jan Pavel II., *Tredecim anni, motu proprio* obsahující schválení definitivních statut MTK ze dne 6. srpna 1982, in Ctirad V. Pospíšil – Eduard Krumpolc (eds.), *Dokumenty Mezinárodní teologické komise 1969–2017 a některé další texty Papežské biblické komise a Kongregace pro nauku víry*, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 2017, s. 15–18. Viz také provizorní statuta z roku 1969, podepsaná tehdejšími prefektem Kongregace pro nauku víry, kardinálem Franjo Šeperem z 12. července 1969, český překlad – tamtéž, s. 13–14.

Předchozí varování pochopitelně vyvolává otázku, proč takový text převádět do češtiny a proč by ho někdo měl vůbec číst. Odpověď se stává zřejmou, když svou pozornost upřeme k tomu, o čem text vypovídá a k čemu vybízí. Máme totiž v rukou opravdu naléhavou a poměrně dobře strukturovanou výzvu k hluboké proměně smýšlení, tedy obrácení mnoha pokřtěných i ordinovaných k synodalitě, která je evidentně lékem jednak proti určitým prvkům klerikalismu duchovních a ekleziálně alibistickému akademismu ze strany teologů, jednak proti pasivitě, neochotě brát na sebe odpovědnost a slabé úrovni obeznámenosti s obsahem víry ze strany velkého množství laiků.³ Pro všechny společně to zároveň znamená výzvu k pozornému, chápavému a hlavně láskyplnému naslouchání druhým, protože právě tak se v nás otevře posvátné ticho plné očekávání, které bude schopné rozpoznávat i přijímat to, co Duch sděluje v nynější hodině dějin našeho národa i celého světa společenství křesťanů v Čechách a na Moravě (srov. Zj 2,29). Právě za to je MTK třeba z celého srdce poděkovat, neboť se jedná o záležitost navýsost potřebnou, ba posvátnou. Navzdory potížím s formulační stránkou textu tudíž rozhodně stojí za to dokument přeložit a zpřístupnit co největšímu počtu věřících v naší zemi, což je zároveň příspěvek nejenom překladatelů textu, ale rovněž všech, kdo vznik a vydání jeho české verze umožnili,⁴ k tomu, abychom všichni společně opravdu odhodlaně vykročili směrem k metě, jíž je místní opravdu synodální církve v Čechách a na Moravě.

3 Tematicky nejbližším chronologicky předcházejícím dokumentem MTK, který hluboce souvisí s tím nynějším, je bezesporu MTK, *Sensus fidei* v životě církve, dokument z roku 2014, in Ctírad V. Pospíšil – Eduard Krumpolc (eds.), *Dokumenty Mezinárodní teologické komise 1969–2017 a některé další texty Papežské biblické komise a Kongregace pro nauku víry*, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 2017, s. 1006–1061. Kdo chce vzít synodalitu vážně, měl by si zároveň prostudovat i posledně připomenutý text.

4 První impuls ke zpřístupnění dokumentu českým čtenářům vzešel od otce arcibiskupa Jana Graubnera. Tento záměr podpořila ČBK, pod jejíž záštitou text vychází v Karmelitánském nakladatelství kvůli co nejširší dostupnosti jako elektronická kniha.

V dané souvislosti se sluší upozornit na snadno přehlédnutelný detail, jehož vypovídací síla je však nesmírně silná. Ve statutech MTK se neříká nic o tom, že textem by se měl osobně zabývat papež. Zmínka o tom, že prefekt Kongregace pro nauku víry obdržel pozitivní vyjádření osobně od papeže Františka,⁵ ukazuje na osobní iniciativu Svatého otce v dané věci. Dokumenty MTK nemají autoritu magisteriálních textů, protože se jedná o texty odborné, nicméně v souladu s vůlí učitelského úřadu.

5 Srov. SŽC, Předběžná poznámka.

Porozuměním a vnitřním přijetím obsahu dokumentu ovšem celá záležitost nesmí skončit, protože jeho pravým účelem je naše společná proměna, díky níž by se měla nebývale rozjasnit tvářnost naší místní církve, která by se tak začala stávat místem skutečného lidského a křesťanského zrání, stromem života s velmi přitažlivými, ba neodolatelnými plody pro všechny. Pokud by se nám podařilo zasáhnout i naše ekumenické přátele, bylo by to ještě skvělejší. Z uvedeného důvodu používáme v překladu Český ekumenický překlad a příslušné zkratky biblických knih. Je to nejrozšířenější verze Písma svatého v naší zemi, kterou v rukou drží nejenom katolíci, ale také naprostá většina křesťanů.

Je v nás však velmi mnoho neblahých zkušeností, zraněnosti, vzájemné nedůvěry, neupřímnosti, možná také osobní ukřivděnosti, oprávněné i neoprávněné osobní zneuznanosti, leckdy rafinované opatrnosti a bohužel také takzvané „svaté přetvářky“, což vše putování k synodalitě limituje zpravidla na jakési pouhé vnější bytí vedle sebe, spjaté s dohodou o vzájemném neútočení.⁶ Je za takového stavu bohužel značně vzrostlého plevele vzájemné nedůvěry a skrytosti za maskami vůbec myslitelné, aby došlo k široce komunitnímu obrácení a vnitřnímu osvobození se od právě zmíněných bariér a přehrad?

⁶ Pokud čtenář odmítá sebe a své širší církevní okolí vnímat výše uvedeným způsobem, nikdo mu to nemůže a ani nechce brát, nicméně se obáváme, že církevní okolí takového snílka velmi záhy vyvede z iluzí.

Lidsky viděno se zdá, že je to prostě neuskutečnitelné, ne-reálné, přímo utopické. Ano, na kazatelně a za katedrou je sice dovoleno, ba do jisté míry nařízeno snít, nicméně pokoušet se něco doopravdy měnit především sami v sobě nebudeme, neboť se to jeví jako předem ztracené. Pokusí-li se navzdory řečenému člověk o něco takového, stane se nesmírně zranitelným, čehož ti neobrácení zneužijí, aby ho prohlásili za hříšníka, slabocha, rušitele veřejného pořádku, výstředníka, sebestředného hledače vlastní slávy, prostě za člověka nepohodlného, a proto určeného k vyloučení z kruhu těch navenek „doopravdy“ zralých, vyrovnaných a dokonalých. Mimo-chodem, právě tak se nakládalo s proroky a v míře vrchovaté nakonec s naším Pánem. Konfrontace ideálu s realitou dokáže velmi snadno naplnit srdce až po okraj takřka getsemanským hořem. Celý proces „zrání“ v sobě zabarikádované a do sebe zahleděné asynodální existence se dovršuje pózou církevního cynismu, který je ve skutečnosti jakožto únik z kříže pouhopouhým přežíváním a dožíváním.

Jestliže se nám ideál nastíněný v tomto dokumentu jeví jako nedosažitelný sen, pak to odpovídá skutečnosti, protože jde o Boží království. Dovršená synodalita by totiž byla nebem na zemi, což se naplno uskuteční až v eschatologické plnosti. Nicméně naše víra nám říká, že v církvi je toto Boží království skrytě přítomno a působí už teď a nyní. Rezignovat na tento sen by znamenalo v zásadě současně rezignovat na tajemství církve a v posledním důsledku i na společenství svatých po smrti. Nezbyvá než stále znovu vycházet po vzoru osoby Trojice ze sebe, znovu a znovu se vydávat všanc spolu s Ježíšem, nechat se pomlouvat, vysmívat, dezinterpretovat, protože zkušenosti právě tohoto typu jsou pro dotyčného jasným svědectvím, že kráčí ve stopách Toho, jenž se definoval jako Cesta, Pravda a Život. Spása není samozřejmost, jak se mnozí dnešní křesťané mylně domnívají, ale vždy něco totálně nadstandardního, originálního, fascinujícího, neopakovatelného. Kdo kráčí touto Cestou, směřuje ke společenství svatých, kterých je však mezi námi tak kruté málo. Úkoly, které lze popsat jako mission impossible, jsou přece naším každodenním údělem, tak proč bychom se měli divit, že se synodalitou je to to samé. Na každém z nás teď je, zda se rozhodne číst dál, anebo tuto knížku s nevolí odloží, má na to jako svobodný člověk plné právo. Pokud vydržel nesnesitelný pohled do zrcadla, v němž viděl nejenom sebe, ale také naši místní církev, a prokousal se očima až na toto místo, nemůže už rozhodně ani sám před sebou předstírat, že mu nejsou jasné důsledky jedné i druhé volby. Z komunitního hlediska platí: buď budeme usilovat o existenci synodální církve, anebo

s největší pravděpodobností prostě zanedlouho nebudeme. O právě konstatovaném svědčí i následující slova:

„Písmo a Tradice [apoštolská] nám dosvědčují, že synodalita je ustavujícím rozměrem církve, která se jejím prostřednictvím uspořádává a projevuje jakožto Boží lid na cestě a jako shromáždění svolané vzkříšeným Pánem.“⁷

7 SŽC, čl. 42. „Papež František podtrhnul tento strategický úkol při oslavě padesátého výročí od okamžiku, kdy svatý Pavel VI. založil biskupskou synodu. Dále podtrhl, že synodalita „je základním rozměrem církve“, takže „to, co od nás žádá Pán, je v určitém smyslu již celé obsaženo ve slově »synoda«.“ SŽC, čl. 1. Synodalita je tudíž esenciální charakteristikou církve, jejíž rozvinutost svědčí o její životnosti, či neživotnosti.

2. ABY SLOVA MOHLA VĚST K POROZUMĚNÍ A NÁSLEDNĚ KE KÝŽENÉ PROMĚNĚ SMÝŠLENÍ I ŽIVOTA

Základní synodální struktury, jež dokument představuje, evidentně spadají do ekleziologie.⁸ Rozlišení jednotlivých úrovní synodality, o nichž dokument pojednává, je v zásadě srozumitelné, ovšem za předpokladu některých terminologických vyjasnění.

8 Z tohoto hlediska je třeba odkázat na chronologicky předchozí, opravdu velmi zdařilý, a proto navýsost doporučeníhodný dokument: MTK, Vybraná témata z ekleziologie, dokument z roku 1985, II, in -Ctirad V. Pospíšil – Eduard Krumpolc (eds.), Dokumenty Mezinárodní teo-logické komise 1969–2017 a některé další texty Papežské biblické komise a Kongregace pro nauku víry, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 2017, s. 281–325.

Již minimálně třicet let se v katolické ekleziologii i v oficiálních církevních dokumentech poměrně důsledně uplatňuje rozlišení, podle kterého partikulární církve je diecéze a ta část Božího lidu, která je jí postavena naroveň. Partikulární církve je ustavena na základě božského práva. Naproti tomu místní církve je ustavována na podkladě církevního práva, protože jde o určité společenství partikulárních církví, a to zejména na bázi společného jazykového, kulturního, historického dědictví a státoprávního uspořádání.⁹ V České republice je tedy tolik partikulárních církví, kolik zde nacházíme diecézí. Existuje však s nejvyšší mírou pravděpodobnosti jenom jedna místní církve, což se obráží v existenci České biskupské konference. Někteří kolegové zejména z Moravy vyslovují hypotetický názor, že by v naší zemi mohly být dvě místní církve, totiž v Čechách a na Moravě, pro což však po-dle našeho názoru není dostatečná opora ve výše zmíněných kritériích pro její ustavení. Nesmí se však zároveň opomíjet, že i v rámci jedné místní církve existují mezi jednotlivými partikulárními církvemi odlišnosti, které je třeba respektovat. Dlužno ještě upozornit, že v době vzniku dokumentů II. vatikánského koncilu nebylo toto terminologické rozlišení ustáleno, a proto se v koncilních textech výrazy „partikulární církve“ a „místní církve“ někdy používají coby synonyma.

9 „Odvolávající se na společný úzus II. vatikánského koncilu, který se pak projevuje v novém Kodexu kanonického práva, v tomto dokumentu přebíráme následující rozlišení: Partikulární církve (Ecclesia peculiaris ac particularis) je na prvním místě diecéze v sepětí se svým pastýřem, který ji skrze evangelium a eucharistii sdružuje v Duchu svatém. Kritérium je v tomto případě striktně teologické. Podle určitého obyčeje, který se v Kodexu kanonického práva však neprojevuje, místní církve (Ecclesia localis) může označovat více méně homogenní soubor partikulárních církví, jejíž ustavení vyplývá převážně

z geografických, historických, jazykových a kulturních prvků. Pod vlivem Boží prozřetelnosti rozvinuly tyto církve podobně jako patriarcháty v prvních staletích, případně ještě dnes rozvíjejí vlastní teologické, právní, liturgické a spirituální dědictví. V tomto případě hraje prvořadou roli sociokulturní hledisko.“ Tamtéž, čl. 5.1, s. 300.

Další záležitosti se týkají spíše české církevní a svátostné terminologie, což se synodalitou velmi úzce souvisí. Máme-li totiž být místní synodální církví, předpokládá to, že se společně domluvíme, a to evidentně předpokládá péči o jazyk, jímž mezi sebou komunikujeme. Navíc platí, že klíčové výrazy slouží opravdu jako klíče, které otevírají buď ty správné, nebo nesprávné dveře k určitému porozumění a následně k tím poznamenané spiritualitě a praxi.

V první řadě bychom si měli ujasnit, zda budeme používat výrazy „synod“ nebo „synoda“, případně „sněm“.10 Slova „synod“ a „sněm“ jsou evidentně synonyma, a proto bychom je mohli považovat za vzájemně zástupné a zaměnitelné způsoby označování téhož. Odborníci nám sdělují, že „synod“ je označení pro církevní sněm, a to většinou u nekatolíků, zejména těch východních. Naproti tomu výraz „synoda“ je označení pro církevní sněm převažující u katolíků. Obě varianty je tudíž třeba v katolickém prostředí tolerovat. Zdá se však správnější upřednostnit tvar „synoda“, jak to činíme v tomto textu,11 čímž chceme přispět ke sjednocení terminologie v oblasti místní české a moravské katolické církve.

10 Stávající překlad Kodex kanonického práva, Praha: Zvon 1994, s. 209–211, tlumočí „synodus“ českým výrazem „sněm“.

11 Srov. Josef Šimandl – Oto Mádr – Josef Bartoň – Jaroslava Hlavsová, Jak zacházet s náboženskými výrazy, Praha: Academia 2004, s. 96.

Zájemci o překlady zejména z italského prostředí často kladou otázku, jaký je rozdíl mezi významem slov „teologální“ a „teologický“. Podle našeho mínění by se dalo odpovědět následovně: Teologie je naše reflexe, zatímco slovo „teologální“ označuje přímá východiska zmíněné reflexe, která se nacházejí v mystériu samotném, tedy principiálně v Bohu a následně v tajemství jeho díla.12 Určitou analogii můžeme vidět ve významech slov „ontický“ – samotné bytí, a „ontologický“ – naše reflexe o bytí. Otázkou pochopitelně je, zda je vůbec možné, myslitelné, představitelné se slovem tak těsně dotýkat samotného bytí, samotných Božích tajemství.13 Na rovině zkušenosti a prožitku tu a tam ano, nicméně lidská slova a myšlenky zůstanou zase jen povídáním, pokud ne dokonce koktáním, o tom, co se ve skutečnosti tak docela vyjadřovat nedá. Výraz „teologální“ proto vnímejme jako touhu po vzepětí se nad slova a konstrukty našich myslí k nevýslovnému tajemství, nic víc a nic méně. Koneckonců i samo slovo Písma svatého má teologický ráz, proto také běžně používáme výraz „biblická teologie“, běžně se ale nehovoří o teologálním rozměru biblického slova.

12 Mluvíme-li o víře, naději a lásce, které se dříve označovaly jako teologické ctnosti. V posledních desetiletích se o nich však hovoří jako o teo-logálních ctnostech. Tím se říká, že jejich vlastní prazáklad se nachází v samotném trojjediném Bohu. Teologie těchto ctností je odborná reflexe o těchto ctnostech.

13 Ne nadarmo svatý Augustin tvrdí, že při vypovídání o Bohu jsou naše myšlenky „pravdivější“ nežli naše slova, samo tajemství je však ještě neskonale „pravdivější“ nežli naše myšlení. Srov. Augustin, De Trinitate, 7, 4, 7; Sant'Agostino, La Trinità, A. Trapè – M. F. Sciacca – G. Beschin (eds.), Roma: Città Nuova 1973, s. 306–307. Srov. také Ctirad V. Pospíšil, „Problematika našeho mluvení o Bohu,“ in Daniel

Dalším slovem, o němž je nutno hovořit, jsou výrazy „tradice“ a „Tradice“. V první řadě je nutno podtrhnout, že synodální události a procesy se odehrávají v poli vymezeném jednak věrností Apoštolské tradici, jednak právě probíhající době, místní kultuře a dějinám lidu místní církve. Výraz „tradice“ vychází z latinského „tradere“, tedy předávat. Důraz tudíž padá na komunikaci, inkulturaci, přizpůsobování, vyjadřování přiměřené adresátovi, hlásání, nikoli na zkamenělost ve formě absolutní neměnnosti. Zde bychom rádi poprosili, aby se slovo „tradiční“ nepoužívalo ve smyslu „konzervativní“. Každý katolík, ba i křesťan prostě musí být nevyhnutelně ve větší či menší míře věrný tradici, tedy být tradiční, to však rozhodně neznamená, že by musel být také konzervativní.

V italské i anglické verzi dokumentu se daný výraz píše vždy s velkým počátečním písmenem, což není radno v češtině kopírovat, protože logika psaní majuskulí je v naší řeči odlišná. Problém tkví v tom, že není „Tradice“ jako „tradice“. Velkým počátečním písmenem označujeme tu apoštolskou, která je neměnná a nekritizovatelná, protože v ní tkví naše identita. Nabízejí se dvě varianty: „Tradice apoštolská“ nebo „Apoštolská tradice“. Vedle toho ale existují takzvané ekleziální nebo jiné tradice, které jsou proměnné a které musíme neustále podrobovat kritice, protože jsou bytostně proměnlivé v souvislosti s dobami, místy a kulturami.¹⁴ V takovém případě píšeme „tradice“. Zmíněné ekleziální tradice mohou v dané době a kultuře velmi dobře vyjadřovat inkulturaci oné Apoštolské tradice. Mohou být ale také s onou velkou Tradicí nespojité, nebo dokonce vůči ní protikladné. Z tohoto hlediska platí, že Ecclesia semper reformanda. V našem překladu jsme se proto snažili odhadnout, kdy jde o onu velkou Tradici a kdy zase o ty svým způsobem malé tradice, které ji v dané době a kultuře vyjadřovaly a vyjadřují. Pokud bylo slovo „Tradice“ dle našeho odhadu míněno výslovně jako apoštolská, doplnili jsme tuto specifikaci do hranatých závorek. Je však třeba přiznat, že v mnoha případech nelze Apoštolskou tradici od oněch ekleziálních úplně jednoznačně rozlišit.

¹⁴ „Zatímco není vhodné, aby Apoštolská tradice byla podrobována kritice, různé tradice naproti tomu musejí být stále otevřené kritice, aby mohlo docházet k oné »ustavičné reformě«, již církev potřebuje.“ MTK, Teologie dnes: perspektivy, principy a kritéria, dokument z roku 2012, čl. 31, český překlad in Ctirad V. Pospíšil – Eduard Krumpolc (eds.), Dokumenty Mezinárodní teologické komise 1969–2017 a některé další texty Papežské biblické komise a Kongregace pro nauku víry, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 2017, s. 897.

Není pochyb, že jednou z hlavních polarit, které prostupují celým dokumentem o synodalitě, je role a působení duchovních, zejména pak biskupů na jedné straně a pokřtěných laiků na straně druhé. Z uvedeného důvodu je velmi důležitá aplikace výrazu „kněz“, „kněžský“. Obvykle se v češtině hovoří o svátosti kněžství. Kněžství jsou ale různá, tedy ono starozákonní, případně ono pohanské. Kněžství Kristovo je pochopitelně něco naprosto odlišného. V Novém zákoně je jako kněz v křesťanském slova smyslu označen výlučně Kristus a odvozeně všichni pokřtění coby královské kněžstvo. O apoštolech, případně presbyterech a diákonech se nikdy nemluví jako o kněžích. Označování ordinovaných služebníků slovem kněz je pozdější záležitost, která měla dobové

a společensko-politické souvislosti.¹⁵ Pro přiblížení se novozákonnímu myšlení i následné latinské terminologii, která se odráží v italštině a angličtině, jsme si například dovolili navrhnout tlumočení: „svátost ustanovení (ordinace)“. V našem překladu nemluvíme o „kněžích“, nýbrž stejně jako italská předloha o presbyterech, což odpovídá nejenom novozákonní mluvě, ale také výpovědím II. vatikánského koncilu. Ne nadarmo nese dekret o životě duchovních název *Presbyterorum ordinis*.¹⁶ Snad se sluší podotknout, že užívání výrazu „presbyter“ místo „kněz“ mnohem lépe odpovídá našemu směřování ke skutečně synodální místní církvi v Čechách a na Moravě, protože nás jako ukazatel směřuje k deklerikalizaci našeho společenství. To však neznamená, že bychom výraz „kněz“, „kněžský“ chtěli úplně vytěsnit, spíše nám jde o to, aby se do povědomí dostal pravý význam tohoto termínu jako alternativního označení „presbytera“, případně „biskupa“ jako nositele nejvyššího stupně svátosti ustanovení (ordinace), tedy kněžství.

15 Srov. Ctirad V. Pospíšil, „Hledání nekněžského prorockého hierarchického kněžství,“ in Kolektiv autorů, *O služebním kněžství*, Svitavy: Trinitas 2006, s. 65–83.

16 Srov. Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2002, s. 299–338.

Výraz „*Summus Pontifex*“ není nejvhodnější do češtiny převádět jako „Nejvyšší Velekněz“, protože pravý význam je „Nejvyšší stavitel mostů“, tedy služebník porozumění a jednoty v rámci světové univerzální církve, a nikoli jakási konkurence jediného Velekněze Krista. Z uvedeného důvodu navrhuje tlumočení „Nejvyšší pontifik“. Tomu, kdo sleduje počínání nynějšího papeže Františka, možná probleskne hlavou, že naše volba odpovídá jeho pojetí petrovske služby v církvi.

3. SYNODÁLNÍ CÍRKEVNÍ SPOLEČENSTVÍ JAKO IKONA NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE

Všichni, kdo znají koncilní dokumenty a pokoncilní ekleziologii, určitě vědí, že církev je obrazem Trojice. Tajemství společenství mezi námi má svůj pravzor v dokonalém společenství Boha Otce, Syna a Ducha svatého.¹⁷ Posvátné jsou tudíž jak jednota, nikoli však uniformita, tak rozličnost, nikoli však rozdělení. Již na tomto místě by mělo být jasné, že pokud celý dokument řeší polaritu mezi jednotou a rozličností, pak ekleziologie společenství a synodality je nevyhnutelně určitým promítáním trinitární teologie do praxe a do života.¹⁸ Dalo by se tudíž upřesnit, že skutečně synodální církev ze všech sil směřuje k tomu, aby byla živoucí ikonou Trojice, do jisté míry odleskem nebe na zemi. Naproti tomu církev spíše asynodální bude ve svém konkrétním výrazu připomínat mnohem méně přitažlivou karikaturu Trojice, a proto bude také odleskem docela jiné eschatologické skutečnosti než v předchozím případě. Církev je svátostí Božího království, které je v ní tajemně přítomno jako milost (*res*), nicméně vnější znamení (*sacramentum tantum*) děláme svým životem, postoji a jednáním my sami, a proto ho můžeme také předkládat ve značně zkomolené podobě. Církev je svatá, ale kvůli nám všem rovněž značně hříšná.

17 „Církev je de Trinitate plebs adunata a je povolána i oprávněna k tomu, aby jakožto Boží lid ve svém poslání směřovala svou pouť k »Otcí skrze Syna v Duchu svatém«. Církev má uvedeným způsobem v Ježíši Kristu a prostřednictvím Ducha svatého účast na společenství Nejsvětější Trojice, které směřuje k tomu, aby zahrnula celé lidstvo. V daru a úkolu společenství shledáváme zdroj, formu a účel synodality, neboť

ona vyjadřuje specifický modus vivendi a operandi [způsob života a působení] Božího lidu v zodpovědné a spořádané účasti všech svých členů na rozlišování i na uskutečňování způsobů poslání církve. V uplatňování synodality se totiž konkrétně projevuje povolání lidské osoby k prožívání společenství, které se uskutečňuje prostřednictvím upřímného sebedarování v jednotě s Bohem i v jednotě s bratřími a sestrami v Kristu.“ SŽC, čl. 43. Srov. tamtéž, čl. 43–46.

18 To by nás rozhodně nemělo překvapovat, protože „Tajemství Nejsvětější Trojice je hlavní tajemství víry a křesťanského života. Je to tajemství Boha, jaký je sám v sobě. Toto tajemství je tedy zdrojem všech ostatních tajemství víry; je světlem, které je osvěcuje.“ Katechismus katolické církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2001, čl. 234.

Oněch doteků s tajemstvím Trojjediného v dokumentu nacházíme mnohem víc. Je známo, že partikulární církve je v univerzální, která se z nich skládá, nicméně tajemství univerzální církve zase přebývá v oné partikulární, což podtrhuje svébytnost a originalitu každé partikulární církve.¹⁹ Toto vzájemné přebývání jedné roviny církve v druhé a naopak analogicky odkazuje na mystérium vzájemného přebývání Otce v Synu a Duchu i Syna a Ducha v Otci a tak dále, tedy na takzvanou trinitární perichorezi.

19 Srov. LG, čl. 23a, Dokumenty, s. 59.

„V církvi jakožto katolické není rozličnost pouhou koexistencí, nýbrž prostupováním ve vzájemné souvztažnosti a závislosti. Jedná se o ekleziologickou perichoresis [perichorezi], v níž trinitární společenství nachází svůj církevní obraz. Společenství církví mezi nimi v jediné univerzální církvi vrhá světlo na ekleziologický význam onoho kolegiálního »my« episkopátu shromážděného v jednotě cum Petro et sub Petro [s Petrem a pod Petrem].“²⁰

²⁰ SŽC, čl. 60.

Je třeba se vyvarovat dojmu, že jde jen o jakousi slovní hru a pouze vnějškovou podobnost, protože opravdu stojíme před průmětem trojiční perichoreze do církevního společenství, což na nás klade opravdu strmý nárok jednak vycházení ze sebe, tedy odmítnutí sebeabsolutizace, jednak přebývání v druhém a jeho přijetí ve vlastním srdci, což znamená pohlížet na věci a problémy nejen svýma, nýbrž zároveň očima toho druhého a pokud možno i všech ostatních.²¹ Nu a tato analogie trojiční perichoreze v podobě společného vidění věcí, osob, komunit, problémů, regionů, ba celého světa a stvoření by měla charakterizovat každého účastníka synodálních procesů.

²¹ „Jde o to, uplatňovat vztahový způsob pohlížení na svět, který se stává sdíleným poznáním, vnímáním ve vnímání toho druhého, společné vnímání všech věcí.“ SŽC, čl. 111.

Jak již bylo řečeno, snad hlavní polarita, s níž se nynější dokument o synodalitě potýká, je pravomoc biskupa a papeže na jedné straně a hlas Božího lidu na straně druhé. Biskup má určitě výrazně utvářet mínění a postoje své části Božího lidu, nicméně tento lid zase nemůže a nesmí být bez výrazného vlivu na svého pastýře.²² Církve nemůže být demokracií, protože pravomoc biskupa není dána lidem a jeho volbou a protože kompetentní věroučná rozhodnutí vyžadují odbornost a posvátnou autoritu. Zároveň však platí, že církve není a nesmí být totalitou, protože biskup nemá rozhodovat bez sboru presbyterů, jáhnů a celé té části Božího lidu, která je svěřena do jeho bezprostřední péče. Právě synodální mentalita a procesy by se měly odehrávat na základě tajemného, upřímného a oboustranně pokorného

harmonického souznění (*conspiratio*)²³ mezi nositeli služby řízení a těmi, kdo jsou spravováni, řízení a vedeni. Uvedený synodální způsob života církve by se mohl označovat jako christokracie (kristovláda) nebo pneumatokracie (vláda Božího Ducha).

22 Je to obdobné jako v procesu učení, kde učitel silně ovlivňuje, ba formuje své žáky, kteří ovšem jiným způsobem zase neustále vztahově dotvářejí jeho. Další obdobou je divadelní představení, které vytváří nikoli pouze jeviště, ale velmi výrazně také hlediště.

23 Srov. DV, čl. 10, srov. Dokumenty, s. 114 – „*conspiratio*“.

„Tato souvztažnost podporuje tajemný soulad (*singularis conspiratio*) mezi věřícími a pastýři, který je ikonou věčného *conspiratio* prožívaného v Nejsvětější Trojici. Tímto způsobem církev ustavičně směřuje k plnosti Boží pravdy, dokud se v ní nenaplní Boží slova.“²⁴

24 SŽC, čl. 64.

Termín „*conspiratio*“ zcela evidentně odkazuje na vnitřní život Trojice, kde Otec vydechuje, daruje Ducha jako první, Syn odvozeně jako druhý, takže ho vlastně spoluvydechují. Onen soulad mezi biskupy a papežem na jedné straně a lidem Božím včetně duchovenstva na straně druhé odkazuje k věčnému otcovství a synovství, přičemž ono společné vydechování je v přímé režii Ducha svatého. Řečeno jinak, toto spoluvydechování nelze zajistit jen a jen lidskými a mediálními prostředky, protože je to zároveň milost, dar, přímé působení Ducha Hospodinova.

Svým způsobem technokratické vnímání církve a jejích struktur sice tyto přímé dotoky trojičního mystéria s tajemstvím církve verbálně přijímá, nicméně v praxi je zpravidla příliš nereflektuje, poněvadž některým právníkům a správcům viditelné stránky církve to vše připadá jen jako určitá ozdo-ba, a nikoli jako podstata mystéria církve. Pod vedením takových lidí se ovšem církev vcelku pochopitelně stává spíše podnikem než tajemnou jednotou v rozličnosti, což namísto k nastolování synodality vede mnohem spíše opačným směrem k neživotné asynodalitě.

Dokument hovoří o nutnosti osvojit si pokorný postoj vzájemného a velmi pozorného naslouchání. I to má ovšem prazáklad v imanentní Trojici. Když řekneme, že biskup je analogicky ikonou Otce a duchovní a lid jsou vůči němu na místě Syna, pak by někdo na základě nesprávného pojetí Trojice mohl namítnout, že Otec přece nenaslouchá, ale jen mluví, dává, aktivně miluje. Opak je pravdou, protože Otec je nejen aktivní, ale také hluboce receptivní, vnímavý, a proto je fascinujícím a milujícím Nasloucháním, které daruje Synovi prostor k jeho sebevyjádření až po dospělost osamělosti na kříži.²⁵ Dělení církve na učící a slyšící je třeba považovat za překonané a ne zcela šťastné,²⁶ protože umlčení duchovních a lidu ve vztahu k biskupovi v posledním důsledku znamená deformaci, ba zneuznání podstatného rozměru synovství. Takové nerespektované, infantilizované synovství ve vztahu k církevní vrchnosti je evidentně karikaturou trojičního pravzoru našeho bytí církvi.²⁷ Ten, kdo jen dává, mluví, aktivně druhé zahlcuje, aniž by jim nechal prostor na reakci, sebevyjádření, vlastní zrání, určitě není opravdu zralou pastýřskou osobností, protože v posledním důsledku svým postojem karikuje obraz nebeského Otce v rámci církevního společenství a poškozuje synovství sobě svěřených osob. Naproti tomu ti, kdo

reprezentují v církvi synovství, mohou karikovat daný věčný předobraz svou neposlušností a vnitřní neuctivostí vůči tomu, kdo je na místě tajemného otcovství.²⁸

25 Srov. Ctirad V. Pospíšil, Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie, 3. ed., Praha: Karmelitánské nakladatelství – Krystal 2017, s. 509–517, 555.

26 Srov. SŽC, čl. 35. Srov. MTK, Sensus fidei, čl. 43nn., op. cit., s. 1026nn.

27 Všude tam, kde se v církvi výlučně mluví takřikajíc shora dolů, kde se píší listy, na něž nikdo nečeká odpověď, kde se vydávají dokumenty, aniž by byla jakákoli ochota slyšet hlas příjemců, tedy všude tam se zneuznává darovaný obraz synovství a předvádí se karikatura věčného otcovství. Mimochodem, když se na II. vatikánském koncilu jednalo o farářích, kteří byli nepřemístitelní, jeden koncilní otec pronesl následující slova: „Pamatujte na to, že věční otcové mívají ukřižované syny,“ načež byl problém vyřešen, neboť každý si vzpomněl na nějakého „věčného církevního otce“, který ho přiváděl pomyslně na kříž. Kvůli genderové vyváženosti je třeba podotknout, že v ženských řeholích leckdy narážíme na „věčné matky“ a ukřižované, infantilizované dcery. Naše konstatování je výrazem skrytého křiku těch, jejichž synovství a dcerovství se nerespektuje. Zdá se, že papež František možná i z tohoto důvodu tak často hovoří o nutnosti obnovy synodality, o synodální církvi, v níž bude zřetelný obraz otcovství spolu s obrazem synovství, což vytvoří prostor prodchnutý společným vydechováním Ducha, jenž bude i díky nám vstupovat do světa lidí jakožto Dárce života v plnosti. Ohledně věčných církevních otců by se toho dalo říci mnohem více, vtírá se kupříkladu otázka: Jestliže v pětasedmdesáti by už měl biskup uvažovat o rezignaci kvůli věku, v kolika letech by měl o čemsi podobném uvažovat římský biskup, protože vedení univerzální církve je určitě mnohem svízelnější a náročnější než spravování určité partikulární církve.

28 Oslovení „otče“ a „synu“, případně „dcero“, na které jsme si zvykli, rozhodně není bez úskalí. Je například opravdu komické, když mladší biskup tituluje o generaci staršího presbytera „synu“ a opačně. Poněkud svízelnější je to s psychologickou rolí, do níž nás dané titulování staví, protože opravdu vážně hrozí, že presbyterové, případně laici označovaní jako „synové“ a „dcery“ budou vměstnáváni do pozice infantilů, což může vést až k dětinskému pochlebování „malého žáčka“ před dospělým „panem učitelem“, nikoli však k opravdému synodálnímu dialogu. Nebylo by lepší přejít k titulování „bratře“ a „sestro“, a to oboustranně? Ani to však nemusí být bez úskalí, protože například v ČČsH je posledně uvedené titulování zavedeno, což podle přímého svědectví bratra patriarchy může snižovat respekt vůči představenému. Samy tituly tedy nic nezachránějí, protože ve hře je lidská zralost. Navzdory konstatovanému se přece jenom jeví jako vhodnější titulování, které nás staví tváří v tvář jako dospělé lidi, byť v různých rolích a s odlišnými kompetencemi.

Bez důsledné proměny myslí v duchu trojičního mystéria Otce, Syna a Ducha svatého se k synodální církvi pouze vnějšími a lidskými prostředky takzvaně mediálně prokomunikovat zkrátka a dobře nelze. Zároveň se opět jasně projevuje, že tajemství Nejsvětější Trojice není jen nějaká teoretická záležitost, která by s praktickým životem neměla téměř nic společného. Pokud by se někdo chtěl spoléhat jen na technologii setkávání, lidského mluvení, provozování striktně cenzurovaného „komunikačního“ dění, což už jsme mimochodem velmi bolestivě mnozí sami v naší místní církvi zakusili, nezměnilo by se na ne zcela utěšeném stavu církevního společenství zhola nic. Taková pouze lidská, právnická, ba technokratická aktivita by opravdu neměla čím lidi nadchnout, pročež by ji zainteresovaní vnímali zase jako novou obtíž a nelehkou povinnost, kterou nezbyvá než absolvovat, aby se to takřikajíc dalo nahoře vykázat. Nechceme-li zázrak společenství a úchvatný div synodality v jejich plném smyslu těžce diskreditovat, pokud ne dokonce pohřbívat, pak takovou falešnou hru na synodalitu, prosím, raději nepodnikajme. Dokument sám před podobným počínáním zcela výslovně varuje:

„Bez proměny srdce a mysli a bez asketického osvojování si vzájemného přijetí a naslouchání by k tomu jen málo napomáhaly vnější nástroje společenství, které by se mohlo velmi snadno proměnit v pouhé masky bez srdce a tváře. Jestliže právní moudrost, která stanovuje přesná pravidla účasti, vyjevuje hierarchickou strukturu církve a zamezuje pokušení ke svévoli a k neospravedlnitelným nárokům, pak spiritualita společenství propůjčuje institucionální skutečnosti duši spolu s důvěrou a otevřeností, která plně odpovídá důstojnosti a odpovědnosti každého příslušníka Božího lidu.“²⁹

29 SŽC, čl. 107.

Jelikož poslední slova dokumentu jasně kladou na první místo srdce, jeho proměnu, nového ducha, i my napínáme své snahy stejným směrem. Pokud se jedná o vlastní dějiny synodálních aktů a popis synodálních mechanismů, nezdá se nám nutné k tomu cokoli podotýkat. Ekleziologie v tomto představování a vyjasňování rolí jednotlivých rovin synodality přechází v pozitivním slova smyslu rovněž na rovinu církevního práva. Ačkoli formulační stránka řady souvětí, jimiž k nám MTK v tomto dokumentu promlouvá, není vůči čtenáři vždy právě nejpřívětivější, věcná sdělení sama o koncilech a různých úrovních synod, a to až po ekumenický a mezináboženský dialog, jsou z tohoto hlediska srozumitelná, a proto v zásadě nepotřebují komentář. Podstatné ovšem je, abychom dovolili Duchu svatému vdechnout tomuto „tělu“ skutečnou oživující duši.

4. NĚKOLIK NÁMĚTŮ K DALŠÍ DISKUSI

Nyní by mělo být každému jasné, že předkládaný dokument přináší velkolepé poselství o fascinující výzvě k bytí církví v plnosti, takže zabývat se tímto textem rozhodně dává smysl. To však neznamená, že bychom k některým dalším aspektům daného textu mohli pouze nekriticky přitakávat. Upřímně řečeno, pokud bychom o některých problémech z obav nebo falešné servility nechtěli hovořit, vyvstávala by vážná otázka, zda bychom se tím vlastně neprotivili hlubšímu poselství daného textu, tedy zvěsti o synodalitě, vzájemném respektu, naslouchání a hledání pravdy. Nechtěla-li by MTK vstoupit do pozorného mlčení a odmítala-li by přijmout hlasy přemýšlejících adresátů svého výkonu, pak by se dostávala do křiklavého, tragikomického rozporu s tím, co v nynějším textu ostatním předkládá.

První věc se týká specificky českého přístupu k otevřené a lidské komunikaci, kde hraje nemalou roli humor a sebeironie. Ten, kdo bere sebe smrtelně vážně, stává se nesnesitelným nejenom pro druhé, ale nevyhnutelně také sám pro sebe. Ono není až tak důležité, zda člověk v církvi zastává roli progresisty nebo spíš konzervativnější úlohu, protože to rozhodující je velikost srdce, úroveň lidskosti, zdravá osobnost, svoboda od sebe projevující se hravou lehkostí úsměvu sám nad sebou. Být progresistou, nebo konzervativcem rozhodně nikomu nezaručuje velkodušnost a onu osvobozenost z vlastního „Já“ proměněného v kobku. Právě zdravý smysl pro humor by mohl být specificky českým odlehčujícím přínosem výrazovému bohatství univerzální církve. Měli-li bychom zmínit nějakou význačnou církevní osobnost, která tomuto specificky českému poslání v rámci univerzální církve činila vynikajícím způsobem zadost, pak to byl kardinál Tomáš Špidlík, SJ, velmi blahé paměti.

Druhá záležitost, která v dokumentu podle našeho mínění není dostatečně zpracována, je role silných, případně charismatických osobností. Řečeno jinak, dokument na nás působí poněkud jednostranně „kolektivisticky“, tedy do jisté míry analogicky levicově. Je však velmi dobře známo, že v církevních dějinách právě význačné osobnosti sehrály nesmírně důležitou, často rozhodující roli. Bez osobností to prostě nejde, a rozhodně to nemusejí být vždycky jen a jen pastýři. Církev je jako orchestr, v němž není tak důležité, jaký part člověk hraje, ale to, jaký výkon je schopen na daném místě podat. Není slabinou duchovní formace v českém katolickém prostředí právě to, že nepřeje rozvoji osobností? Až přijde krize, těžká doba, kde potom najdeme osobnosti, které ponесou tíhu situace a budou druhým prorocky ukazovat cestu? Snášet osobnosti není pro průměr a podprůměr příjemné, nicméně jejich vymýcení nemůže do budoucna věstit nic dobrého.

Dokument nevěnuje téměř žádnou pozornost riziku, provázejícímu synodální události. Je známo, že po koncilech často vznikaly od církve oddělené komunity, protože rokování odhalilo rozpory, které se straně, jejíž názor byl minoritní, zdály být nepřekonatelné. Každé opravdu živé synodální jednání je nejenom kairos, ale nevyhnutelně rovněž krize, jejíž vyústění nemusí být vždy tak jednoznačně pozitivní, jak si představují autoři dokumentu. I s tím je třeba počítat, i na to se musíme připravit, především vnitřně. Tam, kde je život, jsou problémy a bolesti, kde život není, nejsou ani bolesti, ani rizika.

Když se v rámci přehledu dějin synodality a koncilů hovoří o I. nicejském koncilu z roku 325, tvrdí se, že se ho zúčastnili biskupové Východu a legáti římského biskupa.³⁰ Zcela se však opomíjí skutečnost, že na koncilní dění, a hlavně jeho věroučné vyústění měl doopravdy značný vliv významný biskup ze Západu, poradce císaře Konstantina Velikého pro věci církevní Ossius z Córdoby.³¹ Je to drobnost, nicméně od grémia jako MTK bychom očekávali poněkud větší historickou pečlivost.

30 Srov. SŽC, čl. 29.

31 Srov. Eusebius, Vita Const., III, 8–7; M. Simonetti, La crisi ariana nel IV secolo, Roma: Augustinianum 1975, s. 66–71.

Poněkud zásadnější je následující opomenutí, když je řeč o 28. kánonu Chalcedonského koncilu z roku 451.³² Nepadne však ani zmínka o negativní reakci svatého Lva Velikého, jenž právě tento kánon číslo 28 kvůli aspiracím konstantinopolského stolce na titul „mladší Řím“ odmítl podepsat,³³ a proto z právního hlediska i na základě právě popisovaných základních struktur synodality není právoplatný, minimálně pro západní církev. Není divu, že proti tomuto kánonu ostře protestovali již papežští legáti přítomní na Chalcedonském koncilu. Podle odborné literatury svatý Lev Veliký odsouhlasil pouze věroučná prohlášení a příslušné kánony daného koncilu, ostatní výstupy nikoli.

32 Srov. SŽC, čl. 26.

33 Srov. Giuseppe Alberigo – Giuseppe Dossetti – Pericles – P. Joannou (eds.), Conciliorum Oecumenicorum Decreta, EDB: Bologna 1991, s. 99–100.

Jasnozřivost svatého Lva Velikého potvrdil další běh dějin, protože vyzdvižení Konstantinopole jako biskupského sídla na post „mladšího neboli druhého Říma“ posléze

vedlo k rozdělení církve a po roce 1453 k velmi svérázné teorii, podle níž po pádu Konstantinopole by právě Moskva měla politicky i církevně představovat takzvaný „třetí Řím“. O uvedené formu ruského nacionalistického mesianismu se opírali někteří ruští myslitelé ještě ve dvacátém století. Připomenutou skutečnost rozhodně nepovažujeme za podružnou, a proto nám profesní čest teologů velí alespoň touto formou uvést věci na pravou míru, mimo jiné i proto, že s ruským imperialismem a rozpínavostí má náš národ nejednu neblahou zkušenost. Nositelé nejenom církevní moci by si měli důsledně uvědomovat, že některá jejich rozhodnutí mohou mít velmi sporné, ba dokonce zármutek vzbuzující důsledky i po více než patnácti stoletích!

Mohl by následovat výčet míst, kde bylo nutno opravovat odkazy na číslo kapitoly a verše v Písmu, případně nepřesné bibliografické odkazy, to však nyní dělat nebudeme, protože všechny takové opravy jsou vyznačeny v takzvaných poznámkách překladatelů, které jsme začlenili do stávajících poznámek, abychom zachovali jejich počet i umístění v souladu s originální předlohou. Jako v předchozích případech českých překladů MTK z posledních let musíme konstatovat, že redakční práce MTK by měla být napříště mnohem pečlivější než doposud.

5. ZÁVĚR: SYNODÁLNÍ KONÁNÍ PRAMENÍ ZE SYNODÁLNÍHO BYTÍ KAŽDÉHO Z NÁS

Motivačním východiskem přístupu k tajemství synodality je touha po probuzení tajemství církve jako společenství v rámci katolických komunit od farnosti přes diecézi, místní církve až po církve univerzální. Touha po této proměně vychází ze zkušenosti s často velmi neutěšeným stavem komunit, s čímž bývá bohužel spjata pokušení buď na církve do jisté míry rezignovat formou takzvaného vnitřního exilu,³⁴ anebo ji opustit a hledat pramen života někde jinde. Přiznejme si už konečně, že vskutku odpudivý stav některých komunit může být nefalšovanou deevangelizací.³⁵

³⁴ Sociologický průzkum ve formě sčítání lidu v roce 2011 ukázal na to, že tehdy u nás bylo 71 138 osob, tedy 6,5 procenta z nás, které se prohlašovaly za katolické křesťany, nechtěly se však identifikovat s institucí místní české katolické církve. Srov. Tomáš Havlíček – Kamila Klingrová – Jakub Lysáček (eds.), *Atlas náboženství Česka*, Praha: Karolinum 2017, s. 84. S tím souvisí na jedné straně znepokojivé, na druhé také potěšující zjištění: „Kombinace několika dějinných událostí tedy způsobila odklon obyvatel Česka nejenom od katolické víry. Dnešní českou společnost ovšem nelze považovat za zcela nevěřící či sekularizovanou, ale spíše za necírkevní.“ Tamtéž, s. 116. Obě skutečnosti však vypovídají o slabé přitažlivosti a důvěryhodnosti našich komunit a instituce místní církve jako celku. Obnova synodality se jeví jako cesta obnovy a nápravy daného stavu věcí. V posledních letech se objevuje další jev: lidé chtějí mít duchovní společenství s papežem Františkem, který je oslovuje, ale ne s naší místní církví v Čechách a na Moravě. I to by nás mělo vést k hlubšímu zamyšlení.

³⁵ „V Božím lidu jsou i vnitřní potíže, a tyto jsou mnohem bolestnější... nedostatek horlivosti, který je tím horší, poněvadž jeho zdrojem je naše vlastní nitro: projevuje se celkovou únavou, zklamáním, zpohodlněním, nezájmem a především celkovým nedostatkem radosti a naděje. Velkou překážkou pro misijní pohotovost církve jsou též dřívější i současná rozdělení mezi křesťany ... odpudivá svědectví věřících a křesťanských komunit...“ svatý Jan Pavel II., *Redemptoris missio*, encyklika ze dne 7. prosince 1990, čl. 36, Praha: Zvon 1994, s. 41.

Teologie spjatá s pohledem do vlastního nitra nás přivádí k poznání, že nejhlubší kořeny synodality nacházíme v tajemství Nejsvětější Trojice, které zevnitř a z hloubky našich srdcí vytváří základní předpoklad prožitku společenství, jež rozhodně není pouze naším dílem. Skvěle to vyjádřil známý německý teolog:

„Je-li některý z těchto trinitárních základů podceňován nebo opomíjen, pak dochází k hlubokému narušení proudění životodárné mízy v těle církve. Zapomíná-li se na Boha Otce, ztrácí se ze zřetele společná důstojnost a misie, které jsou základem společenství. Není-li církev pojmána jako Kristovo tělo, uspořádané společenství věřících, ... pak se rozpadá na jednotlivce, kteří si nárokují jedni proti druhým to, že jsou nositeli Ducha. Zapomíná-li se konečně, že církev je chrámem Ducha svatého, stává se z ní tuhá hierokracie, což je výraz odporující ideálu společenství.“³⁶

36 H.-J. Pottmeyer, „Die zweispältige Ekklesiologie des Zweiten Vaticanum – Ursache nachkonziliarer Konflikte,“ *Trierer theologische Zeitschrift* 92, 1993, s. 242–295, zde s. 283.

Po tomto teologálním a zároveň introspektivně nazíravém výstupu k Otci, Synu a Duchu svatému jako k Bohu v nás a nekonečně nad námi sestupujeme spolu s proudem milostí, prýštícím z tohoto znovu otevřeného pramene veškerého dobra, do vlastního srdce. Samy osoby Trojice nám dávají na srozuměnou, že proudění daru společenství skrze nás do církevní komunity nutně předpokládá naši proměnu smýšlení, abychom se stali skutečně novým stvořením v Kristu (srov. např. 2 K 5,17 a Fp 2,6–11). To není možné bez osvobození od sebe, které pak vede k osvobození od zla, jež jsme zakusili od druhých, což je odpuštění, které činíme především kvůli sobě. Uvedené požadavky nejsou nějakým těžkým jhem, jak se nám snaží namluvit nepřítel naší spásy, nýbrž opravdovou cestou k vnitřnímu pokoji a specifickému štěstí.³⁷ Jedná se o přijetí odpuštění od Otce, Syna a Ducha, které se stává odpuštěním sobě, smířením se sebou a vlastním životním příběhem. Na tomto základě pak proud odpuštění zasahuje skrze nás i druhé a stává se obnovou společenství ve formě smíření, kterého jakožto obnovy společenství ovšem nemůžeme dosáhnout bez toho, že v srdci těch ostatních probíhá obdobný proces odpuštění jako v nás.

37 Tento vnitřní přerod se dá popsat také jako osvojení si oněch postojů, onoho smýšlení a citění, které bylo a je v Ježíši Kristu. Srov. Ctirad V. Pospíšil, *Božská sláva Ukřižovaného: hymnus Filipánům 2,6–11*, Praha: Karmelitánské nakladatelství 2020.

Právě popsáním způsobem se naše uzdravení, osvobození proměňuje ve zřídlo podobného uzdravení a osvobození konkrétní komunity, v níž žijeme. Nemylme se, kdo není schopen prožívat společenství s osobami kolem sebe, může sice snít o nějakém abstraktním univerzálním společenství, ale není to nic jiného než sebeklam.

Synodalita se tudíž nerodí z aktivismu, ale přesně naopak je to tajemství, které uzdravuje primárně naši existenci, naše bytí, jež se pak jakožto Boží obraz, obraz Trojice stává zviditelněným zřídlem synodality na rovině vnímání, přijímání druhých, hodnocení, vypovídání a dalšího konání. Synodalita je tedy primárně způsob bytí, které se pak může jako duše stávat tělem synodálních aktivit a procesů.

Vstup do sebe a výstup nad sebe motivovaný touhou po obnově církve, která by měla být odleskem nebe na zemi, nás přivádí k prožívanému mystériu Nejsvětější Trojice, následně k pevnému vnitřnímu odhodlání žít spiritualitu církve jako společenství.

Poté následují prostředky, jak konkrétně tohoto ducha vnášet do života církve, což je úkolem ekleziologie a v jistém slova smyslu také správně uchopeného církevního práva. Nemylme se, církev bez práva by nebyla automaticky církví lásky, ale zcela evidentně církví bezprávi. Církevní právo by však nemělo sebe samo vydávat za zdroj života stejně jako ekleziologie, která synodalitě slouží moudrou rozvahou, jak organizovat a uspořádat synodální procesy.

Podají-li se prostřednictvím snah MTK, k nimž se přidružuje i ta naše, přesvědčit alespoň někoho, aby se vnitřně odhodlal stát oním zviditelněním trojičního pramene synodality ve své konkrétní komunitě, bude to zásadní krok na cestě k ideálu české místní nefalšovaně synodální církve v Čechách a na Moravě.

MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE

SYNODALITA V ŽIVOTĚ A POSLÁNÍ CÍRKVE

PŘEDBĚŽNÁ POZNÁMKA

V průběhu svého devátého pětiletého období se Mezinárodní teologická komise [= MTK] zabývala synodalitou v životě a v poslání církve. Práce se odehrávala v příslušné subkomisi, které předsedal Mons. Mario Áncel Ramos. Komise se skládala z následujících členů: sestra Prudente Allen, RSM, sestra Alenka Arko z komunity Loyola, Mons. Antonio Luiz Catelan Ferreira, Mons. Pie-tro Coda, rev. Carlos Maria Galli, rev. Gaby Alfred Hachem, prof. Héctor Gustavo Sánchez Rojas, SCV, rev. Nicholas Segeja M'hela, o. Gerard Francisco P. Timoner III, OP.

Obecné diskuse na dané téma se odehrávaly v průběhu let 2014–2017 jak při různých setkáních příslušné subkomise, tak v rámci plenárních zasedání MTK. Následující text byl specifickým způsobem schválen většinou členů MTK v průběhu plenárního zasedání roku 2017, a to prostřednictvím písemného hlasování. Následně byl předložen ke schválení předsedovi MTK, jeho excelenci Luisi F. Ladariovi, SJ, prefektu Kongregace pro nauku víry, který poté, co obdržel pozitivní vyjádření od Svatého otce Františka, schválil jeho uveřejnění dne 2. března 2018.

ÚVOD

Kairos synodality

1. „Cesta synodality je oním putováním, které Bůh očekává od církve třetího tisíciletí.“³⁸ Papež František podtrhnul tento strategický úkol při oslavě padesátého výročí od okamžiku, kdy svatý Pavel VI. založil biskupskou synodu. Dále podtrhl, že synodalita „je základním rozměrem církve,“ takže „to, co od nás žádá Pán, je v určitém smyslu již celé obsaženo ve slově »synoda.«“³⁹

³⁸ Papež František, Proslov u příležitosti připomínky padesátého výročí od založení biskupské synody, 17. října 2015, in AAS 107, 2015, s. 1139.

³⁹ Tamtéž. Poznámka překladatelů: V době vzniku textu, tedy roku 2017, byl Pavel VI. již tři roky blahoslavený. V roce 2018 byl na základě uznaného zázraku svatořečen, a proto tam, kde autoři na řadě míst uvádějí „blahoslavený“, upravujeme text podle současné skutečnosti na „svatý“.

2. Záměrem nynějšího dokumentu je nabídnout určité podněty k hlubšímu teologickému promyšlení daného tématu a rovněž jisté pastorační směrnice, které se týkají důsledků, jež z toho vyplývají pro poslání církve. V úvodu se připomínají nezbytné etymologické a terminologické údaje, které jsou nutné k tomu, aby bylo možno předběžným způsobem objasnit obsah a používání slova „synodalita“. Na tomto základě pak bude možné následně kontextualizovat plodnost a novost učení, které nám v dané věci nabídlo magisterium na II. vatikánském koncilu.

Synoda, koncil, synodalita

3. „Synoda“ je v tradici církve velmi staré a úctyhodné slovo, jehož význam a obsah se dotýká nejhlubších témat zjevení. Skládá se z předpony σύν, tedy „s“ nebo „spolu“, a z podstatného jména ὁδός, tedy „cesta“, takže označuje společně prožívané putování Božího lidu. To evidentně odkazuje na Pána Ježíše, který se představuje jako „cesta, pravda a život“ (J 14,6), a také na skutečnost, že křesťané, kteří ho následují, byli původně nazýváni „učedníky cesty“ (srov. Sk 9,2; 19,9.23; 22,4; 24,14.22).

V církevní řečtině vyjadřuje povolání do společenství Ježíšových učedníků a v některých případech představuje synonymum církevního společenství.⁴⁰ Kupříkladu svatý Jan Zlatoústý píše, že církev je „slovo označující společné putování (σύνοδος),“⁴¹ a vysvětluje, že církev je shromáždění svolané, aby vzdávalo Bohu díky a chvály jako jeden chór, a harmonická skutečnost, v níž vše drží pohromadě (σύστημα), neboť ti, kdo ji utvářejí prostřednictvím svých vzájemných a uspořádaných vztahů, souzní v ἀγάπη [lásce] a ὁμοιοία, tedy ve stejném smýšlení a cítění.

⁴⁰ Srov. G. Lampe, *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford: Clarendon Press 1968, s. 1334–1335.

⁴¹ „Ἐκκλησία συνόδου ἐστὶν ὄνομα“ – Exp. in Psalm., 149, 1; PG 55, s. 493; srov. papež František, *Proslov u příležitosti připomínky padesátého výročí od založení biskupské synody*, in AAS 107, 2015, s. 1142.

4. Od prvních staletí se slovem „synoda“, které v tomto případě dostává specifický význam, označují církevní shromáždění svolaná na různých úrovních (diecézní, provinční nebo oblastní, patriarchální, všeobecné), aby ve světle Božího slova a prostřednictvím naslouchání Duchu svatému rozvažovala nad naukovými, liturgickými, právními a pastorálními otázkami, jež se postupně vynořovaly.

Řecký výraz σύνοδος se do latiny překládá jako sýnodus nebo concilium. Concilium v profánním smyslu označuje shromáždění svolané oprávněnou autoritou. Ačkoli slovní základy výrazů „synoda“ a „koncil“ jsou různé, jejich významy splývají. Nicméně slovo „koncil“ obohacuje obsah výrazu „synoda“ o odkaz na hebrejský termín **קהל** – (qahal), tedy shromáždění svolané Hospodinem – a jeho řecký překlad ἐκκλησία [ecclesia --- církev], který v Novém zákoně označuje eschatologické shromáždění Božího lidu v Ježíši Kristu.

Rozlišení ve využívání slov „koncil“ a „synoda“ je v katolické církvi poměrně čerstvou záležitostí. Na II. vatikánském koncilu se jedná o synonyma, označující koncilní zasedání.⁴² Codex Iuris Canonici latinské církve z roku 1983 přináší upřesnění, když se rozlišuje mezi partikulární synodou (plenární nebo provinční)⁴³ a ekumenickým koncilem⁴⁴ na jedné straně a biskupskou synodou⁴⁵ či diecézní synodou⁴⁶ na straně druhé.⁴⁷

⁴² Srov. II. vatikánský koncil – DV, čl. 1; SC, čl. 1.

⁴³ Srov. CIC, kánon 439, § 1; kánon 440, § 1.

⁴⁴ Srov. CIC, kánon 337, § 1.

⁴⁵ Srov. CIC, kánon 342.

⁴⁶ Srov. CIC, kánon 460.

47 V Kodexu kánonů východních církví z roku 1990 se zmiňuje na jedné straně ekumenický koncil (srov. CCEO, kánon 50) a na druhé straně biskupská synoda (srov. CCEO, kánon 46, § 1), dále pak synoda biskupů určitého patriarchátu (srov. CCEO, kánon 102), synoda biskupů většího arcibiskupství (srov. CCEO, kánon 152), metropolitní synoda (srov. CCEO, kánon 133, § 1) a trvalá synoda patriarchální kurie (srov. CCEO, kánon 114, § 1). Poznámka překladatelů: I na tomto místě používáme výraz „synoda“, i když křesťanskému Východu by zřejmě odpovídalo spíše slovo „synod“. Postupujeme tak proto, že usilujeme především o sjednocení terminologie užívané v naší místní církvi.

5. V církevněprávní a pastorační literatuře posledních desetiletí se objevuje používání nově vytvořeného podstatného jména „synodalita“, které je spjato s přídavným jménem „synodní – synodální“, přičemž obě slova vycházejí z výrazu „synoda“. V dané souvislosti se hovoří o synodalitě jako o „konstitutivní dimenzi církve“ nebo zkrátka o „synodální církvi“. Tato nová terminologie volá po hlubším teologickém promyšlení a zároveň svědčí o plodném přínosu, který zraje ve vědomí církve od posledního koncilu podnes, a to na základě jak učení II. vatikánského koncilu, tak prožívané zkušenosti na rovině místní i univerzální církve.

Společenství, synodalita, kolegialita

6. Ačkoli výraz „synodalita“ a jeho obsah se výslovně nenacházejí v učení II. vatikánského koncilu, lze tvrdit, že tajemství synodality se nachází v samém srdci díla obnovy, které zmíněný koncil razil.

Ekleziologie Božího lidu totiž podtrhuje společnou důstojnost a poslání všech pokřtěných, když uplatňují mnohotvárné a harmonické bohatství svých charismat, když prožívají své povolání a když naplňují svou službu. Pojem společenství v daném kontextu vyjadřuje hlubinnou podstatu tajemství církve a jejího poslání, jejímž zdrojem i vyvrcholením je eucharistické shromáždění.⁴⁸ Pojem společenství označuje milost (res) obsaženou ve svátosti (sacramentum) církve, tedy jednotu s trojjediným Bohem a jednotu mezi lidskými osobami, která se uskutečňuje prostřednictvím Ducha svatého v Ježíši Kristu.⁴⁹

48 Srov. Kongregace pro nauku víry, List katolickým biskupům o některých aspektech církve pojímané jako *communio*, ze dne 28. května 1992, čl. 1, in C. V. Pospíšil – E. Krumpolc (eds.), *Dokumenty Mezinárodní teologické komise 1969–2017 a některé další texty Papežské biblické komise a Kongregace pro nauku víry*, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 2017, s. 1062–1074, zde 1062. Tento dokument se odvolává na II. vatikánský koncil (srov. LG, čl. 4, 8, 13–15, 18, 21, 24–25; DV, čl. 10; GS, čl. 32; UR, čl. 2–4, 14–15, 17–19, 22) a na závěrečný dokument Biskupské synody z roku 1985 (srov. II, C, 1), na kterémžto základě pak tvrdí: „Pojem *communio* – společenství (řecky *koinónia*), kterému již v dokumentech II. vatikánského koncilu je přikládán značný význam, vyjadřuje hluboké jádro tajemství církve a je schopen bezpochyby hrát klíčovou roli v úsilí o obnovu katolické nauky o církvi (ekleziologie).“ Poznámka překladatelů: Oproti italské předloze doplňujeme údaj o čísle článku, z něhož citovaný text pochází.

49 Srov. LG, čl. 1.

Synodalita v daném ekleziologickém kontextu označuje specifický způsob života a působení (*modus vivendi et operandi*) církve jakožto Božího lidu, jenž konkrétním způsobem projevuje a uskutečňuje své bytí společenstvím: na společném putování, při společných setkáních a při aktivní účasti všech svých členů na evangelizačním poslání církve.

7. Zatímco pojem synodality označuje zapojení celého Božího lidu a jeho účast na životě a poslání církve, pojem kolegiality upřesňuje teologický význam a také formu služby biskupů jednak v partikulární církvi, která je svěřena každému z nich, jednak ve společenství mezi partikulárními církvemi v rámci jediné a univerzální Církve Kristovy, právě prostřednictvím hierarchického společenství kolegia biskupů s římským biskupem.

Kolegialita je tudíž specifickou podobou, v níž se církevní synodalita projevuje a uskutečňuje prostřednictvím služby biskupů jak na rovině společenství mezi partikulárními církvemi určité oblasti, tak na rovině společenství mezi všemi církvemi v univerzální církvi. Jakýkoli autentický projev synodality již ze své vlastní povahy vyžaduje, aby se v něm uplatňovala biskupská služba.

Překročení prahu novosti v učení II. vatikánského koncilu

8. Plody obnovy, které si přál II. vatikánský koncil, když podtrhoval církevní společenství, biskupskou kolegialitu, synodální vědomí a praxi, jsou vzácné a bohaté. Zůstává však ještě mnohé, co je třeba vykonat, abychom naplnili úmysly koncilu.⁵⁰ Dnes se navíc ukazuje, že odhodlání uskutečňovat synodální tvářnost církve, ačkoli je široce sdíleno a přineslo pozitivní výsledky, potřebuje jasná teologická kritéria a odvážné pastorální směrnice.

⁵⁰ Srov. svatý Jan Pavel II., *Novo millennio ineunte*, apoštolský list na konci velkého jubilea ze dne 6. ledna 2001, čl. 44, in AAS 93, 2001, s. 298. Český překlad dostupný na: www.cirkev.cz

9. To je onen práh novosti, k jehož překročení nás vybízí papež František. V linii, kterou vytyčil II. vatikánský koncil i jeho předchůdci, papež podtrhuje, že synodalita vyjadřuje tu podobu církve, která vyvěrá z Ježíšova evangelia a která se dnes má vtělovat do dějin prostřednictvím tvořivé věrnosti tradici.

V souladu s učením *Lumen gentium* papež František podtrhuje zejména to, že synodalita „nám nabízí velmi vhodný interpretační rámec k pochopení samotného tajemství hierarchie,“⁵¹ a také to, že na základě nauky o *sensus fidei fidelium*⁵² (smyslu věřících pro víru) jsou všichni členové církve aktivními subjekty evangelizace.⁵³ Z řečeného vyplývá, že uskutečnění synodální církve je nezbytným předpokladem nového misijního vzepětí, do něhož by se zapojil celý Boží lid.

⁵¹ Srov. papež František, *Proslov u příležitosti připomínky padesátého výročí od založení biskupské synody*, 17. října 2015, in AAS 107, 2015, s. 1141.

⁵² Srov. MTK, *Sensus fidei v životě církve*, dokument z roku 2014, in C. V. Pospíšil – E. Krumpolc (eds.), *Dokumenty Mezinárodní teologické komise 1969–2017 a některé další texty Papežské biblické komise a Kongregace pro nauku víry*, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 2017, s. 1006–1061.

⁵³ Srov. papež František, *Evangelii gaudium*, apoštolská exhortace ze dne 24. listopadu 2013, čl. 120, in AAS 105, 2013, s. 1070. Český překlad: Praha: Paulínky 2014 – ke stažení na adrese: www.paulinky.cz

Synodalita se následně nachází rovněž v samotném srdci ekumenického nasazení křesťanů, neboť představuje výzvu ke společnému putování směrem k cíli plného společenství a protože nabízí, je-li správně pochopena, porozumění církvi a okoušení církve, v níž mohou nacházet místo oprávněné odlišnosti, a to na základě vzájemného obohacování se dary ve světle pravdy.

Záměry a členění tohoto dokumentu

10. Nyní předkládaný dokument se ve svých prvních dvou kapitolách snaží odpovědět na požadavek teologického prohloubení synodality v pohledu katolické ekleziologie a v souladu s učením II. vatikánského koncilu. V první z nich se zabýváme normativními prameny Písma svatého a tradice, abychom tak objasnili zakořenění synodální tvářnosti církve v historickém narůstání zjevení a abychom zároveň zvýraznili základní charakteristiky i specifická teologická kritéria, jež vymezují daný pojem a určují s tím spjatou praxi.

Ve druhé kapitole se v souladu s učením II. vatikánského koncilu předkládají teologální východiska synodality, která jsou začleněna do perspektivy putujícího misijního Božího lidu, do tajemství církve pojímané jako společenství a konečně v souvislosti s rozlišujícími známkami církve, jimiž jsou jednota, svatost, katolicita a apoštolskost. Nakonec se hlouběji promýšlí poměr mezi účastí všech příslušníků Božího lidu na poslání církve a výkonem hierarchické autority pastýřů.

Třetí a čtvrtá kapitola na právě naznačeném základě nabízejí některé pastorační směrnice. Ve třetí kapitole jde o konkrétní uskutečňování synodality na různých úrovních: v partikulární církvi, ve společenství mezi partikulárními církvemi v určité oblasti, v univerzální církvi. Čtvrtá kapitola hovoří o duchovním a pastoračním obrácení, o komunitním a apoštolském rozlišování, které jsou nezbytné pro autentické zakoušení synodální církve, přičemž se vyhodnocují pozitivní projevy daných záležitostí v oblasti ekumenického putování a v sociální diakonii církve.

1. KAPITOLA

SYNODALITA V PÍSMU, V APOŠTOLSKÉ TRADICI, V DĚJINÁCH

11. Normativní prameny synodálního života církve v Písmu a v Tradici [apoštolské] dosvědčují, že z jádra Božího záměru spásy vyzařuje povolání k jednotě s Bohem a v NĚm k jednotě celého lidského rodu, která dosahuje svého vrcholu v Ježíši Kristu a naplňuje se prostřednictvím služby církve. Uvedené prameny nabízejí základní směrnice nezbytné k rozlišování teologických principů, které mají oduševňovat a usměrňovat život, struktury, procesy a synodální události. Na tomto základě se rýsují formy synodality, které se v církvi rozvinuly v průběhu prvního tisíciletí a následně též ve druhém miléniu v rámci katolické církve, přičemž do hry vstupují i údaje ohledně praxe prožívané v jiných církvích a církevních komunitách.

1.1. Učení Písma

12. Starý zákon dosvědčuje, že Bůh stvořil lidskou bytost jako muže a ženu ke svému obrazu a ke své podobě jakožto bytost společenskou, která je povolána k tomu, aby s Ním spolupracovala, kráčela dějinami ve znamení společenství, střežila kosmos a zaměřovala ho k jeho cíli (srov. Gn 1,26–28). Hřích od samého počátku ohrožuje uskutečňování Božího plánu tím, že narušuje spořádanou síť vztahů, v níž se vyjadřuje pravda, dobrota a krása stvoření, a také se v srdci člověka zamlžuje jeho povolání. Bůh však, v přemíře svého

milosrdenství, stvrzuje a obnovuje smlouvu, aby opět uvedl na cestu jednoty to, co upadlo do rozptýlení, a aby uzdravoval svobodu člověka, již zaměřuje k prožívání daru sjednocení s Bohem a zakoušení jednoty s bratřími ve společném domě stvoření (srov. např. Gn 9,8–17; Ex 19–24; 2 S 7,11).

13. Při uskutečňování svého záměru Bůh spolupovolává Abrama a jeho potomstvo (srov. Gn 12,1–3; 17,1–5; 22,16–18). Toto spolupovolání (הַתְּעָרָה/הַתְּעָרָה – jedná se o první slovo, které bývalo do řečtiny překládáno výrazem ἐκκλησία, církev) stvrzené smlouvou na Sinaji (srov. Ex 24,6–8; 34,20nn.) dává lidu osvobozenému z otroctví důstojnost partnera v dialogu s Bohem. Boží lid se v průběhu exodu shromažďuje kolem svého Pána, aby slavil jeho kult, prožíval Zákon a uvědomoval si, že je jeho výlučným vlastnictvím (srov. Dt 5,1–22; Joz 8; Neh 8,1–18).

הַתְּעָרָה/הַתְּעָרָה představuje původní výraz, v němž se projevuje synodální povolání Božího lidu. Na poušti Bůh nařizuje soupis kmenů Izraele, a tak je každému určeno jeho místo (srov. Nu 1–2). Uprostřed shromáždění je jako jediný vůdce a pastýř Hospodin, který se zpřítomňuje prostřednictvím Mojžíšovy služby (srov. Nu 12; 15–16; Joz 8,30–35), k níž jsou další lidé přidružováni podřízeným a kolegiálním způsobem: soudci (srov. Ex 18,25–26), starci (srov. Nu 11,16–17.24–30), levité (srov. Nu 1,50–51). Shromáždění Božího lidu zahrnuje nejenom muže (srov. Ex 24,7–8), ale také ženy a děti i cizince (srov. Joz 8,33.35). Toto shromáždění je partnerem, jehož Hospodin shromažďuje pokaždé, když obnovuje smlouvu (srov. Dt 27–28; Joz 24; 2 Kr 23; Neh 8).

14. Poselství proroků vštěpuje Božímu lidu požadavek, aby cestami dějin krácel ve věrnosti smlouvě. Proroci proto vybízejí k obrácení srdce k Bohu a ke spravedlnosti ve vztazích k bližním, zejména k těm nejchudším, utiskovaným, cizincům, což má být hmatatelným svědectvím o Hospodinově milosrdenství (srov. Jr 37,21; 38,1).

Aby se to mohlo skutečně odehrávat, Bůh přislubuje darovat nové srdce a nového ducha (srov. Ez 11,19) a otevřít pro svůj lid nový exodus (srov. Jr 37–38): tehdy uzavře novou smlouvu, která bude vyryta nikoli do kamenných desek, nýbrž do srdcí (srov. Jr 31,31–34). Tato smlouva dosáhne univerzálního rozsahu, neboť Služebník Hospodinův sjednotí mnohé (srov. Iz 53), a bude zpečetěna vylitím Ducha Páně na všechny členy jeho lidu (srov. Jl 3,1–4).

15. Bůh uskutečňuje novou smlouvu, kterou přislíbil v Ježíšovi z Nazareta, Mesiáši a Pánu, jenž zjevuje svým hlásáním (kérygma), svým životem a svou osobou, že Bůh je společenství lásky a že svou milostí a láskou chce obejmout celé lidstvo v jednotě. On je Synem Božím, který je od věčnosti v lásce zaměřen k Otcovu nitru (srov. J 1,1–18), který se v plnosti času učinil člověkem (srov. J 1,14; Ga 4,4), aby Boží záměr spásy přivedl k naplnění (srov. J 8,29; 6,39; 5,22.27). Ježíš nejednal nikdy sám, neboť důsledně a beze zbytku naplňoval vůli Otce, který v něm přebývá, a tak Otec sám dovršuje své dílo skrze Syna, jehož poslal do světa (srov. J 14,10). Otcův záměr se eschatologicky naplňuje v Ježíšově velikonočním přechodu, když Ježíš daruje život, aby ho znovu přijal ve vzkříšení (srov. J 10,17) a aby předával tento synovský a bratrský život svým učedníkům vylitím Ducha svatého „v plnosti“ (srov. J 3,34). Ježíšova pascha je novým exodem, který shromažďuje v jednotě

(συναγάγη εἰς ἕν) všechny, kteří v něho opravdově věří (srov. J 11,52) a které On skrze křest a eucharistii připodobňuje sobě. Dílem spásy je ona jednota, o kterou Ježíš prosil Otce krátce před svým utrpením: „... aby všichni byli jedno jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby i oni byli v nás, aby tak svět uvěřil, že jsi mě poslal“ (J 17,21).

16. Ježíš je poutníkem, který vyhlašuje radostnou zvěst o Božím království (srov. L 4,14–15; 8,1; 9,57; 13,22; 19,11) a učí „cestě Boží“ (srov. L 20,21), jejíž směřování sám vytyčuje (srov. L 9,51–19,28). Ba dokonce on sám je ta cesta (srov. J 14,6), která přivádí k Otci, když lidem v Duchu svatém (srov. J 16,13) daruje pravdu a život ve společenství s Bohem a s bratřími. Prožívat společenství podle měřítká nového Ježíšova přikázání znamená kráčet společně dějinami jako Boží lid nové smlouvy v souladu s přijatým obdarováním (srov. J 15,12–15). Živou ikonu církve jakožto Božího lidu, který dějinami vede Vzkříšený, jenž ho osvěcuje svým slovem a sytí chlebem života, načrtl evangelista Lukáš ve vyprávění o učednících na cestě do Emaus (srov. L 24,13–35).

17. Nový zákon používá specifický termín pro vyjadřování moci udělovat spásu, již Ježíš obdržel od Otce a kterou v síle (δύναμις) Ducha svatého uplatňuje nade všemi tvory: ἐξουσία (autorita). Ta spočívá v udělování milosti, která obdarované činí „syny Božími“ (srov. J 1,12). Tuto ἐξουσία přijímají apoštolové od vzkříšeného Pána, jenž je posílá k národům, aby je křtili ve jménu Otce, Syna a Ducha svatého a aby je učili zachovávat všechno, co jim On sám přikázal (srov. Mt 28,19–20). Na této moci mají účast všichni příslušníci Božího lidu v síle křtu, když přijali pomazání Ducha svatého (srov. 1 J 2,20.27) a když jsou vyučeni Bohem (srov. J 6,45), a tak přiváděni k celé pravdě (srov. J 16,13).

18. Tato ἐξουσία vzkříšeného Pána se v církvi vyjadřuje prostřednictvím četných duchovních darů (τα πνευματικά) nebo charismat (τα χαρίσματα), které Duch uděluje v rámci Božího lidu za účelem budování jediného Kristova těla. Při jejich uplatňování se musí respektovat objektivní τάξις tak, aby se mohly rozvíjet v harmonii a přinášet plody, které jsou určeny ve prospěch všech (srov. 1 K 12,28–30; Ef 4,11–13). Na prvním místě mezi nimi je působení apoštolů, mezi nimiž sám Ježíš pověřil zvláštní roli Šimona Petra (srov. Mt 16,18n.; J 21,15nn.): jim je totiž svěřena služba vést církve ve věrnosti k depositum fidei [pokladu víry] (srov. 1 Tm 6,20; 2 Tm 1,12.14). Ovšem termín χάρισμα vyvolává v mysli také nezaslouženost a mnohotvarost svobodného působení Ducha, jenž každému uděluje vlastní dar vzhledem ke společnému dobru (srov. 1 K 12,4–11; 29–30; Ef 4,7). Vždy je však ve hře logika vzájemné podřízenosti a vzájemné služby (srov. 1 K 12,25), poněvadž nejvyšším darem, který je nadřazen všem ostatním, je láska (srov. 1 K 12,31).

19. Kniha Skutků apoštolských dokumentuje důležité okamžiky na cestě církve, v níž je Boží lid povolán ke komunitnímu výkonu hledání vůle vzkříšeného Pána. Protagonistou, který vede a usměrňuje zmíněné putování, je Duch svatý, jenž byl na církve vylit o dni Letnic (srov. Sk 2,2–3). Odpovědnost učedníků spočívá v tom, aby se při výkonu svých příslušných rolí ponořili do naslouchání jeho hlasu, a tak rozpoznávali cestu, kterou je třeba kráčet (srov. Sk 5,19–21; 8,26.29.39; 12,6–17; 13,1–3; 16,6–7.9–10; 20,22). Vybrání sedmi mužů, „o nichž se ví, že jsou plni Ducha svatého a moudrosti,“ kterým apoštolové svěřili

úkol sloužit při stolování (srov. Sk 6,1–6), je toho příkladem podobně jako klíčové rozhodnutí ohledně misie mezi pohany (srov. Sk 10).

20. O posledně zmíněné záležitosti se jednalo na shromáždění, které tradice definuje jako „apoštolský koncil v Jeruzalémě“ (srov. Sk 15; také Ga 2,1–10). V tomto rokování můžeme vidět zrod synodální události, díky níž církev prožívá v klíčovém okamžiku svého putování vlastní povolání, a to ve světle přítomnosti vzkříšeného Pána a s ohledem na svěřené poslání. Daná událost bude pak v průběhu staletí interpretována jako vzorový obraz synod slavených v církvi.

Vyprávění přesně popisuje dynamiku dané události. Tváří v tvář zásadní a také kontroverzní otázce, která volá po odpovědi, se komunita v Antiochii rozhoduje obrátit na apoštoly a starší (srov. Sk 15,2) jeruzalémské církve, a proto k nim vyšle Pavla a Barnabáše. Jeruzalémská komunita, apoštolové a starší se pohotově scházejí (srov. Sk 15,4), aby se zabývali danou situací. Pavel a Barnabáš sdělují, co se událo. Následuje živá a otevřená diskuse (ἐκζητήσωσιν: Sk 15,7a). Shromáždění naslouchají zejména hodnověrnému svědectví a Petrovu vyznání víry (srov. Sk 15,7b–12). Jakub interpretuje události ve světle prorockého slova (srov. Am 9,11–12; Sk 15,14–18), které dosvědčuje univerzální spasitelskou vůli Hospodina, jenž si vyvolil svůj lid mezi národy (ἐξ ἔθνων λαόν; Sk 15,14), a formuluje rozhodnutí obsahující některá pravidla, jak postupovat (srov. Sk 15,19–21). Ve svém proslovu vyjadřuje pochopení poslání církve, která je pevně zakořeněna v Božím plánu a která je zároveň otevřená Boží přítomnosti v postupném odvíjení se dějin spásy. Na závěr jsou vybráni poslové, aby doručili list, obsahující rozhodnutí spolu s ustanoveními ohledně praktických pokynů (srov. Sk 15,23–29). Psaní je doručeno do Antiochie a předčítáno v komunitě, která se z toho raduje (srov. Sk 15,30–31).

21. Na právě popsaném dění se podílejí všichni zúčastnění, byť mají odlišné role a jejich přispění má různé podoby. Otázka je předložena celé jeruzalémské církvi (πᾶν τὸ πλῆθος; Sk 15,12), která je přítomna v celém dění a také zapojena do konečného rozhodnutí (ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῆ ἐκκλησίᾳ; Sk 15,22). Nejprve jsou dotazováni apoštolové (Petr a Jakub, kteří si berou slovo) a dále starší, kteří s autoritou vykonávají své specifické služby.

Rozhodnutí učiní Jakub, který vede jeruzalémskou církev, a to v síle Ducha svatého, jenž směřuje putování církve a zajišťuje její věrnost Ježíšovu evangeliu: „Toto jest rozhodnutí Ducha svatého i naše“ (Sk 15,28). Celé shromáždění v Jeruzalémě rozhodnutí přijímá a osvojuje si ho (srov. Sk 15,22), což se následně opakuje v Antiochii (srov. Sk 15,30–31).

Původní odlišnost mínění a živost diskuse směřují prostřednictvím společného naslouchání Duchu svatému, svědectví ohledně Božího působení a výměny vlastních názorů k jednotnému souhlasu (ὁμοθυμαδόν, srov. Sk 15,25), který je plodem komunitního rozlišování a služby evangelizačnímu úsilí církve.

22. Průběh koncilu v Jeruzalémě živě dokládá putování Božího lidu jako složenou a vícevrstevnou skutečnost, v níž má každý své místo a svou zvláštní roli (srov. 1 K 12,12–17; Ř 12,4–5; Ef 4,4).

Apoštol Pavel předkládá ve světle eucharistického shromáždění obraz církve jakožto těla Kristova, aby tak vyjádřil jak jednotu celého organismu, tak rozdílnost jeho údů. Stejně jako v lidském těle jsou všechny údy se svými odlišnostmi nezbytné, tak se v církvi kvůli křtu všichni těší stejné důstojnosti (srov. Ga 3,28; 1 K 12,13) a všichni také musejí přispívat svým dílem k naplňování plánu spásy „podle míry Kristova obdarování“ (Ef 4,7).

Všichni jsou tudíž spoluzodpovědní za život a poslání komunity a všichni jsou povoláni, aby jednali v souladu se zákonem vzájemné solidarity a s respektem k specifickým službám a charismatům, neboť každý z nich čerpá svou energii z jediného Pána (srov. 1 K 15,45).

23. Cílem putování Božího lidu je nový Jeruzalém prozářený jasem Boží slávy, v němž se slaví nebeská liturgie. Kniha Zjevení zde nazírá na nohou „stojícího Beránka, toho obětovaného“ (srov. Zj 5,6), který svou krví vykoupil „lidi ze všech národů, jazyků, národů a ras“ a učinil je „královským kněžstvem našeho Boha,“ aby se mohli „ujmout vlády nad zemí“ (Zj 5,10). Na nebeské liturgii mají účast „na tisíce a statisíce“ andělů spolu se všemi tvory nebe i země (srov. Zj 5,11.13). Tehdy se naplní zaslíbení, obsahující nejhlubší smysl Božího záměru spásy: „Hle, příbytek Boží uprostřed lidí, Bůh bude přebývat mezi nimi a oni budou jeho lid“ (Zj 21,3).

1.2. Svědectví církevních otců a tradice prvního tisíciletí

24. Vytrvalá věrnost cestě jednoty skrze odlišnosti míst, kultur, situací a dob je výzvou, na niž je lid povolán odpovídat, aby tímto způsobem kráčel ve věrnosti evangeliu, jehož sémě zároveň rozsévá do zkušenosti různých národů. Synodalita se od samého počátku rozvíjí jako garance i tvořivé vtělování věrnosti církve vlastnímu apoštolskému počátku a svému katolickému povolání [do konkrétních historických situací]. Synodalita se vyjadřuje určitou formou, která je svou podstatou jednotná, ta však postupně ve světle svědectví Písma nabývá tvářnost živoucího rozvíjení tradice. Tato jednotná forma proto doznává různých uzpůsobování, a to v závislosti na odlišných historických potřebách a také kvůli dialogu s různými kulturami a společenskými situacemi.

25. Svatý Ignác z Antiochie na počátku druhého století dosvědčuje synodální povědomí různých místních církví, které se společně chápou jako určité vtělení jediné církve. Svatý Ignác v listu adresovaném komunitě v Efezu tvrdí, že všechny její údy jsou σύνοδοι, tedy společníky na cestě, a to kvůli křestní důstojnosti i kvůli přátelství s Kristem.⁵⁴ Ignác dále podtrhuje Boží řád, jenž vnitřně propojuje církve,⁵⁵ povolanou znít chválou Boha Otce v Kristu Ježíši:⁵⁶ kolegium presbyterů je biskupovou radou⁵⁷ a všechny údy komunity jsou každý svým způsobem povolány k tomu, aby církve budovaly. Církevní společenství je plodem eucharistického shromáždění, v němž se rovněž projevuje za předsednictví biskupa, a tak posiluje vědomí i naději, že na konci dějin Bůh shromáždí ve svém království všechny komunity, které eucharistii nyní s vírou slaví.⁵⁸

54 Srov. svatý Ignác z Antiochie, Ad Ephesios, IX, 2; in F. X. Funk (ed.), Patres apostolici, I, Tübingen, 1901, s. 220. Poznámka překladatelů: Je s podivem, že MTK důsledně používá kvalifikaci „svatý“ u nejnověji kanonizovaných papežů, ale opomíjí ji dokonce i v případě církevních otců uctívaných církví Západu i Východu. Nezdá se nám to správné, a proto v české verzi u světců doplňujeme příslušné označení i jako projev úcty k nim a jejich odkazu pro celou církev Kristovu.

55 Srov. svatý Ignác z Antiochie, Ad Smyrnaeos, VIII,1–2, in Funk, I, s. 282; Ad Ephesios, V, 1, in Funk, I, s. 216; III, 1, in Funk, I, s. 216; Ad Trallianos, IX, 1, in Funk, I, s. 250.

56 Srov. svatý Ignác z Antiochie, Ad Ephesios, IV, in Funk, I, s. 216.

57 Srov. svatý Ignác z Antiochie, Ad Trallianos, III, 1, in Funk, I, s. 244.

58 Srov. Didaché, IX, 4, in Funk, I, s. 22. Tato praxe byla následně v jistém slova smyslu institucionalizována. Srov. svatý Ignác z Antiochie, Ad Smyrnaeos, VIII, 1–2, in Funk, I, s. 282; svatý Cyprián, Epistula 69, 5, in CSEL III, 2, s. 720; De catholicae ecclesiae unitate, 23, in CSEL III, 1, s. 230–231; svatý Jan Zlatoušlý, In Ioannem homiliae, 46, in PG 59, s. 260; svatý Augustin, Sermo 272, in PL 38, s. 1247n.

Věrnost apoštolskému učení a slavení eucharistie pod vedením biskupa, který je nástupcem apoštolů, řádné vykonávání různých služeb a prvořadost společenství ve vzájemné laskavosti ke chvále Boha Otce, Syna a Ducha svatého: to všechno jsou rozlišující známky pravé církve. Cyprián z Kartága, jakožto svědek a interpret zmíněné tradice z poloviny třetího století, formuluje episkopální a synodální princip, jímž se má řídit život a poslání církve jak na místní, tak na univerzální rovině. Jestliže platí, že v místní církvi se nesmí dělat nihil sine episcopo [nic bez biskupa], pak zároveň platí, že se nesmí dělat nihil sine consilio vestro [nic bez vašeho souhlasu] (presbyterů a jáhnů) et sine consensu plebis [a bez souhlasu lidu],⁵⁹ přičemž neustále platí princip, podle něhož episcopatus unus est cuius a singulis in solidum pars tenetur [episkopát je jeden, na němž mají jednotlivci nezcizitelnou účast].⁶⁰

59 Svatý Cyprián, Epistula, 14, 4; in CSEL III, 2, s. 512.

60 Svatý Cyprián, De catholicae ecclesiae unitate, 5; in CSEL III, 1, s. 214.

26. Ve čtvrtém století začaly vznikat církevní provincie, které jsou projevem a posilou společenství mezi místními církvemi. V čele každé z nich stál metropolita. Kvůli společným rozhodnutím se pořádaly provinciální synody, které byly zvláštním prostředkem uplatňování církevní synodality.

Kánon číslo šest Nicejského koncilu (roku 325) přiznává stolcům v Římě, Alexandrii a Antiochii výsadní postavení (πρεσβεία) a zároveň primát na místní úrovni.⁶¹ Na I. konstantinopolském koncilu (roku 381) byla do seznamu hlavních stolců přiřazena Konstantinopol. Kánon číslo tři přiznává biskupovi tohoto města přednostní postavení hned po římském biskupovi.⁶² Uvedený titul byl potvrzen kánonem číslo 28 Chalcedonského koncilu (roku 451),⁶³ přičemž jeruzalémský stolec byl přidán do seznamu biskupských sídel s výsadním postavením. Tato pětice patriarchátů čili pentarchie je na Východě vnímána jako forma a záruka uplatňování společenství a synodality mezi pěti zmíněnými apoštolskými stolci.

61 Srov. Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Bologna 2002, s. 8–9.

62 Srov. Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Bologna 2002, s. 32.

63 Srov. Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Bologna 2002, s. 99–100. Poznámka překladatelů: Jako překladatelé nechápeme, proč se v dané souvislosti výslovně nepřipomíná negativní reakce svatého Lva Velikého, jenž právě tento kánon číslo dvacet osm (Srov. Giuseppe Alberigo – Giuseppe Dossetti – Pericles

– P. Joannou (eds.), *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, EDB: Bologna 1991, s. 99–100) odmítl podepsat, a proto z právního hlediska i na základě právě popisovaných základních struktur synodality není právoplatný, minimálně pro západní církvev. Pozorný čtenář si po našem upozornění uvědomí, že následující odstavec v textu nad čarou taktně podtrhuje primát římského biskupa, což lze chápat jako skrytou narážku na v této poznámce překladatelů rozebíraný vážný problém. Inu, synodalita nemusí vždy vést jen k porozumění a jednotě, což je také svízelná zkušenost s řadou ekumenických koncílů, po nichž často docházelo ke vzniku oddělených církevních komunit. Podle odborné literatury svatý Lev Veliký odsouhlasil pouze věroučná prohlášení a příslušné kánony daného koncilu. Problémem bylo především specifické nadřazené postavení konstantinopolského patriarchy a to, že Konstantinopol byla definována coby „mladší Řím“. Není divu, že proti tomuto kánonu ostře protestovali již papežští legáti přítomní na Chalcedonském koncilu. Předvídavost svatého Lva Velikého potvrdil další běh dějin, protože vyzdvižení Konstantinopole jako biskupského sídla na post „mladšího neboli druhého Říma“ posléze vedlo k rozdělení církve a po roce 1453 k velmi svérázné teorii, podle níž po pádu Konstantinopole by právě Moskva měla politicky i církevně představovat takzvaný „třetí Řím“. O uvedenou formu ruského nacionalistického mesianismu se opírali někteří ruští myslitelé ještě ve dvacátém století. Připomenutou skutečnost rozhodně nepovažujeme za podružnou, a proto nám profesní čest teologů velí alespoň touto formou uvést věci na pravou míru, mimo jiné i proto, že s ruským imperialismem a rozpínavostí má náš národ nejednu neblahou zkušenost. Nositelé nejenom církevní moci by si měli důsledně uvědomovat, že některá jejich rozhodnutí mohou mít velmi sporné důsledky i po více než patnácti stoletích!

Západní církvev sice uznává roli východních patriarchátů, pohlíží však na římskou církvev nikoli pouze jako na jeden patriarchát mezi ostatními, neboť mu přisuzuje specifický primát v rámci celé univerzální církvev.

27. Apoštolský kánon číslo 34, který pochází ze třetího století a je dobře znám na Východě, stanovuje, že každé rozhodnutí, které překračuje kompetence biskupa místní církvev, musí být přijato synodální formou: „Biskupové každého národa (ἐθνος) musí uznávat jednoho, který je tím prvním (πρώτος) mezi nimi, a mít ho jako svou hlavu (κεφαλή), nesmějí také dělat nic důležitého bez jeho vědomí (γνώμη) ..., ovšem onen první (πρώτος) zase nemůže dělat nic bez souhlasu ostatních.“⁶⁴ Svorná (ὁμονοία) jednání takto vštípená do bytí církvev míří k oslavě Boha Otce skrze Krista v Duchu svatém. Role onoho prvního (πρώτος) na provinční a metropolitní (následně patriarchální) rovině tkví ve svolávání synody a v tom, že jí předsedá, a to na různých úrovních, aby se řešily společné otázky a aby se činila nezbytná opatření na základě autority (ἐξουσία) Páně, již vyjadřují biskupové shromáždění synodálním způsobem.

⁶⁴ Srov. Apoštolské kánony, in Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio* I, s. 35.

28. Ačkoli na synodách, které se pravidelně slavily od třetího století na diecézní a provinční úrovni, se projednávaly otázky disciplíny, kultu a nauky víry v místním rámci, panuje vědomí, že přijatá rozhodnutí jsou výrazem společenství se všemi církvevemi. Toto církevní vědomí a cítění, které dokládá, že každá místní církvev je výrazem jedné a katolické církvev, se projevuje prostřednictvím zasilání synodálních dokumentů a sbírek synodálních kánonů ostatním církvevím, žádostí o vzájemné uznání mezi různými stolci, výměny delegací, což s sebou často neslo obtížné a nebezpečné cestování.

Římská církvev se od samého počátku těšila obzvláštnímu uznání, a to na základě mučednictví, které zde podstoupili apoštolové svatý Petr, jehož nástupcem byl římský biskup uznáván,⁶⁵ a svatý Pavel. Apoštolská víra, která je v ní neochvějně zachovávána,

spolehlivá služba ve službě společenství mezi církvemi vykonávaná římským biskupem, bohatá synodální praxe, která je v římské církvi doložena, z této církve činí referenční bod pro všechny ostatní církve, které se na ni také obracejí ve sporných otázkách,⁶⁶ takže vlastně slouží jako stolec, k němuž je možné se odvolat.⁶⁷ Římský stolec se navíc na Západě stal vzorem organizace ostatních církví jak na rovině administrativní, tak kanonické.

65 Již ve druhém století v tomto smyslu vypovídají: svatý Ignác z Antiochie, *Ad Romanos*, IV, 3, in Funk, I, s. 256–258; svatý Irenej, *Adversus haereses*, III, 3,2, in SCh 211, s. 32.

66 Srov. svatý Klement Římský, *1 Clementis*, V, 4–5, in Funk, I, s. 104–106.

67 Srov. Synoda v Sardice (roku 343), kánon 3 a 5, in DH, č. 133–134.

29. V roce 325 se v Niceji slavil první ekumenický koncil, který svolal císař. Účastnili se ho biskupové z různých regionů Východu a také legáti římského biskupa. Vyznání víry a kanonická usnesení tohoto koncilu jsou uznávána jako normativní pro celou církev, a to navzdory strastiplnému přijetí, což se mimochodem bude opakovat při podobných událostech v průběhu dějin. Na koncilu v Niceji se poprvé institucionálně vyjadřuje prostřednictvím synodální služby biskupů na univerzální úrovni autorita (ἐξουσία) vzkříšeného Pána, který v Duchu svatém vede a usměrňuje putování Božího lidu. Podobná zkušenost se opakovala na následných ekumenických koncilech prvního tisíciletí, jejichž prostřednictvím se normativním způsobem jasně vymezuje identita jediné a katolické církve. Na nich se postupně zvyrazňuje vědomí autority, že pro autoritu ekumenického koncilu je zcela zásadní συμφωνία [souznění] představených různých církví, dále συνεργεία [souhlas – spolupůsobení] římského biskupa, συμφρόνησις [společné smýšlení či cítění] patriarchů, konečně soulad s učením předchozích koncilů.⁶⁸

68 Srov. II. nicejský ekumenický koncil, in DH, č. 602.

30. Pokud se jedná o modus procedendi [způsob postupu], místní synody prvního tisíciletí se na jedné straně opírají o Apoštolskou tradici, na druhé straně jsou v konkrétních postupech poznamenány kulturním kontextem, v němž se odehrávaly.⁶⁹

69 V Africe je doložena praxe Římského senátu a takzvaných Concilia municipalia (srov. například Kartaginský sněm z roku 526). V Itálii se využívaly procedurální metody známé z praxe imperiální vlády (srov. Aquilejský sněm z roku 381). Ve visigótském a poté ve franckém království se církevní sněmy odehrávaly podle vzoru zde panující politické praxe (srov. *Ordo de celebrando Concilio* ze 7. století).

V případě synody místní církve se na daném procesu podílí celá komunita se všemi svými složkami, přičemž jsou respektovány příslušné role zúčastněných.⁷⁰ Na provinčních synodách se účastní biskupové různých církví, mohou však být pozváni a dávat svůj příspěvek také presbyteri a mniši. Na ekumenických koncilech prvního tisíciletí se účastnili pouze biskupové. Byly to především diecézní a provinční synody, které utvářely synodální praxi rozšířenou v prvním tisíciletí.

70 Ohledně přítomnosti laiků na místních synodách: srov. Origenes, *Dialogus cum Heraclius*, IV, 24, in SCh 67, s. 62. Pokud se jedná o praxi platnou v severní Africe: srov. svatý Cyprián, *Epistula* 17, 3, in CSEL III, 2, s. 522; *Epistula* 19, 2, in CSEL III, 2, s. 525–526; *Epistula* 30, 5, in CSEL III, 2, s. 552–553. O sněmu v Kartágu roku 256 se tvrdí: „praesente etiam plebis maxima parte“ [za přítomnosti valné části lidu], srov. *Sententiae episcoporum numero LXXXVII*, in CSEL III, 1, s. 435–436. *Epistula* 17, 3 dokládá, že svatý

Cyprián chtěl dospět k rozhodnutí za souhlasu všeho lidu (plebs), současně však plně uznával zásadní hodnotu souhlasu ostatních biskupů (coepiscopi).

1.3. Rozvoj synodální praxe ve druhém tisíciletí

31. Od začátku druhého tisíciletí nabývala synodální praxe na Východě a na Západě odlišné procedurální podoby, a to zejména po přerušení společenství mezi konstantinopolskou a římskou církví (polovina 11. století) a v souvislosti s tím, že území alexandrijského, antiochijského a jeruzalémského patriarchátu se dostala pod politickou nadvládu islámu.

Ve východních církvích pokračovala praxe v souladu s tradicí otců, a to zejména na úrovni patriarchálních a metropolitních synod, konaly se ale také mimořádné synody za účasti patriarchů a metropolitů. V Konstantinopoli se ustálila působnost trvalé synody (Σύνοδος ἐνδημούσα), která existovala od čtvrtého století také v Alexandrii a Antiochii. Tvořilo ji stanovené členstvo, které zkoumalo liturgické, kanonické a praktické otázky, přičemž v byzantském období a po roce 1454, tedy v otomanské éře, platila různá procedurální pravidla. V pravoslavných církvích je praxe trvalé synody dodnes živá.

32. Gregoriánská reforma a boj za libertas Ecclesiae [svobodu církve] přispěly k utvrzení primaciální autority papeže, která na jedné straně osvobodila biskupy od podřízenosti císaři, na druhé straně však s sebou, byla-li nesprávně pochopena, nesla riziko oslabení povědomí místní církve.

Římská synoda, která od pátého století sloužila jako rada římského biskupa, již se kromě biskupů římské provincie účastnili také biskupové přítomní ve věčném městě v době jejího slavení, a to spolu s presbytery a jáhny, tedy tato římská synoda se stala vzorem pro středověké koncily. Ty se konaly pod předsednictvím papeže, nebo jeho legáta. Byly shromážděny nikoli pouze biskupů a církevních hodnostářů, nýbrž výrazem západního křesťanstva (christianitatis). Na těchto koncilech vedle církevních autorit (biskupové, opati, představení řeholních řádů) zasedaly také společenské autority (reprezentanti císaře, králů a vysokých hodnostářů) a rovněž učení teologové a církevní právníci.

33. Na úrovni místních církví, také jako důsledek široce koncipované synodální praxe uplatňované v Západořímském císařství, které založil Karel Veliký, synody ztratily svůj čistě církevní charakter a nabyly podoby královských nebo národních synod, na nichž se účastnili biskupové a jiné církevní autority pod předsednictvím krále.

V průběhu středověku nechybějí případy obnovování synodální praxe v širším slova smyslu. Tak tomu bylo například v počínání mnichů z Cluny. Určitý příspěvek k udržování synodální praxe nabízejí rovněž kapituly katedrálních chrámů a také nové řeholní komunity, zejména pak mendikantské řády.⁷¹

71 Jejich konventy byly sdruženy do provincií a podřízeny jednomu generálnímu představenému, jehož jurisdikce se vztahovala na všechny příslušníky řádu. Představení řádu, tedy generální představený řádu, provinciálové a představení jednotlivých konventů byli voleni reprezentanty příslušníků řádu na určité stanovené období a při výkonu jejich autority jim pomáhala kapitula nebo rada.

34. Ke specifické situaci se dospělo na konci středověku, šlo konkrétně o západní schizma (v letech 1378–1417), kdy současně soupeřili dva a později tři pretendenti na papežský titul.

K řešení komplikovaného problému došlo na Kostnickém koncilu (v letech 1414–1417), a to prostřednictvím aplikace krizového církevního práva, které předvídavě připravili experti na církevní právo, na kterémžto základě pak bylo přikročeno ke zvolení právoplatného papeže. Daná situace však otevřela cestu konciliaristické tezi, která směřovala k ustavení nadřazenosti autority trvalého koncilu nad primaciální autoritou papeže.

Teologické ospravedlnění konciliarismu a jeho praktické uspořádání je hodnoceno jako něco, co neodpovídá odkazu tradice. Znamená však historické poučení církve, protože nebezpečí schizmatu, která jsou neustále přítomna, nelze překonávat a ustavičná reforma církve *in capite et membris* [v hlavě a údech] se nedá uskutečňovat bez spořádaného uplatňování synodální praxe, která v souladu s tradicí vyžaduje jako svou oporu primaciální autoritu papeže.

35. O století později katolická církev v odpověď na krizi vyvolanou protestantskou reformací slavila Tridentský koncil. Z určitých hledisek to byl první koncil moderní doby: neměl už podobu koncilu křesťanství (*christianitatis*) jako ve středověku; účastnili se ho biskupové spolu s představenými řeholních řádů a mnišských kongregací; papežští legáti se sice účastnili zasedání, neměli však hlasovací právo.

Právě popisovaný koncil stanovuje jako normu každoroční konání diecézní synody a provinciální synody se mají odehrávat po třech letech, což má napomáhat prosazování směrnic tridentské reformy v celé církvi. Příkladem a vzorem takového počínání je svatý Karel Boromejský, který jako milánský arcibiskup v době své služby svolal pět provinčních a jedenáct diecézních synod. V Americe podobnou iniciativu rozvíjel svatý Turibio de Mogrovejo, který jako biskup v Limě svolal tři provinční sněmy a třináct diecézních, k čemuž je třeba připočítat tři provinční synody, jež se odehrály v témže století v Mexiku.

Diecézní a provinční synody slavené následně po Tridentském koncilu v souvislosti s kulturou oné doby nesměřovaly k aktivnímu zapojení Božího lidu jakožto *congregatio fidelium* [shromáždění věřících], nýbrž k předávání norem a dispozic koncilu a k uvádění toho všeho do života. Apologetická reakce na kritiku církevní autority ze strany protestantské reformy a na její odmítnutí ze strany četných proudů moderního myšlení výrazně posílila hierarchologické pojetí církve jako *societas perfecta et inaequalium* [dokonalá společnost sobě nerovných], což vedlo k tomu, že pastýři s papežem na vrcholu byli označováni jako *Ecclesia docens* [církev učící], zatímco ostatní Boží lid byl pojímán jako *Ecclesia discens* [církev slyšící].

36. Církevní komunity zrozené z protestantské reformy razí specifickou synodální praxi v kontextu ekleziologie, sakramentální a ministeriální nauky i praxe, jež se oddělují od katolické tradice.

Synodální správa církevní komunity, na které má účast určitý počet věřících na základě společného kněžství plynoucího ze křtu, je považována v luterském vyznání za tu nejvhodnější pro křesťanskou komunitu. Všichni věřící jsou vybízeni k tomu, aby se účastnili volby služebníků a aby se starali o věrnost učení evangelia i o církevní uspořádání.

Tato výsada byla obvykle uplatňována ze strany světských autorit, což v minulosti vedlo k úzkému propojení dotyčné církevní komunity se státem.

V církevních komunitách příslušejících k reformované tradici se prosazuje nauka Jana Kalvína o čtyřech službách (pastýři, učitelé, presbyteři, jáhni), podle kteréžto nauky postava presbytera představuje důstojnost a moc, již přijali všichni věřící spolu se křtem. Presbyteři spolu s pastýři jsou z uvedeného důvodu odpovědnými za místní komunitu, zatímco synodální praxe předpokládá ve shromáždění přítomnost učitelů, dalších služebníků a většiny, kterou tvoří věřící laici.

Synodální praxe přetrvává jako určitá konstanta v životě anglikánské komunity na místní, národní a nadnárodní úrovni. Výrok, podle něhož je synodally governed, but episcopally led [synodálně řízena, ale episkopálně vedena], nemínil prostě vymezovat rozdělení mezi mocí legislativní (ta by příslušela synodám, na nichž se účastní všechny součásti Božího lidu) a výkonnou (ta by specificky příslušela biskupům), ale spíše spolupůsobení [synergii] mezi charismatem i osobní autoritou biskupů na jedné straně a darem Ducha svatého vylitým na celou komunitu na straně druhé.

37. První vatikánský koncil (1869–1870) potvrdil nauku o papežově primátu a neomylnosti. Primát římského biskupa, díky němuž „je v blaženém Petrovi stanoven trvalý a viditelný princip i základ jednoty víry a společenství,“ je koncilem předkládán jako služba ustanovená coby garance jednoty a nerozdělitelnosti episkopátu ve službě víry Božího lidu.⁷² Formulace, podle níž papežské definice ex cathedra jsou nereformovatelné „samy ze sebe, a nikoli díky souhlasu církve,“⁷³ „nečiní souhlas církve (consensus Ecclesiae) něčím nadbytečným,“ potvrzuje však autoritu, která je papeži vlastní v síle jeho specifické služby.⁷⁴ Řečené je dosvědčeno dotazováním, které se uskutečnilo prostřednictvím biskupů u Božího lidu na pokyn papeže blahoslaveného Pia IX., ohledně záměru definice dogmatu o neposkvrněném početí.⁷⁵ Tentýž postup pak zvolil také Pius XII. vzhledem k definici Mariina nanebevzetí.⁷⁶

72 I. vatikánský koncil, *Pastor aeternus*, dogmatická konstituce o Kristově církvi, in DH, č. 3059. Český překlad: srov. Karel Skalický a kol. (trsl.), *Dokumenty 1. vatikánského koncilu*, Praha: Krystal 2006. Srov. LG, čl. 18.

73 I. vatikánský koncil, *Pastor aeternus*, dogmatická konstituce o Kristově církvi, in DH, č. 3074; srov. LG, čl. 25.

74 „Pouze se tím odmítá idea, podle níž by taková definice vyžadovala daný souhlas buď předběžně, nebo následně, jako podmínku své autority.“ MTK, *Sensus fidei v životě církve*, čl. 40, in C. V. Pospíšil – E. Krumpolc (eds.), *Dokumenty Mezinárodní teologické komise 1969–2017 a některé další texty Papežské biblické komise a Kongregace pro nauku víry*, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 2017, s. 1024–1025.

75 Srov. blahoslavený Pius IX., *Ubi primum nullis*, encyklika z 2. února 1849, in *Enchiridion delle Encicliche 2*, Bologna: EDB 1996, č. 136.

76 Srov. Pius XII., *Deiparae Virginis Mariae*, encyklika z 1. května 1946, in AAS 42, 1950, s. 782–783.

38. Vědomí nezbytnosti náležité obnovy synodální praxe v katolické církvi se projevuje již v devatenáctém století díky některým prorockým hlasům jako Johann Adam Möhler (1796–

1838), blahoslavený Antonio Rosmini (1797–1855) a svatý John Henry Newman (1801–1890). Tyto prorocké hlasy se odvolávaly na normativní prameny Písma a Tradice [apoštolské], čímž předjímalý obnovu uskutečňovanou biblickým, liturgickým a patristickým hnutím. Výše zmínění autoři podtrhují, že společenství představuje v životě církve prvotní a ustavující prvek, což implikuje spořádanou synodální praxi na různých úrovních, a to s respektem k *sensus fidei fidelium* [smyslu věřících pro víru], vnitřně spjatému se specifickou službou biskupů a papeže. K obnově a prohlubování zkušenosti i předkládání tajemství církve v její niterné dimenzi synodality nás vybízí jednak ustavení nového klimatu v ekumenických vztazích s ostatními církvemi a církevními komunitami, jednak pozornější vnímání nároků vzcházejících z moderního smýšlení, které se projevuje v účasti občanů na správě veřejných záležitostí.

39. Nesmíme zapomenout, že od druhé poloviny devatenáctého století se objevuje a ustaluje nová instituce, která zatím nemá dobře vypracovaný kanonický profil, totiž sněmování biskupů určitého národa pod názvem biskupská konference. Je to znamení obnovy kolegiální interpretace výkonu biskupské služby vzhledem k určitému specifickému území a také s ohledem na změny geopolitického rázu. Ve stejném duchu se v roce 1899, tedy v předvečer dvacátého století, v Římě odehrál plenární sněm Latinské Ameriky, který svolal Lev XIII., na němž se účastnili metropolitě daného kontinentu. Ze strany teologie a církevní zkušenosti navíc narůstá vědomí, že „církve nejsou pouze její pastýři; že celá církev je díky působení Ducha svatého nástrojem Tradice [apoštolské]; že laici mají aktivní roli v předávání apoštolské víry.“⁷⁷

77 Srov. MTK, *Sensus fidei v životě církve*, čl. 41, český překlad: in C. V. Pospíšil – E. Krumpolc (eds.), s. 1025. Poznámka překladatelů: Jelikož metodologie překladu nám neumožňuje měnit počet poznámek vzhledem k výchozímu textu, až na tomto místě se vyskytlo vhodné místo, abychom do stávající poznámky zařadili vysvětlení české ortografie slov „Tradice“ a „tradice“. V italské předloze se daný výraz píše vždy s velkým počátečním písmenem, což není radno v češtině kopírovat, protože logika psaní majuskulí je v naší řeči odlišná. Problém tkví v tom, že není „Tradice“ jako „tradice“. Velkým počátečním písmenem označujeme tu apoštolskou, která je neměnná a nekritizovatelná, protože v ní tkví naše identita. Nabízejí se dvě varianty: „Tradice apoštolská“ nebo „Apoštolská tradice“. Vedle toho ale existují takzvané ekleziální nebo jiné tradice, které jsou proměnné a které se musejí neustále podrobovat kritice, protože jsou bytostně proměnlivé v souvislosti s dobami, místy a kulturami. V takovém případě píšeme „tradice“. Zmíněné ekleziální tradice mohou v dané době a kultuře velmi dobře vyjadřovat inkulturaci oné Apoštolské tradice. Mohou být ale také s onou velkou Tradicí nespojité, nebo dokonce vůči ní protikladné. Z tohoto hlediska platí, že *Ecclesia semper reformanda*. V našem překladu jsme se proto snažili odhadnout, kdy jde o onu velkou Tradici a kde zase o ty svým způsobem malé tradice, které ji v dané době a kultuře vyjadřovaly. Pokud bylo slovo „Tradice“ dle našeho odhadu míněno výslovně jako apoštolská, doplnili jsme tuto specifikaci do hranatých závorek. „Zatímco není vhodné, aby Apoštolská tradice byla podrobována kritice, různé tradice naproti tomu musejí být stále otevřené kritice, aby mohlo docházet k oné »ustavičné reformě«, již církev potřebuje.“ MTK, *Teologie dnes: perspektivy, principy a kritéria*, dokument z roku 2012, čl. 31, český překlad in C. V. Pospíšil – E. Krumpolc (eds.), *Dokumenty Mezinárodní teologické komise 1969–2017 a některé další texty Papežské biblické komise a Kongregace pro nauku víry*, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 2017, s. 897.

40. Druhý vatikánský koncil navázal na projekt I. vatikánského koncilu, což následně začlenil do rámce komplexní obnovy (*aggiornamento*), přičemž zároveň zhodnotil pozitivní přínosy dozrálé v předešlých desetiletích a ve světle tradice je začlenil do velkolepé syntézy.

Dogmatická konstituce *Lumen gentium* předkládá vizi povahy a poslání církve jako společenství, v níž jsou vytyčeny teologické předpoklady pro patřičnou obnovu synodality. Jedná se konkrétně: o pojetí církve jako svátosti a tajemství; o povahu církve, která je Božím lidem putujícím v dějinách směrem k nebeské vlasti, církve, v níž jsou všechny její údy v síle křtu vybaveny stejnou důstojností Božích synů a pověřeny tímtež posláním; o nauku ohledně svátostnosti episkopátu a o kolegialitě v hierarchickém společenství s římským biskupem.

Dekret *Christus Dominus* klade důraz na subjektivitu partikulární církve a vybízí biskupy, aby vykonávali pastýřskou péči v jim svěřené církvi ve společenství s presbytery, k čemuž mají využívat specifického senátu nebo rady presbyterů; v tomto dokumentu se také objevuje výzva, aby v každé diecézi byla ustavena pastorační rada, v níž by byli presbyteri, řeholníci a laici. Na rovině společenství mezi místními církvemi určité oblasti se vyslovuje přání, aby úctyhodná instituce provinciálních synod a sněmů opět nabrala na síle, a také se vybízí k podpoře institutu biskupských konferencí. V dekretu *Orientalium Ecclesiarum* se pozitivně hodnotí patriarchální instituce a synodální forma vzhledem k východním katolickým církvím.

41. Se záměrem oživit synodální praxi na úrovni univerzální církve svatý Pavel VI. založil biskupskou synodu. Jedná se o „trvalou radu biskupů pro univerzální církev,“ která je přímo a bezprostředně podřízena papeži a která „bude mít rozhodovací pravomoc, když jí bude dána od římského pontifika.“⁷⁸ Záměrem této instituce je předávat Božímu lidu dobrodiní společenství, které bylo prožíváno v době koncilu.

78 Svatý Pavel VI., *Apostolica sollicitudo*, apoštolský list ve formě *Motu proprio* ze dne 15. září 1965, in *AAS* 57, 1965, s. 776.

Svatý Jan Pavel II. u příležitosti jubilea roku 2000 předložil bilanci úsilí o to, aby se prostřednictvím různých struktur společenství a v souladu s učením II. vatikánského koncilu konkrétně uskutečňovala samotná podstata tajemství církve. Vykonáno bylo mnohé, podtrhuje Jan Pavel II., nicméně „hodně je třeba ještě vykonat, aby se co nejlépe vyjadřovala potencialita těchto nástrojů společenství... a aby se pohotově i účinně reagovalo na problémy, jimž církev musí čelit v průběhu velmi rychlých proměn naší doby.“⁷⁹

79 Svatý Jan Pavel II., *Novo millennio ineunte*, apoštolský list ze dne 6. ledna 2001, čl. 44, in *AAS* 93, 2001, s. 298. Český překlad je dostupný na www.cirkev.cz

V průběhu více než padesáti let od posledního koncilu ve stále širších vrstvách Božího lidu uzrálo vědomí ohledně povahy církve jakožto společenství. Na diecézní, regionální a univerzální úrovni můžeme hovořit o mnoha pozitivních zkušenostech se synodalitou. Uskutečnilo se především čtrnáct generálních shromáždění biskupské synody, upevnila se praxe a činnost biskupských konferencí, všude se odehrála synodální shromáždění. Dále se ustavily rady, které posílily společenství a spolupráci mezi místními církvemi a biskupstvími, na kterémžto základě byly vytyčeny pastorální směrnice na regionální a kontinentální úrovni.

2. KAPITOLA

SMĚŘOVÁNÍ K TEOLOGII SYNODALITY

42. Písmo a Tradice [apoštolská] nám dosvědčují, že synodalita je ustavujícím rozměrem církve, která se jejím prostřednictvím uspořádává a projevuje jakožto Boží lid na cestě a jako shromáždění svolané vzkříšeným Pánem. V první kapitole jsme zjistili především to, že koncil v Jeruzalémě (srov. Sk 15,4–29) má povahu vzoru a normy. Tváří v tvář rozhodující výzvě, před kterou stála prvotní církev, tento sněm ukazoval metodu komunitního a apoštolského rozhodování přímo v akci, a tak je výrazem samotné povahy církve, která je tajemstvím společenství s Kristem v Duchu svatém.⁸⁰ Synodalita neznamena pouze metodu jednání, nýbrž specifickou formu, již církev prožívá a skrze niž působí. V právě naznačené perspektivě a ve světle ekleziologie II. vatikánského koncilu nynější kapitola tematizuje teologální základy a náplně synodality.

80 Benedikt XVI., Homilie při mši svaté u příležitosti inaugurace V. generální konference latinskoamerického a karibského episkopátu, dne 13. května 2007 v Aparecida, in AAS 99, 2007, s. 435: „To je ona metoda, již používáme v církvi... Není to pouze procedurální otázka; je to odlesk samotné povahy církve, tajemství společenství s Kristem v Duchu svatém... »Toto je rozhodnutí Ducha svatého i naše« (Sk 15,28).“

2.1. Teologální základy synodality

43. Církev je de Trinitate plebs adunata⁸¹ a je povolána i oprávněna k tomu, aby jakožto Boží lid ve svém poslání směřovala svou pouť k „Otcí skrze Syna v Duchu svatém.“⁸² Církev má uvedeným způsobem v Ježíši Kristu a prostřednictvím Ducha svatého účast na společenství Nejsvětější Trojice, které směřuje k tomu, aby zahrnula celé lidstvo.⁸³ V daru a úkolu společenství shledáváme zdroj, formu a účel synodality, neboť ona vyjadřuje specifický modus vivendi et operandi [způsob života a působení] Božího lidu v zodpovědné a spořádané účasti všech členů na rozlišování i na uskutečňování způsobů poslání církve. V uplatňování synodality se totiž konkrétně projevuje povolání lidské osoby k prožívání společenství, které se uskutečňuje prostřednictvím upřímného sebedarování v jednotě s Bohem i v jednotě s bratřími a sestrami v Kristu.⁸⁴

81 Srov. LG, čl. 2–4; AG, čl. 2–4. Latinská citace je z LG, čl. 4: „lid sjednocený působením jednoty Otce, Syna i Ducha svatého.“ Odkaz je na: svatý Cyprián, De Orat. Dom., čl. 23, in PL 4, s. 553.

82 Srov. LG, čl. 51; DV, čl. 2; SC, čl. 6.

83 Srov. LG, čl. 13–15, 18, 21, 24–25; DV, čl. 10; UR, čl. 4, 2–4, 14–15, 17–18, 22.

84 Srov. GS, čl. 24.

44. Vzkříšený Ježíš daroval apoštolům Ducha svatého, aby uskutečnil záměr spásy (srov. J 20,22). O dni Letnic byl Duch svatý vylit na všechny ty, kdo naslouchali kérygmatu a přijímali ho, ať už pocházeli odkudkoli, čímž předznamenávali univerzální shromáždění všech národů v Božím lidu (srov. Sk 2,11). Duch svatý z nitra srdcí oživuje a utváří společenství i poslání církve. „Věřit, že církev je svatá a katolická a že je jedna a apoštolská, je neoddělitelné od víry v Boha Otce, Syna a Ducha svatého.“⁸⁵

85 KKC, č. 750.

45. Církev je jedna, protože má svůj pramen, svůj vzor a svůj cíl v Nejsvětější Trojici (srov. J 17,21–22). Ona je Božím lidem putujícím na zemi proto, aby usmířila všechny lidi v jednotě Kristova těla prostřednictvím Ducha svatého (srov. 1 K 12,4).

Církev je svatá, neboť je dílem Nejsvětější Trojice (srov. 2 K 13,13); je posvěcovaná milostí Krista, jenž se jí daroval jako Ženich Nevěště (srov. Ef 5,23); je oživována láskou Otce, která je vylita do srdcí prostřednictvím Ducha svatého (srov. Ř 5,5). V ní se uskutečňuje *communio sanctorum* [společenství svatých] ve svém dvojitým významu společenství se svatými skutečnostmi (*sancta*) a společenství mezi posvěcenými osobami (*sancti*).⁸⁶ Tímto způsobem Boží lid kráčí směrem k dokonalé svatosti, což je povolání všech jeho příslušníků, je provázen přímluvou přesvaté Marie, mučedníků a svatých, neboť je ustaven i poslán jako svátost univerzální jednoty spásy.

86 Srov. LG, čl. 49.

Církev je katolická, protože střeží a shrnuje plnost víry (srov. Mt 16,16) a je poslána, aby sjednocovala v jediném lidu všechny národy země (srov. Mt 28,19). Je apoštolská, protože je zbudována na základech apoštolů (srov. Ef 2,20) a protože věrně předává jejich víru a protože je spravována, posvěcována a řízena jejich nástupci (srov. Sk 20,19).

46. Působení Ducha svatého ve společenství těla Kristova a při misijním putování Božího lidu je principem synodality. Duch svatý totiž, jakožto *nexus amoris* [pouto lásky] v životě trojjediného Boha, uděluje tutéž lásku církvi, která se utváří jako *κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος* (srov. 2 K 13,13 – společenství Ducha svatého). Dar Ducha svatého, který je jeden a týž ve všech pokřtěných, se projevuje mnoha způsoby: jako stejná důstojnost všech pokřtěných; jako univerzální povolání ke svatosti;⁸⁷ jako účast všech věřících na kněžském, prorockém a královském úřadu Ježíše Krista; jako bohatství hierarchických a charismatických darů;⁸⁸ jako život a poslání každé místní církve.

87 Srov. LG, čl. 39–42.

88 Srov. LG, čl. 4; 12b. Srov. Kongregace pro nauku víry, *Iuvenescit Ecclesia*, list biskupům katolické církve ze dne 15. května 2016, čl. 12–18.

47. Synodální putování církve je utvářeno a živeno eucharistií, která je „středem křesťanského života pro univerzální církev, pro církve místní i pro věřící křesťany.“⁸⁹ Synodalita nachází svůj pramen i své vyvrcholení v liturgickém slavení, obzvláštním způsobem pak v plné, vědomé a aktivní účasti na eucharistickém shromáždění.⁹⁰ O přijímání těla Kristova a jeho krve platí: „Protože je jeden chléb, jsme my mnozí jedno tělo, neboť všichni máme podíl na jednom chlebu“ (1 K 10,17).

89 Všeobecné pokyny k Římskému misálu, čl. 16. Poznámka překladatelů: V českém znění jsou číslovány odstavce jednotlivých kapitol, a proto se jedná o číslo 1 první kapitoly: srov. Všeobecné pokyny k Římskému misálu, in Česká liturgická komise, Český misál, Vatikán 1983, s. 18.

90 Srov. SC, čl. 10; 14.

Eucharistie představuje a viditelně uskutečňuje příslušnost k tělu Kristovu a sounáležitost mezi křesťany (srov. 1 K 12,12). U eucharistického stolu se ustavují a také setkávají v jednotě jediné církve různé místní církve. Eucharistické shromáždění vyjadřuje

a uskutečňuje církevní „my“ společenství svatých (communio sanctorum), v němž se věřící stávají účastníky na mnohotvárné milosti Boží. Ordo ad Synodum od sněmu v Toledu ze sedmého století až po Cærimoniale Episcoporum, který byl promulgován v roce 1984, jasně poukazují na liturgickou povahu synodálního shromáždění, když kladou na jeho začátek i do jeho středu eucharistickou celebraci a intronizaci evangelia.

48. Pán na každém místě a v každé době vylévá svého Ducha na Boží lid, aby mu daroval účast na svém životě, když ho živí eucharistií a když ho vede v synodálním společenství. „Být doopravdy synodální tudíž znamená kráčet kupředu v souladu s tím, jak nás k tomu má Duch.“⁹¹ Ačkoli synodální procesy a události mají svůj začátek, určitý vývoj a závěr, synodalita specifickým způsobem vystihuje putování církve jako takové dějinami, oživuje její struktury a zaměřuje její misi. Trinitární, antropologický, christologický, pneumatologický a eucharistický rozměr Božího záměru spásy, který se uskutečňuje v tajemství církve, představují teologický horizont, v němž se napříč staletími synodalita zvyrazňuje a uskutečňuje.

⁹¹ Joseph Ratzinger, „Le funzioni sinodali della Chiesa: l'importanza della comunione tra i Vescovi,“ in L'Osservatore romano, ze dne 24. ledna 1996, s. 4.

2.2. Synodální cesta putujícího a misijního Božího lidu

49. Synodalita vyjevuje poutnický ráz církve. Obraz Božího lidu shromážděného z národů (Sk 2,1–9; 15,14) vyjadřuje jeho sociální, historický a misijní rozměr, což odpovídá podmínkám a povolání lidské bytosti jakožto poutníka (homo viator). Putování je obraz, který coby světlo dovoluje porozumět tajemství Krista jako cesty vedoucí k Otci.⁹² Ježíš je cesta Boha směrem k člověku i cesta člověka k Bohu.⁹³ Událost milosti, jíž se věčný Boží Syn učinil poutníkem, když mezi námi rozprostřel svůj stánek (srov. J 1,14), pokračuje v synodálním putování církve.

⁹² Srov. svatý Tomáš Akvinský, Summa Theologiae I, 2; III, prol.

⁹³ Srov. svatý Jan Pavel II., Redemptor hominis, encyklika ze dne 4. března 1979, čl. 7–14. Český překlad: Praha: Zvon 1996, s. 17–34.

50. Církev putuje s Kristem, skrze Krista a v Kristu. On jakožto Ten, kdo jde před námi a kdo je cesta a pravda, daruje svého Ducha lásky (srov. Ř 5,5), abychom v Něk mohli kráčet dokonalejší cestou (srov. 1 K 12,31). Církev je povinna kráčet ve stopách svého Pána, dokud se nevrátí (srov. 1 K 11,26). Je lidem na cestě (Sk 9,2; 18,25; 19,9) směrem k nebeskému království. Synodalita je historická forma jeho putování ve společenství až po dosažení definitivního odpočinutí (srov. Žd 3,7.4,44). Víra, naděje a láska vedou a formují putování shromáždění Páně s pohledem upřeným k budoucímu městu (srov. Žd 3,14). Křesťané jsou ve světě „cizinci bez domovského práva“ (srov. 1 Pt 2,11), vybavení darem a zodpovědností za to, aby všem zvěstovali evangelium Božího království.

51. Boží lid bude putovat až do skonání věků (srov. Mt 28,20) a do všech končin světa (srov. Sk 1,8). Církev přebývá v prostoru prostřednictvím různých místních církví a kráčí napříč časy od Ježíšovy Paschy až po jeho paruzii. Představuje zvláštní historický subjekt, v němž je již přítomen a působí eschatologický cíl definitivního sjednocení s Bohem a jednoty

lidského rodu v Kristu.⁹⁴ Synodální forma jejího putování vyjadřuje a prohlubuje uplatňování společenství v každé putující místní církvi a společenství mezi různými místními církvemi v jediné církvi Kristově.

94 Srov. MTK, Vybraná témata z ekleziologie, dokument z roku 1985, II, in C. V. Pospíšil – E. Krumpolc (eds.), Dokumenty Mezinárodní teologické komise 1969–2017 a některé další texty Papežské biblické komise a Kongregace pro nauku víry, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 2017, s. 288–290.

52. Synodální dimenze církve implikuje společenství v živé tradici víry mezi různými místními církvemi a mezi nimi a římskou církví, a to jak v diachronním smyslu (*antiquitas* – minulost), tak v synchronním smyslu (*universitas* – všeobecnost). Předávání a přijímání vyznání víry a rozhodnutí místních, provinčních a zejména pak těch univerzálních, tedy ekumenických koncilů normativním způsobem garantovaly společenství věřících ve víře církve, která je vyznávána všude, vždy a všemi (*quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est*).⁹⁵

95 Vincenc Lerinský, *Commonitorium* II, 5, in CCSL 64, 25–26, s. 149.

53. Synodalita je v církvi prožívána ve službě misii. *Ecclesia peregrinans natura sua missionaria est* [Putující církev je svou vlastní povahou misijní]⁹⁶ a existuje proto, aby evangelizovala.⁹⁷ Celý Boží lid je subjektem zvěstování evangelia.⁹⁸ Každý pokřtěný je do Božího lidu povolán proto, aby byl protagonistou misie, protože my všichni jsme misijní učedníci. Církev je povolána k tomu, aby v synodální synergii aktivovala služby a charismata, které jsou v jejím životě přítomny proto, aby v naslouchání hlasu Ducha přiváděly k rozpoznávání cest evangelizace.

96 AG, čl. 2.

97 Srov. svatý Pavel VI., *Evangelii nuntiandi*, apoštolská exhortace ze dne 8. prosince 1975, čl. 14, in AAS 68, 1976, s. 13.

98 Srov. AG, čl. 35.

2.3. Synodalita jako výraz ekleziologie společenství

54. Dogmatická konstituce *Lumen gentium* předkládá zásadní principy pronikavého porozumění synodalitě v perspektivě ekleziologie společenství. Pořadí prvních kapitol tohoto dokumentu představuje důležitý přínos vzhledem k vědomí, které má církev sama o sobě. Témata jsou seřazena následovně: tajemství církve (1. kapitola), Boží lid (2. kapitola), hierarchické uspořádání církve (3. kapitola), čímž se podtrhuje, že církevní hierarchie je postavena do služby Božímu lidu, aby se poslání církve odehrávalo v souladu s Božím záměrem spásy, a to po-dle logiky nadřazenosti celku částem a cíle prostředkům.

55. Synodalita znamená, že církev jako celek je subjekt a že subjektem je rovněž každý člověk v církvi. Věřící jsou *σύνοδοι*, druzi v putování, a tak jsou povoláni být aktivními subjekty, neboť mají účast na jediném kněžství Kristově⁹⁹ a protože jsou adresáty různých charismat, jež uděluje Duch svatý¹⁰⁰ pro společné dobro. Synodální život dokládá, že církev je složena z různých svobodných subjektů, které jsou vzájemně sjednoceny společenstvím, které se projevuje dynamickou formou jako jediný komunitní subjekt. Ten spočívá na nárožním kameni, jímž je Kristus, a na sloupech, jimiž jsou apoštolové, a je

zbudován z mnoha živých kamenů jako duchovní dům (srov. 1 Pt 2,5) a jako příbytek Boží v Duchu (srov. Ef 2,22).

99 Srov. LG, čl. 10.

100 Srov. LG, čl. 12; 32.

56. Všichni věřící jsou povoláni, aby dosvědčovali a hlásali slovo pravdy a života, neboť díky křtu jsou příslušníky prorockého, kněžského a královského Božího lidu.¹⁰¹ Biskupové vykonávají svou specifickou apoštolskou autoritu v oblasti učení, posvěcování a řízení partikulární církve, která je svěřena do jejich pastorační péče, a to vše ve službě poslání Božího lidu.

101 Srov. KKC, č. 783–786.

Pomazání Ducha svatého se projevuje v *sensus fidei* [smyslu pro víru] věřících.¹⁰² „Ve všech pokřtěných, od prvního do posledního, působí posvěcující moc Ducha, jenž podněcuje k evangelizaci. Boží lid je svatý v důsledku tohoto pomazání, které ho činí neomylným „*in credendo*“ [ve věření]. To znamená, že když Boží lid věří, nemýlí se, i když nenachází slova, jak svoji víru vyjádřit. Duch svatý ho vede v pravdě a přivádí ho ke spáse. Je součástí Božího tajemství lásky k lidstvu, že Hospodin obdařuje celek věřících jakýmsi smyslem pro víru – *sensus fidei*, který mu pomáhá rozpoznávat to, co skutečně přichází od Boha. Přítomnost Ducha uděluje křesťanům jakousi spřízněnost s božskými skutečnostmi a moudrost, která jim umožňuje intuitivně jim porozumět.“¹⁰³ Uvedená spřízněnost se vyjadřuje v „*sentire cum Ecclesia*“, což znamená smýšlet i cítit, zakoušet a vnímat věci spolu s církví. „To vše se požaduje nejenom od teologů, nýbrž i ode všech věřících. Právě nastíněný postoj sjednocuje všechny příslušníky Božího lidu v době jejich pozemského putování. Je to klíčová záležitost jejich »společného putování«.“¹⁰⁴

102 Srov. LG, čl. 12a.

103 Papež František, *Evangelii gaudium*, apoštolská adhortace ze dne 24. listopadu 2013, čl. 119, in AAS CV, 2013, s. 1069–1070. Český překlad: Praha: Paulínky 2014, s. 78–79. Poznámka překladatelů: Český překlad je upraven, protože *sensus fidei* nemůže být jakožto zdarma dané působení Ducha svatého „přirozenou“ záležitostí, což vyplývá z povahy smyslu pro víru i z dikce textu. Výraz „*connaturalità*“ navíc nelze překládat slovem „přirozený“, protože jde o „příbuznost“ či „spřízněnost“. Nezbývá než konstatovat, že se jedná o velmi hrubou překladatelskou a redakční chybu a teologický nesmysl. Určitý problém představuje rovněž tvrzení, podle něhož by *sensus fidei* měl být instinkt. Instinkty jsou přece pudy, tedy něco animálního. Výraz *sensus* odkazuje na cit či smysl, což rozhodně není pud, nýbrž lidský poznávací úkon, navíc nesený milostí, který dotyčný není s to přesně rozumově odůvodnit, protože prostě jaksi intuitivně, nazíravě vnímá, cítí, že něco je, nebo není v souladu s pravou vírou. Z uvedeného důvodu nesmíme výrazu „instinkt“ rozumět v přísném slova smyslu, nýbrž spíše v hovorovém významu, kdy se takto může zejména v románských jazycích vyjadřovat cit nebo smysl pro věc. Právě v tomto smyslu si dovoluujeme daný výraz v překladu uvést na pravou míru.

104 MTK, *Sensus fidei v životě církve*, čl. 90, český překlad: C. V. Pospíšil – E. Krumpolc, s. 1046.

57. Papež František, navázav na ekleziologickou perspektivu II. vatikánského koncilu, vytyčuje obraz synodální církve jako „převrácenou pyramidu“, která zahrnuje Boží lid, v němž je biskupské kolegium spolu se specifickou službou jednotě Petrova nástupce. V tomto znázornění církve se vrchol nachází dole v základech.

„Synodalita jako konstitutivní rozměr církve nám nabízí nejvhodnější interpretační rámec k pochopení samotné hierarchické služby. ... Ježíš ustavil církev tím, že na její vrchol postavil apoštolské kolegium, v němž apoštol Petr představuje skálu (srov. Mt 16,18), toho, kdo má utvrzovat bratry ve víře (srov. L 22,32). V této církvi se však, jako v převrácené pyramidě, vrchol nachází pod základy. Právě proto ti, kdo uplatňují autoritu, se nazývají služebníci, neboť podle původního významu toho slova jsou těmi nejmenšími mezi všemi.“¹⁰⁵

105 Papež František, Proslov u příležitosti připomínky padesátého výročí od založení biskupské synody, in AAS 107, 2015, s. 1141–1142.

2.4. Synodalita v dynamismu katolického společenství

58. Synodalita je živoucí výraz katolicity církve jakožto společenství. Kristus je v církvi přítomen jako její hlava sjednocená se svým tělem (srov. Ef 1,22–23), pročež církev od Něho dostává plnost prostředků spásy. Církev je katolická rovněž proto, že je poslána ke všem lidem, aby celou lidskou rodinu v celé mnohočetné bohatosti jejích kulturních podob sjednotila pod Kristovou vládou a v jednotě Ducha svatého. Synodální putování vyjadřuje katolicitu církve ve dvojím smyslu: vykazuje dynamickou formu, v níž je plnost víry sdílena všemi příslušníky Božího lidu, a výrazně napomáhá předávání víry všem národům i každému člověku.

59. Jakožto katolická, církev uskutečňuje to univerzální v místním a to místní v univerzálním. Partikularita církve na určitém místě se uskutečňuje v rámci univerzální církve a univerzální církev se projevuje v místních církvích a v jejich vzájemném společenství a v jejich společenství s římskou církví.

„Proto ta místní církev, která by se dobrovolně odštěpila od univerzální církve, ztratila by tím svůj vztah k Božímu záměru ... Církev rozšířená po celém světě (toto orbe diffusa) by se následně stala abstrakcí, pokud by nenabývala těla a života právě skrze partikulární církve. Jedině tehdy, budeme-li mít neustále na zřeteli tyto dva póly církve, budeme s to vnímat bohatství uvedených vztahů.“¹⁰⁶

106 Svatý Pavel VI., Evangelii nuntiandi, apoštolská adhortace z 8. prosince 1975, čl. 62. Český překlad: Praha: Zvon 1990 (poznámka překladatelů: citace upravena). Srov. Kongregace pro nauku víry, *Communio notio*, list katolickým biskupům o některých aspektech církve pojmávané jako *communio* z roku 1992, kap. II, in C. V. Pospíšil – E. Krumpolc (eds.), *Dokumenty Mezinárodní teologické komise 1969–2017 a některé další texty Papežské biblické komise a Kongregace pro nauku víry*, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 2017, s. 1064–1068.

60. Niterná souvztažnost mezi těmito dvěma póly se může vyjádřit jako vzájemné přebývání univerzální a místní církve v jediné Kristově církvi. V církvi jakožto katolické není rozličnost pouhou koexistencí, nýbrž prostupováním ve vzájemné souvztažnosti a závislosti. Jedná se o ekleziologickou perichoresis [perichorezi], v níž trinitární společenství nachází svůj církevní obraz. Společenství církví mezi nimi v jediné univerzální církvi vrhá světlo na ekleziologický význam onoho kolegiálního „my“ episkopátu shromážděného v jednotě cum Petro et sub Petro [s Petrem a pod Petrem].

61. Církev jsou komunitními subjekty, které originálním způsobem utvářejí jediný Boží lid v různých kulturních a sociálních kontextech a sdílejí své dary v jejich vzájemné výměně, aby se tak posilovala „pouta vnitřního společenství.“¹⁰⁷ Rozličnost místních církví s jejich církevními disciplínami, liturgickými rity, teologickými dědictvími, jejich duchovními obdarováními a kanonickými normami „mnohem jasněji vyjadřuje katolicitu církve.“¹⁰⁸ Petrova služba jako centrum unitatis [střed jednoty] „chrání oprávněnou rozmanitost a zároveň bdí nad tím, aby jednotlivé zvláštnosti nejenom neškodily jednotě, nýbrž aby jí spíše sloužily.“¹⁰⁹ Petrovské poslání je postaveno do služby jednotě církve a je zárukou specifičnosti každé místní církve. Synodalita vytyčuje putování, jímž je třeba procházet, aby se rozvíjela katolicita církve při rozlišování cest, jimiž je třeba procházet společně v univerzální církvi a rozlišeně také v každé partikulární církvi.

107 Srov. LG, čl. 13c.

108 LG, čl. 23d. Český překlad: Dokumenty II. vatikánského koncilu, s. 60.

109 LG, čl. 13c. Český překlad: Dokumenty II. vatikánského koncilu, s. 50.

2.5. Synodalita v předávání [traditio] apoštolského společenství

62. Církev je apoštolská v trojím smyslu: protože byla zbudována a je stále utvářena na základě apoštolů (srov. Ef 2,20); protože uchovává a předává za asistence Ducha svatého jejich učení (srov. Sk 2,42; 2 Tm 1,13–14); protože je stále vedena apoštoly prostřednictvím kolegia biskupů, kteří jsou jejich nástupci a pastýři církve (srov. Sk 20,28).¹¹⁰ Nyní zaměříme svou pozornost na vztah mezi synodálním životem církve a apoštolskou službou, která se uskutečňuje prostřednictvím služby biskupů v kolegiálním a hierarchickém společenství mezi nimi a s římským biskupem.

110 Srov. KKC, č. 857.

63. Lumen gentium učí, že Ježíš ustanovil Dvanáct „jako sbor (collegium) nebo stálou skupinu (coetus), které dal do čela Petra, vyvoleného z nich samotných.“¹¹¹ Dále se zde tvrdí, že biskupská posloupnost se uskutečňuje prostřednictvím biskupského svěcení, které uděluje plnost svátosti ustanovení (ordinace) a které biskupa včleňuje do kolegiálního a hierarchického společenství s hlavou i členy kolegia.¹¹² Tím se prohlašuje, že biskupská služba, která vyplývá z apoštolské služby a odpovídá jí, má kolegiální a hierarchickou povahu. Vysvětluje se zároveň sepětí mezi svátostností episkopátu a biskupskou kolegiální, čímž se překonává interpretace, která biskupskou službu oddělovala od jejího svátostného kořene a zároveň oslabovala její kolegiální rozměr, jenž je doložen tradicí.¹¹³ Tato konstituce tudíž začleňuje do rámce ekleziologie společenství nauku I. vatikánského koncilu o římském biskupovi, jenž je „trvalý a viditelný zdroj a základ jednoty biskupů i celého množství věřících.“¹¹⁴

111 LG, čl. 19. Český překlad: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon 1995, s. 54–55.

112 Srov. LG, čl. 21. Poznámka překladatelů: Pokud se jedná o „svátost ustanovení“, podotýkáme následující: lat. sacramentum Ordinis; it. Sacramento dell'Ordine; angl. sacrament of Orders. Ani v jednom jazyce se tedy nemluví o „biskupském svěcení“, „kněžském svěcení“, ale vždy o svátosti ustanovení. Obvykle se v češtině hovoří o svátosti kněžství. Kněžství jsou ale různá, tedy ono starozákonní, případně

ono pohanské, kněžství Kristovo je pochopitelně něco naprosto odlišného. V Novém zákoně je jako kněz v křesťanském slova smyslu označen výlučně Kristus a odvozeně všichni pokřtění coby královské kněžstvo. O apoštolech, případně presbyterech a diákonech se nikdy nemluví jako o kněžích. Označování ordinovaných služebníků slovem kněz je pozdější záležitost, která měla dobové a společensko-politické souvislosti. Pro přiblížení se novozákonnímu myšlení i následné latinské terminologii, která se obrátí v italštině a angličtině, jsme si dovolili na tomto místě navrhnout tlumočení: „svátost ustanovení (ordinace)“.

113 „Jako z rozhodnutí Pána svatý Petr a ostatní apoštolové tvoří jeden apoštolský sbor, právě tak jsou odpovídajícím způsobem mezi sebou spojeni římský biskup, Petřův nástupce, a biskupové, nástupci apoštolů.“ LG, čl. 22a, in Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon 1995, s. 57.

114 LG, čl. 23a, in Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon 1995, s. 59. Poznámka překladatelů: V italském textu je Petr základem „communione“ (společenství), zatímco v anglickém „unity“ (jednoty). Je evidentní, že výraz „communio“ znamená jak společenství, tak jednotu.

64. Na základě nauky o sensus fidei [citu – smyslu pro víru] Božího lidu a o svátostné kolegialitě episkopátu v hierarchickém společenství s papežem je možno prohloubit teologii synodality. Synodální rozměr církve vyjadřuje jednak to, že všichni pokřtění jsou aktivním subjektem, jednak zvláštní roli biskupské služby v kolegiálním a hierarchickém společenství s římským biskupem.

Uvedené ekleziologické pojetí vybízí ke zdůraznění a rozvoji synodálního společenství mezi „všemi“, „některými“ a „jedním“, a to na odlišných úrovních a různými formami. Na stupni partikulárních církví, na rovině jejich uskupení, na regionální úrovni a konečně na rovině univerzální církve synodalita implikuje uplatňování sensus fidei ze strany všech věřících (universitas fidelium) („všichni“), službu vedení ze strany kolegia biskupů, každý se svým presbyterátem („někteří“), a službu jednoty ze strany římského biskupa („jeden“). V synodální dynamice je tudíž zohledněn jak komunitní aspekt, který zahrnuje Boží lid, tak kolegiální dimenze související s výkonem biskupské služby a konečně též primaciální služba římského biskupa.

Tato souvztažnost podporuje tajemný soulad (singularis conspiratio)¹¹⁵ mezi věřícími a pastýři, který je ikonou věčného conspiratio prožívaného v Nejsvětější Trojici. Tímto způsobem církev ustavičně směřuje k plnosti Boží pravdy, dokud se v ní nenaplní Boží slova.¹¹⁶

115 Srov. DV, čl. 10, srov. Dokumenty, s. 114 – „conspiratio“. Poznámka překladatelů: Zvuková podobnost slova conspiratio s počestěným výrazem „konspirace“ je evidentně zavádějící. V pozadí je třeba hledat pneumatologický a trinitárně teologický výraz „spirare – spirari“, aktivní a pasivní vydechování, což jsou názvy pro vztahy Ducha svatého k Otci a Synu v rámci imanentní Trojice. Toto conspiratio, i v souvislosti s Möhlerovou pneumatologickou ekleziologií a s naukou o křesťanské existenci coby účasti věřícího na vnitrobožských vztazích, můžeme chápat jako společné vydechování poznané pravdy ze strany celku církve včetně pastýřů, čehož posledním kořenem je tajuplná účast církve jako celku na bytí a působení třetí božské osoby. Conspiratio je tedy vpravdě boholidská činnost, v níž se projevuje nejhlubší tajemství církve Kristovy.

116 DV, čl. 8c. Poznámka překladatelů: v originálním textu je doslovná citace. Vzhledem k jinému uspořádání vět a některých větných členů na tomto místě český překlad dokumentů II. vatikánského koncilu nezapadá do nového kontextu, a proto volíme nepřímou citaci. Srov. Dokumenty, s. 113.

65. Obnova synodálního života církve vyžaduje, aby se uváděly do praxe procesy dotazování celého Božího lidu. „Praxe konzultování věřících není v životě církve něčím novým. Ve středověké církvi se uplatňoval princip římského práva: Quod omnes tangit, ab omnibus tractari et approbari debet (co se týká všech, musí projednat a schválit všichni). Ve třech oblastech života církve (víra, svátosti, správa) tradice propojovala hierarchickou strukturu s konkrétním režimem asociace a souhlasu, a mělo se to za apoštolskou praxi nebo za Apoštolskou tradici.“¹¹⁷ Uvedené pravidlo však nesmí být chápáno ve smyslu konciliarismu ani parlamentarismu, jak ho známe z oblasti politiky. Spíše se jedná o způsob, jak v rámci komunity smýšlet o synodalitě a jak ji uplatňovat v rámci církevního společenství.

¹¹⁷ MTK, Sensus fidei v životě církve, čl. 122, český překlad: in C. V. Pospíšil – E. Krumpolc, s. 1057.

66. V katolickém a apoštolském pojmání synodality shledáváme vzájemnou propojenost mezi *communio fidelium* [společenstvím věřících], *communio episcoporum* [společenstvím biskupů] a *communio ecclesiarum* [společenstvím církví]. Pojem synodality je širší než pojem kolegiality, neboť zahrnuje účast všech v církvi a všech církví [místních či partikulárních]. Kolegialita ve vlastním slova smyslu znamená povznesení a vyjádření společenství Božího lidu na rovině episkopátu, což se realizuje v biskupském kolegiu *cum Petro et sub Petro* [s Petrem a pod Petrem], a prostřednictvím této kolegiality společenství mezi všemi církvemi. Pojem synodality zahrnuje kolegialitu a naopak, protože obě rozlišené skutečnosti se vzájemně podpírají a potvrzují. Nauka II. vatikánského koncilu ohledně svátostnosti episkopátu a ohledně kolegiality představuje základní teologický předpoklad k vytváření správné a soustavné teologie synodality.

2.6. Účast a autorita v synodálním životě církve

67. Synodální církvev je církvev spoluúčasti a spoluodpovědnosti. Když uplatňuje synodalitu, je tato církvev povolána k tomu, aby v závislosti na povolání každého dala prostor účasti všem, a to s autoritou, již Kristus udělil kolegiu biskupů s papežem jako hlavou. Zmíněná účast se zakládá na skutečnosti, že všichni věřící jsou uschopněni a povoláni k tomu, aby jedni druhým dávali k dispozici dary Ducha svatého, jimiž byli coby jednotlivci obdařeni. Autorita pastýřů je specifický dar Ducha od Krista jako hlavy za účelem budování celého těla církve, a nikoli určitá funkce, která deleguje lidi, aby ho reprezentovali. Ohledně konstatovaného je vhodné upřesnit dvě věci.

68. První se týká významu a hodnoty dotazování celé církve. Rozlišování mezi rozhodujícím hlasem a hlasem konzultativním nemusí vést k podceňování vyjádřených mínění a stanovisek, která byla vyjádřena v různých synodálních shromážděních a na úrovni různých komisí. Termín *votum tantum consultativum* [pouze konzultativní hlas], kterým se označuje váha hodnocení a návrhů vznesených v takových grémiích, vyznívá jako nepřiléhavý, když se chápe podle mentality (*mens*) nejrůznějších výrazů civilního práva.¹¹⁸

¹¹⁸ Srov. F. Coccopalmerio, „La »consultività« del Consiglio pastorale parrocchiale e del Consiglio per gli affari economici della parrocchia,“ in *Quaderni di Diritto ecclesiale*, 1, 1988, s. 60–65. [Konzultativní hodnota pastorační rady farnosti a farní ekonomické rady.]

Poradní hlasy, které se vyjadřují v synodálních shromážděních, mají totiž výrazně odlišnou hodnotu, neboť příslušníci Božího lidu, kteří se jich účastní, odpovídají na povolání Páně, jako komunita naslouchají tomu, co Duch sděluje církvím prostřednictvím Božího slova, které zaznívá v dané situaci, a pohledem víry interpretují znamení časů. Celá komunita, ve svobodě a s celým bohatstvím rozlišnosti svých členů, je v synodální církvi svolána proto, aby se modlila, naslouchala, analyzovala, rozmlouvala, rozlišovala a pomáhala hledat ta nejpříležitější pastorační řešení v souladu s Boží vůlí. Mají-li pastýři činit a formulovat svá rozhodnutí, potřebují tedy pozorně naslouchat tomu, co si přejí (vota) věřící. Kanonické právo ve specifických případech určuje, že pastýři mají rozhodovat jedině poté, co se dotáží a přijmou v odpověď různá mínění, a to prostřednictvím jasně stanovených právních postupů.¹¹⁹

119 CIC stanovuje, že když představený nezbytně potřebuje souhlas nebo radu určitého Collegium nebo Coetus, musí jej svolat a dotázat se ho podle předpisů práva (kánon 127, § 1; kánon 166; srov. kánon 166–173). Má-li být takové mínění platné, musí zjistit postoj všech členů (kánon 127, § 1).

69. Druhé upřesnění se týká funkce řízení, která přísluší pastýřům.¹²⁰ Neexistuje vydělenost ani oddělenost mezi komunitou a jejími pastýři, kteří jsou povoláni k tomu, aby jednali ve jménu jediného Pastýře, nýbrž rozlišenost úkolů ve vzájemnosti společenství. Synoda, shromáždění, rada nemůže rozhodovat bez legitimních pastýřů. Synodální proces se musí odehrávat v rámci hierarchicky uspořádané komunity. V diecézi je kupříkladu nezbytné rozlišovat mezi procesem vytváření určitého rozhodnutí (decision-making) prostřednictvím společného úsilí na poli zkoumání, dotazování a spolupráce na jedné straně a úkonem pastoračního rozhodnutí (decision-taking), který přísluší autoritě biskupa, jenž je zárukou apoštolskosti a katolicity. Vypracování je prací synody, vlastní rozhodnutí je ministeriální odpovědností. Odpovídající uplatňování synodality má přispívat k tomu, aby se lépe artikuloval osobní výkon a kolegiální výkon apoštolské autority, a to prostřednictvím synodálního způsobu rozlišování ze strany komunity.

120 Srov. LG, čl. 27.

70. Ve světle normativních pramenů a svých teologálních východisek, což vše bylo zkoumáno v první a druhé kapitole, lze souhrnně načrtnout následující rozčleněný popis synodality jako ustavujícího rozměru církve.

a) Synodalita znamená především specifický styl, kterým se vyznačuje život a poslání církve. Tento styl vystihuje vlastní povahu církve jakožto společného putování ve shromáždění Božího lidu, svolaného Pánem Ježíšem v síle Ducha svatého za účelem zvěstování evangelia. Synodalita se musí vyjadřovat v běžném způsobu života a jednání církve. Tento *modus vivendi et operandi* [způsob života a jednání] se uskutečňuje prostřednictvím: komunitního naslouchání Božímu slovu a slavení eucharistie, bratrství ve společenství, spoluzodpovědnosti a účasti celého Božího lidu na životě a poslání církve. Děje se tak na různých úrovních, přičemž se musejí rozlišovat různé služby a role.

b) Následně synodalita znamená, z teologického a kanonického hlediska ve specifitějším a určitějším smyslu, ony struktury a ty ekleziální procesy, jejichž prostřednictvím se synodalita církve vyjadřuje institucionálně, a to analogickým způsobem na různých

úrovních, jako je ona místní, regionální a univerzální. Zmíněné struktury a procesy stojí ve službě věrohodného rozhodování církve, která je povolána k tomu, aby v naslouchání Duchu svatému nalézala směr, jímž je třeba se vydat.

c) Synodalita konečně označuje program těchto synodálních dnů, k nimž je církev svolávána kompetentní autoritou. Na nich se vše odehrává podle ustanovení církevní disciplíny. Do tohoto dne se na místní, regionální a univerzální rovině zapojuje celý Boží lid pod předsednictvím biskupa v kolegiálním a hierarchickém společenství spolu s římským biskupem, aby zkoumal vlastní putování a zabýval se specifickými otázkami a aby dospíval k řešení a směrnicím ohledně naplňování svého vlastního evangelizačního poslání.

3. KAPITOLA

USKUTEČŇOVÁNÍ SYNODALITY:

SUBJEKTY, STRUKTURY, PROCESY, SYNODÁLNÍ UDÁLOSTI

71. Teologické porozumění synodalitě v perspektivě ekleziologie II. vatikánského koncilu nás vybízí k promýšlení konkrétních způsobů, jak tuto synodalitu uvádět do života. Jedná se o prověření hlavních směrnic, které jsou v současnosti načrtnuty církevním právem, abychom vystihli jejich význam i jejich potencialitu a abychom poskytli v dané věci nové podněty a současně abychom nacházeli teologické perspektivy příslušného rozvoje dané záležitosti. Nynější kapitola vychází ze synodálního povolání Božího lidu, což nám následně umožní popsat synodální struktury na místní, regionální a univerzální úrovni. Současně také zmíníme různé subjekty, které patří k synodálním procesům a k synodálním událostem.

3.1. Synodální povolání Božího lidu

72. Původní synodální povolání Božího lidu je pro něj trvalou výzvou. Dynamiku synodality vystihuje vzájemný kruhový poměr mezi *sensus fidei*, jímž jsou vybaveni všichni věřící a s nímž je spjato rozlišování odehrávající se na různých úrovních synodality, a ministeriální službou zaměřenou na jednotu a na řízení církve. Zmíněná kruhovost podtrhuje křestní důstojnost a spoluzodpovědnost všech, ukazuje na závažnost charismat, která Duch svatý vylévá na Boží lid, respektuje specifickou službu pastýřů v kolegiálním a hierarchickém společenství s římským biskupem, zabezpečuje, že synodální události se budou odehrávat ve věrnosti *depositum fidei* [pokladu víry] i v naslouchání Duchu svatému a budou směřovat k obnově poslání církve.

73. V takovémto rámci se účast věřících laiků jeví jako něco nezbytného. Oni představují nezměrnou většinu Božího lidu. Je možno se mnohému naučit: z jejich nasazení v různých oblastech života a poslání církevních komunit; z jejich souběžné lidové zbožnosti i práce na poli pastorační; z jejich specifické kompetence v různých oblastech života na poli kultury a společnosti.¹²¹

¹²¹ Srov. papež František, *Evangelii gaudium*, čl. 126, in AAS 105, 2013, s. 1073.

Z uvedeného důvodu je nezbytné se pokřtěných dotazovat hned na začátku procesů rozlišování v rámci synodálních struktur. Je tudíž třeba překonávat překážky související

s nedostatečnou formací a také s tím, jaký prostor se poskytuje věřícím laikům, aby se mohli vyjádřit a jednat, což má spojitost s klerikální mentalitou, která představuje riziko, že laici budou drženi na okraji církve.¹²² To vše vyžaduje, aby se ve formaci věnovala prvořadá péče utváření zdravého a dospělého církevního vědomí, které se na institucionální rovině musí promítat do zdravé synodální praxe.

122 Srov. tamtéž, čl. 102.

74. Dále je nutno rozhodným způsobem uvádět do života princip, podle něhož v církvi jsou stejně podstatné jak dary hierarchické, tak charismatická obdarování, a to na základě učení II. vatikánského koncilu.¹²³ Řečené implikuje, že do synodálního života církve budou zapojeny také komunity zasvěceného života, hnutí a nové církevní komunity. Všechny tyto skutečnosti, které se často zrodily na základě charismat darovaných Duchem svatým za účelem obnovy života a poslání církve, mohou nabídnout významné zkušenosti synodálního uspořádání života ve společenství a také dynamiky komunitního rozlišování, které existují v jejich rámci, spolu s inspiracemi hledání nových cest evangelizace. V určitých případech zmíněné komunity dávají příklad propojování různých ekleziálních povolání v perspektivě ekleziologie společenství.

123 Srov. LG, čl. 4; 12. Srov. Kongregace pro nauku víry, *Iuvenescit Ecclesia*, čl. 10.

75. Charisma teologie je v synodálním životě církve povoláno ke specifické službě prostřednictvím: naslouchání Božímu slovu; sapienciálního, vědeckého a prorockého porozumění víře; evangelijního rozlišování znamení časů; dialogu se společností a kulturou ve službě evangeliu. Teologie, spolu se zkušeností víry a nazíráním pravdy ze strany věřícího lidu i s hlásáním pastýřů, přispívá ke stále hlubšímu pronikání do hlubin evangelia.¹²⁴ „Jako každé jiné křesťanské povolání rovněž služba teologů kromě toho, že má osobní charakter, vykazuje zároveň komunitní a kolegiální ráz.“¹²⁵ Synodalita tudíž zavazuje teology k tomu, aby teologii pěstovali synodální formou, pročež by měli pěstovat schopnost naslouchat, vést dialog, rozlišovat a zpracovávat mnoho různých naléhavých úkolů i přínosů.

124 Srov. DV, čl. 8.

125 MTK, *Teologie dnes: perspektivy, principy a kritéria*, dokument z roku 2012, čl. 42, in C. V. Pospíšil – E. Krumpolc (eds.), *Dokumenty Mezinárodní teologické komise 1969–2017 a některé další texty Papežské biblické komise a Kongregace pro nauku víry*, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 2017, s. 904.

76. Synodální rozměr církve se má vyjadřovat prostřednictvím uplatňování a zvládání procesů účasti a rozlišování, které by byly s to vyjadřovat dynamismus společenství, jež proniká všemi církevními rozhodnutími. Synodální život se vyjadřuje v institucionálních strukturách a v procesech, které prostřednictvím různých etap (příprava, slavení, přijetí) vedou k synodálním událostem, v nichž je církev svolávána na různých úrovních uskutečňování své konstitutivní synodality.

Nasazení v dané záležitosti nezbytně předpokládá naslouchání Duchu svatému, věrnost církevní nauce souběžně s tvořivostí, když se jedná o volbu co nejvhodnějších prostředků

pro harmonickou účast všech, pro výměnu jednotlivých obdarování, pro jasnozřivé odhalování znamení časů, pro účinné plánování misie. Uskutečňování synodálního rozměru církve z uvedených důvodů vyžaduje, aby se staré dědictví církevního uspořádání propojovalo a modernizovalo prostřednictvím synodálních struktur, které se zrodily na základě pobídky II. vatikánského koncilu, k čemuž přistupuje rovněž potřeba vytváření nových struktur.¹²⁶

126 Srov. papež František, Proslov u příležitosti připomínky padesátého výročí od založení biskupské synody, in AAS 107, 2015, s. 1143.

3.2. Synodalita v partikulární církvi

77. První úroveň synodality se odehrává v rámci partikulární církve. V ní se „církve zvlášť výrazně projevuje plnou a aktivní účastí všeho svatého Božího lidu na týchž bohoslužbách, především na téže eucharistii, v jednotě modlitby a oltáře, v jeho čele stojí biskup v kruhu svých presbyterů a služebníků oltáře.“¹²⁷

127 SC, čl. 41; Dokumenty, s. 146. Poznámka překladatelů: V tomto dokumentu i v jiných oficiálních církevních textech se již minimálně třicet let velmi důsledně uplatňuje rozlišení, podle kterého partikulární církve je diecéze a ta část Božího lidu, která je jí postavena naroveň. Partikulární církve je božského práva. Naproti tomu místní církve je církevního práva, protože jde o určité společenství partikulárních církví, a to zejména na základě jazykového, kulturního, historického a státoprávního dědictví a uspořádání. V České republice je tedy tolik partikulárních církví, kolik je diecézí. Existuje zde však s nejvyšší mírou pravděpodobnosti jenom jedna místní církve, což se obráží v existenci České biskupské konference. Někteří kolegové zejména z Moravy vyslovují hypotetický názor, že by v naší zemi mohly být dvě místní církve, totiž v Čechách a na Moravě, pro což však není dostatečná opora ve výše zmíněných kritériích pro ustavení určité místní církve. Dlužno ještě upozornit, že v době vzniku dokumentů II. vatikánského koncilu nebylo toto terminologické rozlišení ustáleno, a proto se v daných textech výrazy „partikulární církve“ a „místní církve“ někdy používají coby synonyma.

Pouta dějin, řeči a kultury, které v ní formují meziosobní komunikaci i její symbolické způsoby vyjadřování, dávají této partikulární církvi osobitou tvářnost, v jejím konkrétním životě napomáhají určitému synodálnímu stylu a představují základnu pro účinnou misijní proměnu smýšlení. V partikulární církvi se křesťanské svědectví vtěluje do specifických lidských a sociálních situací, což umožňuje přiměřenou působnost synodálních struktur ve službě misie. Jak podtrhl papež František, „jedině nakolik tyto organizační struktury budou spjaty s tím, co je dole, a vycházejí od lidí, z jejich každodenních problémů, natolik může určitá synodální církve začínat nabývat svou podobu.“¹²⁸

128 Papež František, Proslov u příležitosti připomínky padesátého výročí od založení biskupské synody, in AAS 107, 2015, s. 1143.

3.2.1. Diecézní synoda a eparchiální shromáždění

78. Diecézní synoda v církvích latinského ritu a eparchiální shromáždění v církvích východního ritu¹²⁹ představují „vrchol struktur účasti v diecézi,“ mezi nimiž zauímají „místo prvořadého významu.“¹³⁰ Je to totiž událost milosti, v níž je Boží lid, žijící v určité partikulární církvi, svoláván a shromažďuje se v Kristově jménu pod předsednictvím biskupa, aby se společně zabýval pastoračními výzvami, společně hledal cesty misie, společně pracoval na hledání vhodných řešení, a to v naslouchání Duchu.

129 Srov. CIC, kánony 460–468; CCEO, kánony 235–243. Ve východní tradici je termín „synod“ či „synoda“ přisuzován episkopálním shromážděním. Srov. Kongregace pro biskupy – kongregace pro evangelizaci národů, Istruzione sui Sinodi diocesani, Instrukce o diecézních synodách z roku 1997; Kongregace pro biskupy, Apostolorum Successores, direktorium o pastýřské službě biskupů z roku 2004, čl. 166–176. Poznámka překladatelů: Stávající překlad Kodex kanonického práva, Praha: Zvon 1994, s. 209–211, tlumočí „synodus“ českým výrazem „sněm“. Po více než čtvrt století od vydání tohoto překladu se však v českém katolickém prostředí ustálilo používání výrazu „synoda“, internet však dokládá, že v dané věci neexistuje jednota, neboť v menším počtu případů i katolíci píší „synod“. V pozoruhodné publikaci: Josef Šimandl – Oto Mádr – Josef Bartoň – Jaroslava Hlavsová, Jak zacházet s náboženskými výrazy, Praha: Academia 2004, s. 96, se dozvídáme, že „synod“ = církevní sněm, většinou u nekatolíků; „synoda“ = církevní sněm, obvykle u katolíků. Obě varianty je tudíž třeba v katolickém prostředí tolerovat. Zdá se však správnější upřednostnit tvar „synoda“, jak to činíme v tomto textu, aby se v české a moravské katolické církvi používání daného tvaru více sjednocovalo.

130 Kongregace pro biskupy, čl. 166. Český překlad: Kongregace pro biskupy, Apostolorum Successores, Direktorium o pastýřské službě biskupů ze dne 22. února 2004, ČBK 2011, s. 140 (www.cirkev.cz). Poznámka překladatelů: v tomto tlumočení vatikánského dokumentu se používá tvar „synod“.

79. Jelikož je zároveň „aktem řízení i událostí společenství,“¹³¹ diecézní synoda a eparchiální shromáždění obnovují a prohlubují vědomí církevní spoluzodpovědnosti Božího lidu a jsou zaměřeny na konkrétní utváření účasti všech svých členů na misií podle logiky „všichni“, „někteří“ a „jeden“.

131 Tamtéž. Poznámka překladatelů: stávající český překlad není výstižný: „... úkon biskupského řízení a jako společná událost.“ Společná událost je něco docela jiného než událost společenství!

Účast „všech“ musí být prováděna prostřednictvím dotazování v průběhu přípravy synody, aby zazněly všechny hlasy, které jsou v partikulární církvi výrazem Božího lidu. Účastníci na shromážděních synody na základě úřadu, zvolení nebo biskupského jmenování jsou „někteří“, jimž je svěřen úkol slavení diecézní synody nebo eparchiálního shromáždění. Je zcela zásadní, aby celek shromážděných, tedy účastníci synody představovali vyvážený a odpovídající obraz dané partikulární církve, odráželi rozličnost povolání, služeb, charismat, kompetencí, sociálních vrstev a místního původu. Biskup jako nástupce apoštolů a pastýř svého stáda, který svolává k synodě partikulární církve a řídí ji,¹³² je povolán, aby zde s autoritou vykonával svou vlastní službu jednoty a vedení.

132 Srov. ChD, čl. 11b. Poznámka překladatelů: italsky Consiglio presbiterale; anglicky Council of Priests. Jak vidno i v jiných jazykových oblastech kolísá terminologie: presbyter – kněz. Vzhledem k úzu II. vatikánského koncilu a především k novozákonnímu východisku si dovoluujeme upřednostňovat v předkládaném textu výraz „presbyter“. V tomto případě vzhledem k existenci kněžských rad ponecháváme v textu odpovídající výraz. Je nabíledni, že česká katolická církev by měla do budoucna danou terminologii hlouběji reflektovat. Klíčová slova totiž směřují nejenom naše myšlení, ale dávají podnět také k určitému pojmání spirituality presbytera – kněze ve vztahu k pokřtěným a zároveň recipročně též laika ve vztahu k duchovenstvu. Synodálnímu prožívání církve by jistě mnohem více odpovídal termín „presbyter“.

3.2.2. Další struktury ve službě synodálního života partikulární církve

80. Je stanoveno, že v partikulární církvi budou existovat trvalé orgány, jejichž úkolem je různým způsobem pomáhat biskupovi v jeho řádném pastýřském vedení diecéze: Diecézní kurie, Sbor poradců [Kolegium konzultorů], Kapitula kanovníků a Rada pro ekonomické

záležitosti. Podle II. vatikánského koncilu existuje Kněžská rada a Pastorační rada diecéze,¹³³ což jsou trvale existující rámce, kde se uplatňuje a rozvíjí společenství i synodalita.

133 Srov. ChD, čl. 27.

81. Kněžskou radu [consiglio presbiterale] II. vatikánský koncil představuje jako radu „neboli senát reprezentující kněžstvo,“ jehož úkolem je „biskupovi účinně pomáhat v řízení diecéze.“ Biskup je vybízen, aby naslouchal presbyterům, dotazoval se jich a vedl s nimi dialog „o potřebách pastorační a prospěchu diecéze.“¹³⁴ Tato rada nebo senát se specifickým způsobem včleňuje do celkové synodální dynamiky partikulární církve, když se nechává pronikat duchem synodality a uspořádává se podle synodálního stylu.

134 PO, čl. 7. Dokumenty, s. 317–318.

Posláním Pastorační rady diecéze je poskytovat kvalifikovaný příspěvek k celkovému pastoračnímu postupu biskupa a jeho presbyterátu. Při určitých příležitostech se také stává místem rozhodování pod specifickou autoritou biskupa.¹³⁵ Pastorační rada se z důvodů své povahy, rytmu svých setkávání, postupů a cílů nabízí jako ta nejvhodnější trvalá struktura pro uskutečňování synodality v partikulární církvi.

135 Srov. svatý Jan Pavel II., *Christifideles laici*, posynodální apoštolský list Jana Pavla II. o povolání laiků v církvi a ve světě ze dne 30. prosince 1988, čl. 25, in AAS 81, 1989, s. 437. Český překlad: Praha: Zvon 1990.

82. V různých partikulárních církvích se odehrávají s jistou pravidelností setkání za účelem uvádění II. vatikánského koncilu do života, na nichž se vyjadřuje a podporuje společenství i spoluzodpovědnost a také se vyhodnocuje a plánuje další pastorační práce. Zmíněná setkání mají velký význam pro synodální putování církevní komunity jakožto rámec přímé přípravy konání diecézní synody.

3.2.3. Synodalita v životě farnosti

83. Farnost je komunita věřících, která bezprostředně, viditelně, každodenně uskutečňuje tajemství církve. Ve farnosti se člověk učí žít jako učedník Páně v rámci bratrských vztahů, v nichž se zakouší společenství v rozličnosti povolání i v různosti generací, charismat, služeb i kompetencí, díky čemuž se utváří konkrétní komunita, která věrně naplňuje své poslání i svou službu, a to v souladu se specifickým přispěním každého příslušníka.

84. Je stanoveno, že ve farnosti mají existovat dvě struktury synodálního typu: Farní pastorační rada a Farní ekonomická rada, jejichž prostřednictvím se laici podílejí na plánování pastorační práce. Na základě řečeného se ukazuje nezbytnost upravit současné předpisy kanonického práva, které prozatím vybízejí pouze k ustanovení Farní pastorační rady, a to v tom smyslu, aby ustanovení zmíněné rady bylo do budoucna povinné, jak to již učinila II. synoda římské diecéze.¹³⁶ Uskutečňování účinné synodální dynamiky v partikulární církvi navíc vyžaduje, aby Pastorační rada diecéze a Farní pastorační rady pracovaly koordinovaně a aby se jim přiznával odpovídající význam.¹³⁷

136 Srov. Libro del Sinodo della Diocesi di Roma – secondo Sinodo Diocesano, 1993, s. 102.

3.3. Synodalita v partikulárních církvích na regionální úrovni

85. Uplatňování synodality na regionální úrovni se prožívá v uskupení partikulárních církví existujících v určitém regionu: v určité provincii, jako to bylo v prvních staletích církve; v určité zemi; na určitém světadíle nebo jeho části. Jedná se o uskupení „organicky spojená“ v jednotě bratrské lásky za účelem uskutečňování společného dobra a kvůli láskyplnému nasazení ve věci univerzální misie.¹³⁸ Společný historický původ, společná kultura, nezbytnost při uskutečňování poslání čelit podobným výzvám způsobují, že tato uskupení církví zpřítomňují originální podobu Božího lidu v rozličných kulturách i kontextech. Uplatňování synodality na dané úrovni podporuje společné putování partikulárních církví, posiluje jejich vzájemné duchovní a institucionální vazby, usnadňuje výměnu darů a harmonizuje jejich pastorační rozhodování.¹³⁹ Synodální rozvažování může přivádět zejména k takovým společným rozhodnutím, která budou „upřednostňovat nové postupy evangelizace kultury.“¹⁴⁰

138 Srov. LG, čl. 23; ChD, čl. 36, s. 59–60.

139 Srov. svatý Jan Pavel II., *Novo millennio ineunte*, čl. 29, in AAS 93, 2001, s. 285–286. Český překlad: www.cirkev.cz

140 Papež František, *Evangelii gaudium*, čl. 69, in AAS 105, 2013, s. 1049.

86. Již od prvních staletí jak na Východě, tak na Západě platilo, že církve založená určitým apoštolem nebo jeho spolupracovníkem hrála důležitou roli v rámci provincie nebo regionu v tom smyslu, že jejich biskup byl uznáván jako metropolita nebo patriarcha. To vedlo ke zrodu specifických synodálních struktur. Patriarchové, metropolité a biskupové jednotlivých církví byli výslovně vybízeni, aby rozvíjeli synodalitu,¹⁴¹ kteréžto nasazení se stává ještě silnějším díky dozrávání vědomí biskupské kolegiality, jež se musí vyjadřovat také na regionální úrovni.

141 „Takovýto úřad hlavy církevní provincie byl po staletí stabilní a představoval rozlišující známku synodality v církvi.“ Papež František, *Mitis Iudex Dominus Iesus*, *motu proprio*, Kritéria V, in AAS 107, 2015, s. 960. V katolických církvích východního ritu má metropolitní instituce dvě podoby: provincie v rámci patriarchální církve a metropolitní církve *sui iuris*. Srov. CCEO, kánony 133–139 a 155–173. *Ius se regendi* posledních dvou zmíněných je specifickou známkou synodality a může představovat podnět pro celou církev. Srov. UR, čl. 16; OE, čl. 3 a 5.

87. V katolické církvi latinského ritu existují synodální struktury na regionální úrovni: partikulární sněmy provinční a generální, biskupské konference, jejich různá uskupení také na kontinentální úrovni; v katolické církvi východního ritu: patriarchální synoda, provinciální synoda, shromáždění hierarchů různých východních církví *sui iuris*¹⁴² a rada katolických patriarchů Východu. Papež František definoval tyto církevní struktury jako bezprostřední instance kolegiality a připomněl, že přáním II. vatikánského koncilu bylo, aby „takové organismy mohly přispívat k nárůstu ducha biskupské kolegiality.“¹⁴³

142 Latinská církev je zmiňována v kánonu 322 CCEO. Jedná se tudíž o určitou širokou podobu mezirituální synodality.

143 Papež František, Proslov u příležitosti připomínky padesátého výročí od založení biskupské synody, in AAS 107, 2015, s. 1143.

3.3.1. Partikulární sněmy

88. Partikulární sněmy slavené na regionální úrovni představují specifickou strukturu uplatňování synodality v určitém uskupení partikulárních církví.¹⁴⁴ Tyto sněmy znamenají účast Božího lidu na procesech promýšlení a rozhodování, takže se vyjadřuje nejenom kolegiální společenství mezi biskupy, „ale také společenství mezi složkami té části Božího lidu, která je jim svěřena,“ a následně „společenství mezi církvemi,“ což z nich činí „vhodné místo pro velmi důležitá rozhodnutí, zejména pokud jde o víru.“¹⁴⁵ CIC kromě toho, že opětně potvrzuje důležitost synodálního promýšlení v oblasti nauky a uspořádání, podtrhuje jejich pastorační charakter.¹⁴⁶

144 CIC z roku 1917 předpokládal, že provinční sněm se bude konat alespoň jednou za dvacet let (kánon 283). Současný CIC nabádá, aby se konal pokaždé, když se to jeví vhodné (srov. kánon 440).

145 Svatý Jan Pavel II., Pastores gregis, posynodální adhortace ze dne 16. října 2003, čl. 62. Český překlad: www.cirkev.cz

146 Srov. CIC, kánon 753 a kánon 445. Ohledně partikulárních sněmů: kánony 439–446.

3.3.2. Biskupské konference

89. Biskupské konference v rámci určité země nebo určitého regionu jsou institucí, která vznikala v době, kdy se ustavily národní státy, a jako takové byly pozitivně přijaty II. vatikánským koncilem¹⁴⁷ v perspektivě ekleziologie společenství. Zmíněné konference představují projev biskupské kolegiality a jejich přednostním úkolem je spolupráce biskupů pro společné dobro církví, jež jsou svěřeny do jejich péče za účelem služby misii u příslušných národů. Jejich ekleziologický význam připomněl papež František, který vyzval k tomu, aby se studoval jejich status a kompetence i na věroučné rovině.¹⁴⁸ K příslušnému prohloubení je třeba dospívat tak, že se bude reflektovat ekleziologická povaha biskupských konferencí, dále jejich kanonický status, jejich konkrétní pravomoci s ohledem na uplatňování biskupské kolegiality při uskutečňování členitějšího synodálního života na regionální úrovni. V tomto ohledu bude vhodné věnovat pozornost zkušenostem posledních desetiletí a zároveň také tradicím, teologii a církevnímu právu východních církví.¹⁴⁹

147 Srov. LG, čl. 23; SC, čl. 37–38; ChD, čl. 36 a 39.

148 Srov. papež František, Evangelii gaudium, čl. 32, in AAS 105, 2013, s. 1033–1034. Český překlad, s. 27.

149 Srov. LG, čl. 23; OE, čl. 7–9.

90. Význam biskupských konferencí vzhledem k podpoře synodálního putování Božího lidu spočívá ve skutečnosti, že „jednotliví biskupové reprezentují každý svou církev.“¹⁵⁰ Rozvíjení metodologie účasti, s vhodnými postupy konzultace věřících a přijímání různých církevních zkušeností ve fázi vypracovávání pastoračních směrnic vydávaných biskupskými konferencemi spolu s účastí laiků jako odborníků, kráčí cestou uskutečňování synodality. Vzhledem k oživení synodálních procesů na národní úrovni jsou důležitá také církevní

setkání podporovaná biskupskými konferencemi, například to, které pořádá každých deset let italská církev.¹⁵¹

150 LG, čl. 23a. Srov. Dokumenty II. vatikánského koncilu, s. 59.

151 Srov. papež František, Proslov k účastníkům V. národního setkání italské církve, in AAS 107, 2015, s. 1286.

91. Na úrovni univerzální církve platí, že propracovanější postup při přípravách zasedání biskupské synody může biskupským konferencím umožnit účinněji přispívat k synodálním procesům, které zahrnují celý Boží lid, a to prostřednictvím dotazování věřících laiků a odborníků právě ve fázi zmíněné přípravy.

3.3.3. Patriarcháty katolických východních církví

92. Patriarchát představuje ve východních katolických církvích určitou synodální strukturu, vyjadřující společenství mezi církvemi stejné provincie nebo stejného regionu, které mají totožné teologické, liturgické, duchovní a kanonické dědictví.¹⁵² Uplatňování kolegiality na patriarchálních synodách vyžaduje harmonii mezi patriarchou a ostatními biskupy jakožto představiteli jejich církví. Patriarchát podněcuje jednotu v rozličnosti a katolicitu prostřednictvím společenství věřících v rámci jedné a téže patriarchální církve, a to vše ve společenství s římským biskupem a univerzální církví.

152 Srov. CCEO, kánon 28.

3.3.4. Regionální sněmy biskupských konferencí a patriarchátů katolických východních církví

93. Tytéž důvody, které stály u zrodu biskupských konferencí na národní úrovni, vedly také k vytvoření rad vícero různých biskupských konferencí na makroregionální a kontinentální rovině, v případě katolických církví východního ritu také ke vzniku Shromáždění hierarchů církví sui iuris a Rady patriarchů katolických církví Východu. Zmíněné struktury posilují pozornost věnovanou inkulturaci evangelia do různých kontextů, přičemž zohledňují výzvu globalizace a přispívají k projevování „krásy tváře rozličnosti církve“ v její katolické jednotě.¹⁵³ Jejich ekleziologický a kanonický status je nutno do budoucna prohlubovat, přičemž je třeba mít na paměti, že tyto struktury mohou podněcovat procesy účasti „v určité geografické a kulturní oblasti,“¹⁵⁴ jelikož vycházejí ze specifických životních podmínek a kultury, jimiž se vyznačují partikulární církve, které k nim přísluší.

153 Srov. svatý Jan Pavel II., Novo millennio ineunte, čl. 40, in AAS 93, 2001, s. 295.

154 AG, čl. 22; český překlad hovoří o „sociálně-kulturních“ oblastech, srov. Dokumenty, s. 491.

3.4. Synodalita v univerzální církvi

94. Synodalita jakožto ustavující rozměr církve se vyjadřuje na úrovni univerzální církve v dynamické kruhovosti consensus fidelium [souhlasu věřících], biskupské kolegiality a primátu římského biskupa. Církev, stojící na tomto základě, je čas od času postavena tváří v tvář konkrétním výzvám. Když chce na tyto výzvy odpovídat ve věrnosti depositum fidei [pokladu víry] a zároveň s otevřeností k hlasu Ducha, je volána k tomu, aby probouzela

naslouchání všech subjektů, které společně utvářejí Boží lid, a to za účelem společného směřování k pravdě a společného putování po cestách misie.

95. Výše nastíněný ekleziologický kontext je pozadím specifické služby římského biskupa vzhledem k uplatňování synodality na univerzální rovině. Papež František řekl: „Jsem přesvědčen, že v synodální církvi také uplatňování petrovského primátu může přijímat více světla. Papež nestojí sám nad církví, nýbrž je uvnitř ní jako pokřtěný mezi pokřtěnými a uvnitř biskupského kolegia jako biskup mezi biskupy, zároveň je ale povolán jakožto nástupce apoštola Petra k tomu, aby vedl římskou církev, která v lásce předsedá všem církvím.“¹⁵⁵

¹⁵⁵ Papež František, Proslov u příležitosti připomínky padesátého výročí od založení biskupské synody, in AAS 107, 2015, s. 1144.

96. Biskupské kolegium naplňuje nenahraditelnou službu při uplatňování synodality na univerzální úrovni. Ono je totiž, nakolik v sobě vnitřně zahrnuje svou hlavu, tedy římského biskupa, a jedná v hierarchickém společenství s ním, „také subjektem nejvyšší a plné pravomoci nad celou církví.“¹⁵⁶

¹⁵⁶ LG, čl. 22b. Český překlad: Dokumenty, s. 58. Poznámka překladatelů: italsky *soggetto*; anglicky *subject*. Vzhledem ke kontextu nyní předkládaného dokumentu MTK užíváme slovo „subjektem“. Původní český překlad má na tomto místě výraz „nositel“.

3.4.1. Ekumenický koncil

97. Ekumenický koncil je mimořádná událost, nejplnější a nejslavnostnější vyjádření biskupské kolegiality a církevní synodality na úrovni univerzální církve. Právě z tohoto důvodu jej II. vatikánský koncil označuje jako *Sacrosancta Synodus* [přeposvátná synoda].¹⁵⁷ V něm se vyjadřuje autorita biskupského kolegia sjednoceného se svou hlavou, tedy s římským biskupem, ve službě celé církvi.¹⁵⁸ Formulace „*una cum patribus*“ [v jednotě s otcí], kterou použil svatý Pavel VI. při promulgaci dokumentů II. vatikánského koncilu, vyjevuje niterné společenství kolegia s papežem, který mu předsedá jako subjektu pastýřské služby univerzální církve.

¹⁵⁷ Srov. LG, čl. 1 a 18.

¹⁵⁸ Srov. LG, čl. 25; ChD, čl. 4; CIC, kánon 337, § 1.

98. Ekumenický koncil představuje specifickou formu reprezentace jedné a katolické církve jakožto společenství partikulárních církví, neboť „všichni (biskupové) pak spolu s papežem představují univerzální církev.“¹⁵⁹ Na ekumenickém koncilu je reprezentován celý Boží lid prostřednictvím kolegia biskupů s římským biskupem v čele, což vyplývá ze skutečnosti, že biskupská ordinace uděluje biskupovi předsednictví v určité církvi a svátostně ho začleňuje do apoštolské posloupnosti a do kolegia biskupů. Tímto způsobem je ekumenický koncil nejvyšším uskutečněním církevní synodality ve společenství s římským biskupem, a to jakožto reprezentace společenství mezi církvemi prostřednictvím jejich pastýřů, kteří jsou svoláni *in unum* kvůli rozhodování o dalším putování univerzální církve.

¹⁵⁹ LG, čl. 23a. Dokumenty, s. 59. Poznámka překladatelů: znění českého tlumočení upraveno s ohledem na kontext nyní předkládaného dokumentu.

3.4.2. Biskupská synoda

99. Biskupská synoda, kterou ustanovil svatý Pavel VI. jako trvalou synodální strukturu, představuje jedno z nejvzácnějších dědictví II. vatikánského koncilu. Biskupové, z nichž se skládá, reprezentují veškerý katolický episkopát,¹⁶⁰ pročež biskupská synoda představuje projev účasti biskupského kolegia v hierarchickém společenství s papežem na péči o univerzální církev.¹⁶¹ Toto kolegium je povoláno být „výrazem biskupské kolegiality v rámci zcela synodální církve.“¹⁶²

160 Srov. svatý Pavel VI., *Apostolica sollicitudo*, apoštolský list ve formě motu proprio, I a Ib, in AAS 57, 1965, s. 776; ChD, čl. 5; CIC, kánony 342–348.

161 Srov. ChD, čl. 5.

162 Papež František, *Proslov u příležitosti připomínky padesátého výročí od založení biskupské synody*, in AAS 107, 2015, s. 1143.

100. Každé synodální shromáždění se odehrává v následujících fázích: příprava, slavení a uvádění do života. Dějiny církve dosvědčují důležitost procesu dotazování, jehož prostřednictvím se zjišťuje mínění pastýřů a věřících. Papež František ukázal, že je zcela zásadní zdokonalovat hlubší a důkladnější naslouchání *sensus fidei* Božího lidu prostřednictvím uplatňování procedur konzultace na úrovni partikulárních církví, aby tak biskupská synoda „byla bodem setkání dynamismu naslouchání uplatňovaného na všech úrovních života církve.“¹⁶³

163 Tamtéž, s. 1140.

Díky předchozímu procesu dotazování Božího lidu reprezentace církve biskupy za předsednictví římského biskupa jakožto biskupská synoda představuje privilegovanou strukturu uskutečňování a posilování synodalita na všech úrovních života církve. Díky dotazování má synodalita výchozí bod v Božím lidu, zatímco prostřednictvím fáze inkulturovaného uvádění do života v něm zase nachází svůj cílový bod.

Biskupská synoda není jedinou možnou formou účasti biskupského kolegia na pastýřské péči o univerzální církev. Právě to podtrhuje CIC, když říká: „Papeži přísluší podle potřeb církve zvolit a použít způsob, kterým biskupský sbor vykonává sborově svůj úřad nad celou církví.“¹⁶⁴

164 CIC, kánon 337, § 3. Český překlad, s. 147.

3.4.3. Struktury ve službě synodálního výkonu primátu

101. Kolegium kardinálů, které bylo zpočátku složeno z presbyterů a jáhnů římské církve a z biskupů diecézí poblíž Říma, historicky představuje synodální radu římského biskupa, která ho má podporovat ve vykonávání jeho specifické služby. Uvedená funkce se rozvinula v průběhu staletí. Ve své současné podobě toto kolegium odráží tvářnost univerzální církve, pomáhá papeži v jeho poslání sloužit univerzální církvi. Právě za uvedeným účelem je kolegium kardinálů svoláváno ke konzistoři. Zmíněná funkce tohoto kolegia je vykonávána zvláštním způsobem, když je svoláno konkláve, aby zvolilo římského biskupa.

102. Jako trvalá podpora papežovy služby ve prospěch univerzální církve byla ustavena Římská kurie,¹⁶⁵ která je svou vlastní povahou niterně spjata s biskupskou kolegiálitou a zároveň s církevní synodalitou. Když požadoval její reformu ve světle ekleziologie společenství, II. -vaticánský koncil položil důraz na některé prvky vhodné k tomu, aby podporovaly nárůst synodality, mezi něž patří: zahrnutí diecézních biskupů, „aby mohli nejvyššímu Pontifikovi tlumočit smýšlení, přání a potřeby všech církevních obcí,“ a dotazování věřících laiků, „aby měli na církevních záležitostech takovou účast, která jim přísluší.“¹⁶⁶

165 „Všeobecnost služby Kurie vychází a pramení z katolicity petrovské služby, a proto vyjadřuje její »diakoniální primát.«“ Papež František, Proslov při blahopřání k Vánocům Římské kurii, ze dne 21. prosince 2017.

166 ChD, čl. 10bc. Poznámka překladatelů: stávající tlumočení koncilních dokumentů in Dokumenty, s. 277. Výraz „Summus Pontifex“ není nejvhodnější převádět do češtiny jako „Nejvyšší Velekněz“, protože pravý význam je „Nejvyšší stavitel mostů“, a nikoli jakási konkurence jediného Velekněze Krista. Naše překladatelská volba navíc plně odpovídá dikci nyní předkládaného dokumentu. I pasáž o laicích je doplněna oproti stávající verzi českého překladu ChD.

4. KAPITOLA

ZMĚNA SMÝŠLENÍ PRO OBNOVENOU SYNODALITU

103. Synodalita je určena k tomu, aby oduševňovala život a evangelizační misi církve v jednotě s Pánem Ježíšem a pod jeho vedením. On přislíbil: „kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich“ (Mt 18,19), „a hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku“ (Mt 28,20). Synodální obnova církve bezpochyby prochází skrze revitalizaci synodálních struktur, ovšem vyjadřuje se zejména v odpovědi na zdarma dané povolání Boží k tomu, abychom žili jako jeho lid, který kráčí dějinami směrem k plnosti Božího království. V této kapitole se hlouběji zaměříme na některé specifické složky takové odpovědi, jako je: formace v duchu spirituality společenství a o praxi naslouchání, dialogu a komunitního rozlišování; význam toho všeho pro ekumenické putování a pro prorockou diakonii při utváření bratrského sociálního étosu, jenž je solidární a inkluzivní.

4.1. Směrem k synodální obnově života a misie církve

104. „Veškerá obnova církve spočívá podstatným způsobem v prohlubování věrnosti jejímu povolání.“¹⁶⁷ Když církev naplňuje své poslání, je tudíž povolána k ustavičnému obrácení, což je také „obrácení pastorační a misijní“, které spočívá v proměně smýšlení, postojů, praktik a struktur takovým způsobem, aby byla stále věrnější svému povolání.¹⁶⁸ Církevní mentalita, která je utvářena synodálním vědomím, s radostí přijímá a umocňuje tu milost, v jejíž síle jsou všichni pokřtěni uschopněni a povoláni k tomu, aby byli misijními učedníky. Velkolepá výzva k pastorální konverzi, která z toho dnes vyplývá pro život církve, tkví v posilování vzájemné spolupráce všech na vydávání evangelizačního svědectví. Je třeba začít od darů a rolí každého, aniž by se klerikalizovali laici a sekularizovali duchovní. Každopádně je třeba se vyhnout pokušení „nadměrného klerikalismu, který drží věřící laiky stranou od rozhodování.“¹⁶⁹

167 UR, čl. 6a. Srov. Dokumenty, s. 446, český překlad mírně upraven.

168 Srov. papež František, *Evangelii gaudium*, čl. 25–33, in AAS 105, 2013, s. 1030–1034; český překlad, s. 22–28. Srov. V. generální konference episkopátu Latinské Ameriky a Karibiku, *Závěrečný dokument z Aparecida*, s. 365–372.

169 Srov. papež František, *Evangelii gaudium*, čl. 102, in AAS 105, 2013, s. 1062–1063. Český překlad, s. 68–69.

105. Pastorační obrácení za účelem uskutečňování synodality vyžaduje, aby byly překonány určité vzorce jednání, jež jsou přítomné v církevní kultuře, neboť vyjadřují takové pochopení církve, které nebylo obnoveno ekleziologií společenství. Sem patří: soustředění zodpovědnosti za misii ve službě pastýřů; nedostatečné hodnocení zasvěceného života a charismatických darů; nedostatečné hodnocení specifického a kvalifikovaného přínosu v oblasti kompetence příslušející věřícím laikům a mezi nimi zejména ženám.

106. V perspektivě společenství a uskutečňování synodality lze vyznačit některé základní pastorační směrnice:

a. Počínaje partikulárními církví na všech úrovních je třeba aktivizovat kruhovost mezi službou pastýřů na jedné straně a spoluzodpovědností laiků, podnětů ze strany charismatických darů na druhé straně, a to na základě kruhové dynamiky mezi: „jeden“, „někteří“, „všichni“.

b. Propojování mezi uplatňováním kolegiality na úrovni pastýřů a synodalitou prožívanou celým Božím lidem jakožto výraz společenství mezi partikulárními církvemi v církvi univerzální.

c. Uplatňování petrovské služby jednoty a vedení univerzální církve ze strany římského biskupa ve společenství se všemi partikulárními církvemi ve spolupráci s kolegiální službou biskupů a synodálním putováním Božího lidu.

d. Otevřenost katolické církve vůči ostatním církvím a církevním komunitám v nezvratném zaměření k tomu, abychom společně kráčeli k plné jednotě v usmířené rozličnosti jednotlivých tradic.

e. Sociální diakonie a konstruktivní dialog s muži a ženami různých náboženských vyznání a přesvědčení, abychom společně utvářeli kulturu setkávání.

4.2. Spiritualita společenství a formace k synodálnímu životu

107. Étos církve jakožto Božího lidu svolaného Otcem, vedeného Duchem svatým, aby v Kristu utvářel „svátost neboli znamení a nástroj vnitřního sjednocení s Bohem a jednoty celého lidstva,“¹⁷⁰ vytryskne z osobního obrácení ve smyslu spirituality společenství, z níž se také dále posiluje.¹⁷¹ Všechny údy církve jsou povolány, aby tento étos přijímaly jako dar Ducha svatého i jako závazek, který je třeba naplňovat v učenlivosti vůči hnutím tohoto Ducha, aby se tak učily ve společenství prožívat milost přijatou při křtu a dospívající k vyvrcholení v eucharistii. Jedná se o paschální přechod od „Já“, pojímaného individualisticky, k církevnímu „My“, v němž každé „Já“ oblečené do Krista (srov. Ga 2,20) žije a putuje s bratřími a sestrami jako odpovědný a aktivní subjekt v rámci jediné misie Božího lidu.

170 LG, čl. 1; Dokumenty, s. 37 (poznámka překladatelů: citace mírně upravena). „Ve svém putování tímto světem je jedna a svatá církev neustále charakterizována tíhnutím k jednotě, které bývá někdy bolestivé, ... Druhý vatikánský koncil se pokusil uskutečnit tuto tajuplnou dimenzi společnou celé církvi možná v takové míře jako nikdy dříve.“ Kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života, Bratrský život v komunitě „Congregavit nos in unum Christi amor“, dokument ze dne 2. února 1994, čl. 9.

171 Srov. svatý Jan Pavel II., *Novo millennio ineunte*, čl. 43, in AAS 93, 2001, s. 297.

Z toho vyplývá požadavek, aby se církev stala „domovem a školou společenství.“¹⁷² Bez proměny srdce a mysli a bez asketického osvojování si vzájemného přijetí a naslouchání by k tomu jen málo napomáhaly vnější nástroje společenství, které by se mohlo velmi snadno proměnit v pouhé masky bez srdce a tváře. „Jestliže právní moudrost, která stanovuje přesná pravidla účasti, vyjevuje hierarchickou strukturu církve a zamezuje pokušení ke svévoli a k neospravedlnitelným nárokům, pak spiritualita společenství propůjčuje institucionální skutečnosti duši spolu s důvěrou a otevřeností, která plně odpovídá důstojnosti a odpovědnosti každého příslušníka Božího -lidu.“¹⁷³

172 Tamtéž.

173 Tamtéž, čl. 45.

108. Tytéž dispozice, které se vyžadují k prožívání a prohlubování *sensus fidei*, jímž jsou vybaveni všichni věřící, jsou potřebné, když chceme kráčet cestou synodality. Jedná se o zcela zásadní záležitost ve formaci v duchu synodality, protože žijeme v takovém kulturním kontextu, v němž požadavky evangelia a také lidské ctnosti často nebývají náležitě oceňovány a také se jim ve výchově nevěnuje náležitá pozornost.¹⁷⁴ Mezi těmito dispozicemi je třeba připomenout: účast na životě církve soustředěná v eucharistii a ve svátosti smíření; naslouchání Božímu slovu tak, aby s ním člověk vstupoval do dialogu a uváděl ho do života; přilnutí k magisteriu v oblasti učení víry a mravů; vědomí, že jako Kristovo tělo jsme údy jedni druhých a že jsme posláni k bratřím, zejména k těm nejchudším a odsunutým na okraj. Uvedené postoje jsou shrnuty ve formulaci *sentire cum Ecclesia*: „cítit, prožívat a vnímat v souladu s církví,“ což „sjednocuje všechny příslušníky Božího lidu v době jejich pozemského putování“ a je to také „klíčová záležitost jejich společného putování.“¹⁷⁵ Konkrétně jde o to, aby se spiritualita společenství projevovala „jako výchovný princip všude tam, kde se formuje člověk a křesťan, kde se formují služebníci oltáře, zasvěcené osoby, pastorační asistenti, kde se vytvářejí rodiny a komunity.“¹⁷⁶

174 Srov. papež František, *Evangelii gaudium*, čl. 64 a 77, in AAS 105, 2013, s. 1047, 1052. Český překlad, s. 64 a 54–55.

175 MTK, *Sensus fidei v životě církve*, čl. 90, český překlad: C. V. Pospíšil – E. Krumpolc, s. 1046.

176 Svatý Jan Pavel II., *Ecclesia de Eucharistia*, encyklika ze dne 17. dubna 2003, čl. 40, in AAS 95, 2003, s. 460. Český překlad dostupný na adrese: www.cirkev.cz

109. Eucharistické shromáždění je zdroj a paradigma spirituality společenství. Právě tam se vyjevují ony specifické prvky křesťanského života, které mají utvářet *affectus synodalis* [synodální smýšlení a cítění].

a. *Vzývání Trojice.* Eucharistické shromáždění začíná vzáváním Nejsvětější Trojice. Církev svolaná Otce se v síle eucharistie a díky vylití daru Ducha svatého stává živoucí svátostí Krista: „Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich“ (Mt 18,19). Jednota Nejsvětější Trojice ve společenství tří božských osob se projevuje v křesťanské komunitě, povoláné prožívat „jednotu v pravdě a lásce,“¹⁷⁷ a to prostřednictvím uplatňování příslušných darů a charismat, které byly přijaty od Ducha svatého vzhledem ke společnému dobru.

177 LG, čl. 24. Český překlad: Dokumenty, s. 60–61.

b. *Smíření.* Eucharistické shromáždění posiluje společenství prostřednictvím smíření s Bohem a s bratřími. Confessio peccati [vyznání hříchů] je slavením Otcovy milosrdné lásky a vyjadřuje rozhodnutí nekráčet dále cestou rozdělení, které je zapříčiněno hříchem, ale vstoupit na cestu jednoty: „Přinášíš-li tedy svůj dar na oltář a tam se rozpomeněš, že tvůj bratr má něco proti tobě, nech svůj dar před oltářem a jdi se nejprve smířit se svým bratrem; potom teprve přijď a přines svůj dar“ (Mt 5,23–24). Synodální události předpokládají přiznání si vlastní zranitelnosti a také vzájemné odpuštění. Smíření je způsob, jak prožívat novou evangelizaci.

c. *Naslouchání Božímu slovu.* V eucharistickém shromáždění se naslouchá Božímu slovu, přijímá se jeho poselství, které vrhá světlo na další putování. Člověk se učí naslouchání Božímu hlasu prostřednictvím: meditace Písma, zejména evangelia, slavení svátostí, především eucharistie, přijímání bratří, zejména těch chudých. Ten, kdo vykonává pastorační službu a je povolán, aby lámal chleba Božího slova a eucharistického chleba, musí znát život komunity, aby sděloval poselství Boží teď a v hodině, kterou komunita právě prožívá. Dialogická struktura eucharistické liturgie je paradigmatem komunitního rozlišování: předtím, než naslouchají jedni druhým, učedníci musí naslouchat Božímu slovu.

d. *Společenství.* Eucharistie „vytváří společenství a posiluje společenství“ s Bohem a bratřími.¹⁷⁸ Na společenství, utvářeném Kristem prostřednictvím Ducha svatého, mají účast mužové a ženy, kteří mají stejnou důstojnost pokřtěných, od Otce přijímají a také zodpovědně uplatňují různá povolání, pramenící ze křtu, z biřmování, z posvátné ordinace a ze specifických darů Ducha svatého, aby tak utvářeli tělo s mnoha údy. Štědrý a svobodný souběh této mnohosti je tím, co má být aktivováno v synodálních událostech.

178 Svatý Jan Pavel II., Ecclesia de Eucharistia, encyklika ze dne 17. dubna, čl. 40, in AAS 95, 2003, s. 460. Český překlad na: www.cirkev.cz

e. *Misie.* *Ite, missa est.* Společenství prožité v eucharistii nás má k misii. Ten, kdo má účast na Kristově těle, je povolán, aby sdílel radostnou zkušenost se všemi. Každá synodální událost je pro církev pohnutkou vyjít z hradeb (srov. Žd 13,13), aby Krista nesla lidem, kteří jsou v očekávání spásy. Svatý Augustin tvrdí, že „na putování směrem k Bohu musíme mít jedno srdce a jednu duši.“¹⁷⁹ Jednota komunity není pravdivá bez tohoto vnitřního cílového zaměření, které ji vede po cestách času k eschatologickému naplnění, kdy „bude Bůh všechno ve všem“ (1 K 15,28). Je třeba stále si klást otázku: Jak můžeme být doopravdy synodální

církvi, když neprožíváme ono „vycházení“ vůči všem, abychom mohli společně směřovat k Bohu?

179 Svatý Augustin z Hippo, Řehole, I, 3, in PL 32, s. 1378.

4.3. Naslouchání a dialog při komunitním rozlišování

110. Synodální život církve se uskutečňuje díky opravdovému sdílení víry, života a misijního nasazení, které prožívají všichni její příslušníci. V tomto sdílení se vyjadřuje *communio sanctorum* [společenství svatých], které žije z modlitby, sytí se svátostmi, rozkvétá ve vzájemné lásce a v lásce ke všem, sílí v účasti na radostech a zkouškách Kristovy nevěsty. Na synodálním putování se komunikace vyjadřuje prostřednictvím komunitního naslouchání Božímu slovu, aby se dospělo k poznání toho, „co Duch praví církvim“ (Zj 2,29). „Synodální církev je církví, která naslouchá ... Věřící lid, biskupské kolegium, římský biskup: každá složka v naslouchání ostatním; a všichni v naslouchání Duchu svatému.“¹⁸⁰

180 Papež František, Proslov u příležitosti připomínky padesátého výročí od založení biskupské synody, 17. října 2015, in AAS 107, 2015, s. 1140.

111. Synodální dialog zahrnuje odvahu jak v mluvení, tak v naslouchání. Nejde tu o nasazení v debatě, v níž se jeden mluvčí snaží převážit nad ostatními nebo odporovat jejich pozicím pomocí vyhocených argumentů, nýbrž jde o to, vyjadřovat s respektem to, co se ve vědomí ozývá jako vnuknutí od Ducha svatého coby užitečné z hlediska komunitního rozlišování, přičemž je třeba v postojích těch ostatních vystihovat to, co je vnukáno tímž Duchem „pro společné dobro“ (srov. 1 K 12,7).

Kritérium, podle něhož „jednota je nadřazena konfliktu,“ platí specifickým způsobem při rozvíjení dialogu, při zpracovávání rozličnosti názorů a zkušeností, když jde o osvojování si „stylu budování dějin, životního prostoru, v němž konflikty, napětí a protiklady mohou dosáhnout mnohotvárné jednoty, jež plodí nový život,“ což umožňuje „společenství v různosti“.¹⁸¹ Dialog totiž představuje šanci vnímat nové perspektivy a nová hlediska, což vrhá světlo na právě zkoumané téma.

181 Papež František, *Evangelii gaudium*, apoštolská exhortace ze dne 24. listopadu 2013, čl. 228, in AAS 105, 2013, s. 1113. Český překlad: Praha: Paulínky 2014 – ke stažení na adrese: www.paulinky.cz

Jde o to, uplatňovat „vztahový způsob pohlížení na svět, který se stává sdíleným poznáním, vnímáním ve vnímání toho druhého, společné vnímání všech věcí.“¹⁸² Pro svatého Pavla VI. pravým dialogem je duchovní komunikace,¹⁸³ která vyžaduje specifické postoje: lásku, respekt, důvěru a opatrnost,¹⁸⁴ a to v „atmosféře přátelství, ba služebnosti.“¹⁸⁵ Neboť pravda, jak podtrhuje Benedikt XVI.: „je logos, který vytváří dialogos, a proto komunikace a společenství.“¹⁸⁶

182 Papež František, *Lumen fidei*, encyklika ze dne 29. června 2013, čl. 27, in AAS 105, 2013, s. 571. Český překlad: Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2013.

183 Srov. svatý Pavel VI., *Ecclesiam suam*, encyklika ze dne 6. srpna 1964, čl. 83, in AAS 56, 1964, s. 644.

184 Tamtéž, čl. 83–85.

185 Tamtéž, čl. 90.

186 Benedikt XVI., *Caritas in Veritate*, encyklika ze dne 29. června 2009, čl. 4, in AAS 101, 2009, s. 643. Český překlad: Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2009.

112. Základním postojem v synodálním dialogu je pokora, která posiluje poslušnost každého Boží vůli i vzájemnou poslušnost v Kristu.¹⁸⁷ Apoštol Pavel v listu Filipánům vysvětluje její význam i dynamiku ve vztahu k životu ve společenství, když si přeje: „bud'te stejné mysli (φρόνησις), mějte stejnou lásku (ἀγάπη), bud'te jedné duše, jednoho smýšlení“ (Fp 2,2). Pavel upozorňuje na dvě pokušení, která podkopávají život komunity: duch ctižádosti či stranickosti (ἐριθεία) a ješitnosti či marnivé slávy (κενοδοξία) (srov. Fp 2,3a). Naproti tomu postoj, který je třeba zaujmout, je pokora (ταπεινοφροσύνη), a to jednak v tom, že člověk považuje druhé za lepší, než je on sám, jednak v tom, že na první místo se klade dobro a zájem komunity (srov. Fp 2,3b–4). Pavel zde připomíná Toho, v němž se skrze víru stáváme společenstvím: „Nechť je mezi vámi takové smýšlení, jako v Kristu Ježíši“ (Fp 2,5). Učedníci si mají osvojovat takové smýšlení a cítění (φρόνησις), jaké dostáváme od Otce, když jsme v Kristu. Kristova kenoze (srov. Fp 2,7–10) je radikální formou jeho poslušnosti vůči Otci, zatímco pro učedníky je povoláním v pokoře cítit, smýšlet a rozlišovat společně vůli Boží a vůli Učitele a Pána.

187 Srov. Benedikt z Nursie, *Řehole*, č. 72,6.

113. Výkon rozlišování se nachází v samotném srdci synodálních procesů a událostí. Tak tomu bylo v synodálním životě církve vždy. Ekleziologie společenství a specifická spiritualita i praxe, které z ní vyplývají, zahrnují do misie celý Boží lid, a tak způsobují, že „dnes více než jindy je nezbytné ... učit se metodám a pravidlům rozlišování nejenom na osobní rovině, ale také na té komunitní.“¹⁸⁸ Jde o to, jako církev odhalovat prostřednictvím teologické interpretace pod vedením Ducha svatého znamení časů a kráčet cestou ve službě Božímu záměru, jenž se eschatologicky naplnil v Kristu¹⁸⁹ a který se chce uskutečňovat v každém kairos dějin.¹⁹⁰ Komunitní rozlišování umožňuje odhalovat ono povolání, které Bůh nechává zaslechnout v určité dané historické situaci.¹⁹¹

188 Svatý Jan Pavel II., *Církevní setkání v Palermu roku 1995*, převzato z pastorální zprávy Italské biskupské konference, *S darem lásky v dějinách*, 1996, č. 32.

189 Srov. DV, čl. 4.

190 Srov. GS, čl. 4 a 11.

191 Srov. svatý Jan Pavel II., *Pastores dabo vobis*, posynodální exhortace ze dne 25. března 1992, čl. 10, in AAS 82, 1992, s. 672.

114. Komunitní rozlišování zahrnuje pozorné a odvážné naslouchání „lkaní Ducha“ (srov. Ř 8,26), jež se tajemně projevuje prostřednictvím křiku, hlasitého nebo také němého, vycházejícího z Božího lidu: „Naslouchání Boží až potud, že slyšíme spolu s Ním křik lidu; naslouchání lidu až potud, že vydechuje onu vůli, k níž nás Bůh volá.“¹⁹² Kristovi učedníci musí být „těmi, kdo nazírají slovo Boží, i těmi, kdo nazírají Boží lid.“¹⁹³ Rozlišování se musí odehrávat: v prostoru modlitby, meditace, reflexe a nezbytného studia, aby bylo

možno naslouchat hlasu Ducha svatého; prostřednictvím upřímného, pokojného a realistického dialogu s bratry a sestrami; s pozorností vůči zkušenostem a problémům každé komunity a každé příslušné situace; ve výměně darů a v souběhu všech sil směrem k budování Kristova těla a zvěstování evangelia; v tavicím kelímku očišťování všech citů a myšlenek, což následně umožní porozumění Pánově vůli; v úsilí o evangelijní svobodu od jakékoli překážky, která by mohla oslabovat otevřenost vůči Duchu.

192 Papež František, Proslov u příležitosti připomínky padesátého výročí od založení biskupské synody, in AAS 107, 2015, s. 1141.

193 Papež František, Evangelii gaudium, čl. 154, in AAS 105, 2013, s. 1084. Český překlad, s. 99. Poznámka překladatelů: české vyjádření citace bylo nutno změnit vzhledem k novému kontextu.

4.4. Synodalita a ekumenické putování

115. Druhý vatikánský koncil učí, že katolická církev, v níž subsistuje jediná a univerzální církev Kristova,¹⁹⁴ se vnímá z určitých hledisek spojena se všemi pokřtěnými,¹⁹⁵ „neboť Duch Kristův se nezdráhá používat různé církve a církevní společenství jako prostředky spásy, jejichž účinnost se odvozuje z téže plnosti milosti, která byla svěřena katolické církvi.“¹⁹⁶ Z toho se odvozuje povinnost věřících katolíků putovat společně s ostatními křesťany směrem k plné a viditelné jednotě v přítomnosti ukřižovaného a vzkříšeného Pána, jenž je ten jediný, kdo je schopen uzdravovat poranění, zasazená jeho tělu v průběhu dějin, a usmiřovat pomocí daru Ducha odlišnosti pravdivostí lásky.

194 Srov. LG, čl. 8. Český překlad: Dokumenty, s. 43. Poznámka překladatelů: Subsistence je konkrétní, individuální podstata. Z toho lze vyvodit, že v katolické církvi je přítomna nejhlubší identita, konkrétní podstata, zosobnění Kristovy církve v její plnosti. Tato přítomnost identity ovšem neznamená, že na vnějškové a jevové stránce existence katolické církve by všechno muselo být onou podstatou Kristovy církve, nebo s touto identitou Kristovy církve plně souznít. Ona subsistence Kristovy církve může být v katolické církvi chápána také jako poklad skrytý v poli, na němž -ovšem kvůli naší hříšnosti a nehodnosti roste leccos.

195 Srov. LG, čl. 15.

196 UR, čl. 3d; český překlad: Dokumenty, s. 443. Poznámka překladatelů: do českého znění doplněno slovo „téže“, neboť je ve znění nyní překládaného dokumentu.

Ekumenický závazek popisuje putování, které zahrnuje veškerý Boží lid a vyžaduje proměnu srdce i vzájemnou otevřenost, aby bylo možno zbořit zdi nedůvěry, které po staletí oddělují křesťany mezi sebou navzájem. Na tomto základě pak bude možno s radostí odhalovat a sdílet mnohé poklady, které nás spojují jako dary jediného Pána v síle jediného křtu: od modlitby a naslouchání Božím slovu po zkušenost vzájemné lásky v Kristu, od svědectví evangelia po službu chudým a vytlačeným na okraj, od nasazení pro solidární a sociálně spravedlivý život po službu míru a společnému dobru.

116. Sluší se s radostí konstatovat, že ekumenický dialog dospěl v těchto letech k tomu, že se v synodalitě uznává rozměr příslušející vlastní povaze církve, který je konstitutivní vzhledem k její jednotě v rozličnosti jejích výrazů. Jedná se o souběh pojmání církve jako koinonia [společenství], které se uskutečňuje v každé místní církvi a v jejích vztazích s ostatními církvemi, prostřednictvím specifických synodálních struktur a procesů.

V dialogu mezi katolickou církví a církví pravoslavnou je třeba připomenout současný Dokument z Chieti, v němž se tvrdí, že církevní společenství, jehož kořeny se nalézají v Nejsvětější Trojici, 197 rozvinulo v prvním tisíciletí jak na Západě, tak na Východě určité „synodální struktury, které byly neoddelitelně spjaty s primátem,“ 198 kteréžto teologické a kanonické dědictví „představuje nezbytný referenční bod, ... když na počátku třetího tisíciletí chceme usilovat o uzdravování jejich rozdělení.“ 199

197 Srov. Joint International Commission for Theological Dialogue between the Roman Catholic Church And the Orthodox Church, Synodality and Primacy during the First Millenium: towards a common understanding in service to the unity of the Church, Chieti, dne 21. září 2016, čl. 1. [Složená mezinárodní komise pro teologický dialog mezi římskokatolickou církví a pravoslavnou církví, Synodalita a primát v průběhu prvního tisíciletí: směrem ke společnému porozumění ve službě jednotě církve].

198 Tamtéž, čl. 20.

199 Tamtéž, čl. 21.

Dokument Komise Faith and Order [Komise pro víru a řád] Světové rady církví The Church. Towards a Common Vision [Církev. Směrem ke společné vizi] podtrhuje, že „celá církev je pod vedením Ducha svatého synodální/konciliární na všech úrovních církevního života, tedy na rovině místní, regionální a univerzální. Synodalita nebo konciliarita odráží tajemství trojičního života Božího. Církevní struktury to vyjadřují proto, aby uskutečňovaly život ve společenství jakožto -společenství.“ 200

200 Komise pro víru a řád Světové rady církví, Církev. Směrem ke společné vizi, 2013, čl. 53.

117. Souznění ohledně daného pojmání církve nás vede k tomu, abychom svoji pozornost pokojně a realisticky soustředili na důležité teologické otázky, které je ještě třeba vyřešit. Primárně jde o otázku týkající se poměru mezi účastí věřících na synodálním životě, když v nich Duch svatý probouzí a posiluje *sensus fidei* spolu s následnou zodpovědností v oblasti rozlišování ve vztahu k misii, a autoritou pastýřů, která vyplývá z jejich specifického a svátostně uděleného charismatu. Následně jde o interpretaci společenství mezi místními církvemi a univerzální církví, které se vyjadřuje prostřednictvím společenství mezi jejich pastýři a zároveň s římským biskupem. S tím souvisí vymezení toho, co přísluší oprávněné pluralitě výrazových forem víry v různých kulturách, a toho, co patří k trvalé identitě tohoto společenství a k jeho katolické jednotě.

Uskutečňování synodálního života a prohlubování jeho teologického významu představují v právě nastíněném kontextu výzvu a šanci nemalého významu i vzhledem k pokračování ekumenického putování. Právě v rámci synodality, pochopitelně v tvořivé věrnosti *depositum fidei* a v souladu s kritériem *hierarchy veritatum* [řád pravd víry], 201 se ukazuje jako slibná „výměna darů“, díky nimž se můžeme vzájemně obohacovat na putování směrem k jednotě jako usmířené odlišnosti nezměrnosti bohatství Kristových tajemství, jež se odrážejí v nádheře tvářnosti církve.

201 Srov. UR, čl. 11c. Český překlad: Dokumenty, s. 449.

4.5. Synodalita a sociální diakonie

118. Boží lid putuje dějinami, aby se dělil se všemi o kvas, sůl a světlo evangelia. Z uvedeného důvodu „evangelizace v sobě zahrnuje také cestu dialogu.“²⁰² Tak kráčíme jako přátelé s bratry a sestrami různých náboženství, přesvědčení a kultur, kteří hledají pravdu a nasazují se ve prospěch spravedlnosti, abychom otevřeli srdce a mysli jich všech pro uznání Krista, jenž kráčí po boku s námi. Iniciativy setkání, dialogu a spolupráce se ukazují být vzácnými etapami v tomto společném putování, na němž se synodální cesta Božího lidu projevuje jako škola života, když si osvojujeme nezbytný étos pro dialog se všemi, a to bez falešných irenismů a kompromisů. Jestliže nás současné vědomí vzájemné závislosti mezi národy zavazuje k nahlížení světa jako společného domova, pak je církev povolána projevat to, že katolicita, která ji charakterizuje, a synodalita jsou kvasem jednoty v rozličnosti a společenství ve svobodě. Synodální život a obrácení Božího lidu se jeví jako zásadní příspěvek, který můžeme nabídnout na podporu kultury setkání a solidarity, respektu a dialogu, inkluze a integrace, vděčnosti a štědrosti.

202 Papež František, *Evangelii gaudium*, 238, in AAS 105, 2013, s. 1116; český překlad, s. 144.

119. Synodální život církve se nabízí zejména jako diakonie při podpoře sociálního, ekonomického a politického života národů ve znamení spravedlnosti, so-li-da-rity a míru. „Bůh v Kristu nevykupuje pouze jednotlivou osobu, nýbrž také společenské vztahy mezi lidmi.“²⁰³ Praxe dialogu a hledání účinných a sdílených -odpovědí, v nichž jde o snahu vytvářet mír a spravedlnost, jsou absolutní prioritou v situaci krize struktur zajišťujících procesy demokratické účasti a v situaci nedůvěry vůči hodnotám a principům demokracie, což s sebou nese nebezpečí autoritativních a technokratických režimů. V daném kontextu je prvořadým úkolem a také kritériem jakékoli sociální akce Božího lidu povinnost naslouchat křiku chudých a křiku země,²⁰⁴ velmi naléhavě podtrhovat privilegovanou roli chudých v určitých společenských rozhodnutích a projektech a univerzálním zacílení dober, stavět na první místo solidaritu a péči o náš společný domov.

203 Papežská rada pro spravedlnost a mír, *Kompendium sociální nauky církve*, ze dne 2. dubna 2004, *Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství* 2008, čl. 52, s. 47. Srov. Papež František, *Evangelii gaudium*, čl. 178, in AAS 105, 2013, s. 1094. Český překlad, s. 112–113.

204 Srov. Papež František, *Laudato si'*, encyklika ze dne 24. května 2015, čl. 49, in AAS 107, 2015, s. 866. Český překlad: Praha: Paulínky 2015, s. 32.

ZÁVĚR

KRÁČET SPOLEČNĚ V NAPROSTÉ SVOBODĚ DUCHA

120. Papež František učí: „Kráčet společně je zásadní cesta církve; je to kód, který nám dovoluje interpretovat skutečnost očima a srdcem Boha; je to podmínka následování Pána Ježíše a toho, abychom byli služebníky života v tomto čase zraněnosti. Dech a rytmus synodality vyjevují to, co jsme, a dynamismus společenství, který oduševňuje naše rozhodování. Jedině v tomto rámci můžeme opravdu oživit naši pastoraci a přizpůsobit ji poslání církve v dnešním světě. Jedině tímto způsobem můžeme čelit komplexnosti tohoto

času, s uznáním vůči již ušlé cestě a s rozhodnutím pokračovat v nastoupené pouti s naprostou svobodou [parrhesia] ducha.“²⁰⁵

205 Papež František, Pozdrav u příležitosti zahájení prací sedmdesátého generálního shromáždění Italské biskupské konference, Řím, dne 22. května 2017.

121. Naprostá svoboda [parrhesia] v Duchu, která se vyžaduje od Božího lidu na synodálním putování, znamená důvěru, upřímnost a odvahu „vstoupit do celé šíře Božího horizontu,“ abychom „zvěstovali, že ve světě je svátost jednoty, a proto lidstvo není určeno k rozptýlení a zmaru.“²⁰⁶ Zakoušená a vytrvalá zkušenost synodality je pro Boží lid pramenem radosti, kterou jí přislíbil Ježíš, je také kvasem nového života, odrazovým můstkem k nové fázi misijního nasazení.

206 Papež František, Proslov na Kongregaci pro biskupy, dne 27. února 2014.

Maria, Matka Boží a církve, která „shromažďovala učedníky, aby vzývali Ducha svatého (srov. Sk 1,14), a tak umožnila misijní explozi, ke které došlo po Letnicích,“²⁰⁷ kéž provází synodální putování Božího lidu, ukazuje mu cestu, učí ho krásnému, laskavému a účinnému stylu této nové etapy evangelizace.

207 Papež František, Evangelii gaudium, čl. 284, in AAS 105, 2013, s. 1134. Český překlad, s. 171.